

teológia

A TARTALOMBÓL

„ÖRVENDJETEK AZ ÜRBAN...”

Az isteni szeretet sugárzása – Közös karácsonyi örömünk – Isten megtestesülése: az ember öröme – A karácsony teológiájához – Sírók boldogsága – A liturgia örömnépe – „Nem keresnél, ha meg nem találtál volna” – Örömnünknek oka: Mária

HUSZONÖT ÉVES A MAGYAR KATOLIKUS PAPI BÉKEMOZGALOM

Pataky Kornél püspök – Ottlyk Ernő ev. püspök – Borsos Miklós szobrászművész – Cselényi István – Földényi János – Gál Ferenc – Kiss László – Karl Rahner – Sulyok Elemér – Személyi József – Széll Margit és még mások írásai

IX. évf. 1975/4. sz.

Teológia

NEGYEDÉVI FOLYÓIRAT

IX. ÉVFOLYAM, 4. SZÁM

1975. DECEMBER

TANULMÁNYOK

PATAKY KORNÉL: Az isteni szeretet sugárzása — — — — —	195
OTTLYK ERNŐ: Közös karácsonyi örömrünk — — — — —	198
GÁL FERENC: Isten megtestesülése és az ember öröme — — —	202
KARL RAHNER: A karácsony teológiájához — — — — —	207
KISS LÁSZLÓ: Az öröm forrásai szent Pál tanításában — — —	211
Törékeny palló (<i>Borsos Miklós</i>) — — — — —	194

TÁVLATOK

„Nagy örömet hirdetek nektek!” (<i>nr.</i>) — — — — —	217
---	-----

EXEGÉZIS ÉS KÉRÜGMA

Homiliavázlatok az év 4. vasárnapjától a böjt 5. vasárnapjáig (<i>Gál Ferenc</i>) — — — — —	222
--	-----

FÓRUM

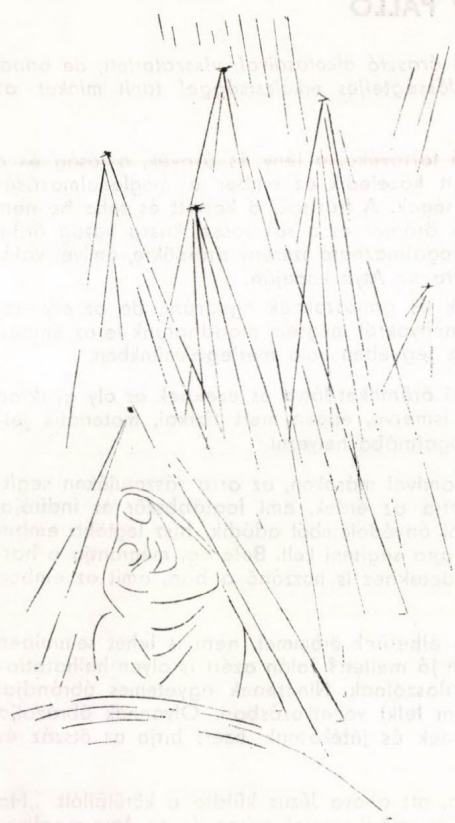
Mit várunk a prédikációtól (A TEOLÓGIA ankétja) (<i>H. B.</i>) — — —	228
--	-----

FIGYELŐ

Huszonötéves a magyar katolikus papi békemozgalom — — — —	234
Az üdvösség örömhíre (<i>Sulyok Elemér</i>) — — — — —	235
„Nem keresnél, ha meg nem találtál volna . . .” (<i>Sz. M.</i>) — — —	238
A liturgia örömnépe (<i>Cselényi István Gábor</i>) — — — — —	242
A sírók boldogsága (-y-n) — — — — —	245
Örömrünk oka: Mária (<i>Széll Margit</i>) — — — — —	248
Könyvfigyelő — — — — —	233

TEOLÓGIAI-LELKIPÁSZTORI JEGYZETEK

A kicsinyek boldogsága (<i>Földényi János</i>) — — — — —	252
„Él az öröm, a mindennél erősebb!” (Paul Claudel) (<i>Személyi József</i>) —	254

B M

„Örvendjete az Úrban, mert közel van mindenkihez, aki segítségül hívja az igazságban”. (Fil 4,4–5; Zsolt 145, 18)

Örüljete az Úrban szüntelenül! Újra csak azt mondom, örüljete. Jószágos emberségteket ismerje meg mindenki. Az Úr közel van! Ne aggódjatek semmi miatt, hanem minden imádságtokban és könyörgésekben teriesszetekek kéréseteket az Úr elé, hálaadástokkal együtt. Akkor Isten békéje, amely minden értelmet meghalad, megőrzi szíveteket és értelmeteket Krisztus Jézusban” (Fil 4,4–7). E szavakkal buzdította és biztatta a Népek Apostola a filippi egyházközség híveit, ezekkel kezdi az Egyház Advent 3. vasárnapjának liturgiáját és ezek a gondolatok csengenek vissza, VI. Pál pápának, a Szentév pünkösdjére, a világ keresztény híveithez intézett apostoli buzdításában is. A Szentatya feszültségekkel terhes, a békét és örömet annyira éhező korunkban szükségesnek látta, hogy emlékezetünkbe idézze, amit a szeptáli buzdítás és az ősi liturgia már régesrég hirdet, amiről azonban – úgy tűnik – oly könnyen elfeledkezünk. Nem gondolunk rá, hogy a kereszténység kiindulópontja, tanítása és igérete az evangéliumi örömhír nyomán takadó örvendezés.

Amikor az Isten egy tehetetlen, mosolygósíró kisgyermek alakjában közenk jött a földre, anyagi figyelmeztetés bátorította a csodálkozó és megijedt pásztorokat: „Ne féljete! Mert nagy örömet adok tudt nektek... megszületett Megváltónk!” (Lk 2,10–11). S a Gyermek, amidőn felnő és a világ színe elé lép, ugyanerről az örömről szól: kinyilvánítja, hogy földi életének célja az örömhír hirdetése. Izajást idézve bejelenti: „Az Úr lelke van rajtam,...

elküldött, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek, és hirdessem a foglyoknak a szabadulást, a vakoknak meg a látást, hogy felszabadítsam az elnyomottakat és hirdessem: elérkezett az Úr esztendeje” (Lk 4,18–19). Az örömről szólt Jézus Krisztus nyilvános működésének kezdetén, de végén is. Akkor már a szenvedés és halál árnyékában élt. „Ezeket azért mondtam nektek, hogy az én örömöm legyen bennetek is, és teljes legyen az örömötök” (Jn 15,11).

Szinte önkéntelenül tolul a kérdés ajkunkra: hát hogyan is tudunk erről a krisztusi örökségről többé-kevésbé, sőt olykor teljesen megfeledezni? Hogyan tudunk az evangéliumi örömhír világából más, komor színekkel festett gondolkodásmódot és életformát kialakítani? Hogyan tudta ezt az örömhírdetést a keresztény tanítás is elhanyagolni? Tény, hogy a kereszténységén kívül, de azon belül is sokan úgy tekintenek a katolikus tanításra, a keresztény életformára, mint amely tele van tilalmi és korlátokat állító rendelkezésekkel, mint amelyben már nem a krisztusi nagykorúságra felszabadító törvény vezet az örvendező életstílus felé. Keresztény tanításunkban és életünkben csak akkor lesz újra valóság, életető elemmé az evangéliumi öröm, ha „újra Krisztust tesszük meg életünk alapjává, kiindulópontjává” (Romano Guardini), ha reá hallgatva, őt figyelve újra és újra felfedezzük, hogy az Úrban mindig örülnünk lehet, sőt örvendeznünk kell. Amikor VI. Pál pápa erre a keresztény örvendezésre buzdított, természetesen azzal is tisztában volt, hogy saját erőnkől nem leszünk képesek Jézus öröméhez eljutni. – Ezért apostoli buzdításának mindjárt első mondatába beleszótte: van okunk és lehetőségünk is az örömrre, mert az Úr közel van azokhoz, akik, segítségül hívják az igazságban. Ha valóban készen állunk ennek az „igazságban megérett örömnek” (Szent Ágoston) befogadására és továbbadására, akkor „szárnyaló szívvel” indulhatunk az újra elérkező Krisztus felé. Mert e készenlét – amint a pápa írja – biztosítja személyes kibontakozásunkat Krisztusban és örömben teremti újjá Isten egész népének jövőjét.

TORÉKENY PALLÓ

Borsos Miklós szobrászművész halk nyugalmat árasztó alkotásaival, visszatartott, de annál érzékenyebb lélettapasztalásaival, mély és felelősségteljes erkölcsiséggel tanít minket az öröme, az öröm fellelhetőségére.

Az öröm is, mint az élet annyi más alapvető tartozéka, a fény és árnyék, a jószág és a bűn minden változatát magában hordja. Amint közeledik az ember a megfogalmazásához, torlódnak az egymásnak ellentmondó jelenségek. A frázisok, a kopott és soha be nem tartott álszent szavak. Csak az álörömök, bűnök örömei és a sok rossz, kusza hazug öröm mögött rejtözve találunk rá azokra az alig megfogalmazható szerény örömökre, amivel valóban bekopogtathat az ember tékozló fiú módjára az Atya kapuján.

Igaz, hogy az Atya egyformán fénylik jóknak és gonoszoknak egyaránt, de az oly nehezen elért és megfogalmazott erkölcsi követelményekről mégsem mondhatunk le az emberi történelem, vagy társadalmi együttélés és etika jegyében való mérlegelésünkben.

Tovább nézve az egyén örömét, vagy az érzéki örömöket látva és ezeknek az oly gyakran gaztettekig menő kihatásait és rövid tartamát ismerve, éppen mert fizikai, materiális jellegűek, — nehéz volna bírálattal nélkül az öröm fogalmába helyezni.

Öröm volna az adomány, a segítség, a jöttet, amivel másokon, az arra rászorulókon segíhetünk. Tehát a jócselekedetek. De megronthatja az érdek, ami legtöbbször az indítója, vagy megrontja a megsegített hálátlansága, ami önvédelemből adódik, hisz legtöbb ember nem szívesen fogadja azt a gyengeségét, hogy rajta segíteni kell. Belerúg, megrontja a harmadik, a kívülálló irigysége, tehát a jócselekedetekhez is hozzáán a bűn, amit az emberi természet hordoz.

Fölvetődhet a kérdés, hogy hát akkor nem is élhetünk örömmel, nem is lehet semmiben örömlünk, ha a rossz, a bűn ott leselkedik minden jó mellett? Talán azért is olyan halhatatlannak Shakespeare drámái, mert még erre is válaszolnak. Nincsenek egyetemes ábrándjai az emberi természetet illetően, sem anyagi, sem lelki vonatkozásban. Olyannak ábrázolja az embert, amilyen. Jónak, rossznak, elvetemültnek és játékosnak. Ezért bírja az ötszáz és még sok ötszáz évet.

Az örömet hol is találjuk meg. A bensőnkben, ott ahova Jézus küldte a körülállóit. „Ha imádkoztok, zárkózzatok be, ahol senki sem lát és imádkozzatok titkon és az Atya megfizet nyilván”. Vagyis a léleknek csak a legbensőbb rezdüléseit őrizhetjük meg a rontástól. Avagy a zene, a költészet, a dal, a művészet, tehát a lelki, szellemi tartalmú hatóerő élménye tud ellenállni a Világ, a társadalom, a környezet rontásának. A szeretet, mely a nagy művek felé vezethet, nagyon szerény a kielégülésben, vagyis az öröm-érzésben. Elég egy dallam, néhány taktus Mozart-tól, vagy egy Rembrandt rajz, hogy határtalan és megronthatatlan pillanatokban részesüljön a lélek, a szellem, vagyis öröm töltőn el. Hiszen az öröm nem mennyiségi fogalom. Nem kell hozzá sem pénz, sem külső társadalmi keret, csak a lélek, a szellem csíszoltsága, a befogadásra való készsége, amit viszont nem könnyű elérni.

Hogy kinek a közelében élünk, kik mellett jó ülni, kivel jó együtt lenni, — ha ezt megválogathatjuk, — talán ez az örömben való életnek egyik feltétele, hogy ezt megérezzük.

A palló, ami átvezeti életünket egyik oldalról a másikra, nincs nagyon erősen rögzítve A mélység, ami fölött húzódik, elég ijesztő. Kapaszkodnunk kell a korlátba és oda kell figyelni, hogy hova lépünk. Örömeink, akár valaminek az elérése váltja ki, avagy csak maga a lét öröme, nem határtalanok. Nem feledkezhetünk meg arról, hogy törékeny a palló és vegyük figyelembe azt is, hogy valaki, valakik szembe is jöhetnek, vagy mellettünk elhaladnak. Ha nem gondolunk rá, akkor összeütközünk és a mélybe hullunk. Tehát öröm lehet a lemondás is, a belátás, vagyis az áldozat, — sokkal inkább, mint a diadal.

Erre intettek a próféták, a görög bölcsek és a Megváltó!

Borsos Miklós

TANULMÁNYOK

Pataky Kornél püspök

AZ ISTENI SZERETET SUGÁRZÁSA

„Örömmel élni...” – kiált fel egy regénycímben az örök emberi vágyódás. Valóban minden ember nagy óhajta: minél több örömben részesülni. Az egészséges lélek azonban csak akkor tudja igazán élni egyensúlyos életét, ha a tiszta örömök birtokában van. Ez pedig elvezeti az öröm teljességének állapotához, amikor az ember az örömet Istentől és Istentől bontakoztatja ki és származtatja. A szeretet teljes birtokában élő Isten életet indít a teremtés hajnalán. Ez az élet már önmagában is megcsillantja az örömet, hiszen Isten teljességéből fakad és tartalmazza mindazt, ami a Teremtő elgondolásában megvolt öröktől fogva erről a szeretet-kiáradásról. Nem felesleges, még kevésbé túlzás tehát, hogy a szentíró a teremtéstörténetben többször is kiemeli: Isten látta, hogy mindaz, amit teremtett, jó, sőt „nagyon jó”. A jóság ilyenvaló megállapítása elvezet bennünket a kezdeti örömhírhoz, ami az életet ünnepli. Hogy mindjárt az elején baj történt és eltűnt az emberarcról az öröm ragyogása, azért nem lehet Istent hibáztatni. Különben is, teljesen átfogó terjedelmében kell látnunk az öröm történetét, s akkor egész biztosan észrevesszük Isten egyenes írsát az emberiség történetének hullámos vonalain.

Az „első örömhírben”, ami az elsötétült arcú és lelkű ember felé elhangzott, már a Csúcsponto: láthatjuk, amelyben a maximum mutatkozik: a *Megváltás*. Az örömhír az idők múlásával többször is megismétlődik s az élet kis örömein túlmutat, megmenti az embert a kétségbeeséstől és annak minden rossz következményeitől. Igéret, egyre több ígért hangzik el Isten küldötteinek ajkáról, s ezek az ígéret mind erősebben alapozzák a lélekben az igazi örömet. Az Ószövetség emberéből hatalmas erővel tör elő a vágyakozás az Egek Harmata iránt, hogy sivatagos lelke számára öröm ébredjen. S mert a nagy esemény eredményeit már előre érzi az ember, merészel a saját kis életében, de társadalmi vonatkozásokban is örömről szólni.

Az Ószövetség írói végigvezetik az embert az öröm különféle megmutatkozásain. Az ember egyszerű életének örömei az egyéni, családi és közösségi életben, megannyi alkalom is lehetséges az öröm fellángoltatásához. A mértékletes étkezés, a gazdasági élet visszatérő eseményei (aratás, szüret, termékenység), az egészség örömei, vagy a már az Ószövetségben is magasabb szintű örömök, mint az idő jó felhasználása, az élet bajairól való elfelejtkezni tudás, – örömforrások. De a választott népek Istennel kötött szövetsége ezekenél is nagyobb és nemesebb örömet hoz létre. Az istencsere örömei, Isten jelenlétének tudása, a testvéri közösség örömet fakasztó mozzanatai, a nagyszerű ünnepek vidámságai tartoznak ebbe a magasabb és nemesebb örömcsoportba. Aztán az előre hirdetett messiási örömök lelki ízeleése, amelyek főleg Izajásnál találhatók és szólnak a pusztaság, a föld, a foglyok jövendő újjongásáról, az Új Jeruzsálem örömeiről, amelyeket a Szent és Örökkévaló fog létrehozni és állandósítani.

Az *Idők Teljességében* valóban megérkezett a Fény. Belevágott a sötétségbe és elosztotta a ködöket. „Nagy örömről” adnak hírt Betlehem angyalai. De már ezt megelőzőleg a megtestesülés bejelentésekor hatalmas örömhullám csap át a Boldogságos Szűz lelkén, s ezt követőleg énekl el a Magnificat csodálatos mondatait, amelyekben az alázatos lélek boldogságát magasztalja. Betlehem éjszakáján aztán az örömhír mindazok számára láthatóvá és tapasztalhatóvá lesz, akik felkeresik a megszületett Megváltót. Pedig ez még csak a kezdet.

Jézus működése az örömök hirdetésének, átadásának sorozata. Mindjárt az elején boldogságokról szól hallgatónak. És akik jól odafigyelnek, külön előképzettség nélkül is megfogják a lényegét: az életben egyre inkább a lélek veszi át a vezetést és így az első hallásra furcsa boldogságok mind közelebb jönnek az emberhez. Jézus fokozza a Fényt és az isteni szeretet sugárzását maximálisra növeli. Ezzel összefüggően emelkedik az emberek lelkében az öröm utáni vágyakozás, ami a pillanatok primitív örömein túl az örök örömök valóságosságának élményét adja. Jézus tanít és tanítása nyomán megrajzolódk Isten országának képe. Ez az ország mérhetetlenül több, mint a földi életnek hazája, bár a tanítás szerint

éppen hogy idelent kell jól felkészülni a mennyei országba való bejutáshoz. Ez a felkészülés nagyon sok mindent rejt magában. Kezdődik az ártatlan gyermek örömeket sugárzó mosolyával, majd folytatódik a jócselekedetek művelésével, az önlegyőzések iskolájával, a szenvedések készsleges vállalásával, a bántalmak békével való tűrésével, az erények gyakorlásával, Krisztus kereszthordozásos követésével, hogy aztán megerősödött lélekkel elérjen az ember a húsvéthajnal fényradásához, amikor valóságosan átveszi uralmát a krisztusi öröm, ami a lélek békéjében nyilvánul meg elsősorban. „Békesség nektek!” – köszön tanítványaira Krisztus. Ez nem üres formula, hanem a már megvalósult és beteljesedett életprogram, sőt maga az Élet. A felborult egyensúly helyreállt, a dolgok minden mozzanata értelmet kap, megszűnt a homály, a bizonytalanság, a tengődés, a halál árnyékában sinylődés és immár itt van a Proféta által megjövendölt „nagy fényesség”, hogy most már soha többé el ne távozzék a történelemből, ... hacsak az ember ismét szembe nem kerül Istennel, és a maga akaratoskodásával el nem rontja egyéni életét, vagy embertársainak ügyeit.

Az öröm tehát törvényes rangot kapott Jézus Krisztus megváltói munkálkodása folytán. Egyik nagyszerű gyümölcse lett annak. Mert minden igaz öröm forrása a megbékélt lélek, a tiszta szív. A boldogság, ami testvére az örömnak, csak akkor maradandó, ha nincsenek a léleknek akadályai a szárnyalásban, nem találhatóak sötét zugok a lélek mélyén, hanem a kiengesztelődöttség nyugodtsága lesz jellemzővé az emberre. Így aztán egészen át tudja érteni az ember Jézus nyolc boldogságát, és élni is tudja ezt a boldogságos életet. Az emberben azért mégiscsak maradt homály. Hogy tehát a megváltás gyümölcsei mindig megmaradjanak, szükség volt egy újabb isteni intézkedésre: a Szentléleknek kiáradására a mindent átölelő isteni szeretetben. Az első keresztyén Pünkösöd valóban örömmünnepe lett, amely a maga tisztító viharzásával, és fényt és melegt árasztó lángnyelveivel fellobbantotta a tanítványokat. Péter, aki Jakabbal és Jánossal belesodálkozhatott a táborhegyi látomásba és gyenge emberi értelemmel némi fogalmat alkotott az örök öröme honáról, a Szentlélek vétele után már nem a régi. Ugyanígy a többi tanítvány. Új emberek lettek. S ezek az új emberek elindulnak teljesíteni a küldetést. Elmennek, hogy tanítsanak és tanú legyenek Krisztusnak. Mennek és mondják az Örömhírt: a megváltás nagyszerű eseményeit. Az egyszerű emberek éhező lélekkel seregelenek utánuk, mintha mágnesezve volnának. Vonzza őket az isteni szeretet. Akik sokáig tompák voltak a vonzásra, most a Szentlélek kegyelemáradása hatására egyre közelebb jutnak Istenhez, s közben tüzesedik a lelkük, derül az arcuk, mert átvette szívükben uralmát a keresztyén öröm.

Indul az Egyház élete. És ahogy növekszik méreteiben, mind több lesz a mosolygó ember, akiknek lelkük mélyéről indul el mosolyuk. Az öröm megnyilatkozásai sok helyütt megtalálhatók az újszövetségi Szentírásban. A Jézusban való hit az öröm teljessége. Ez a teljes öröm más, vagy inkább sokkal több, mint a föld örömei. S ez a teljes öröm a szomorúságot is képes megváltoztatni, hiszen az újszövetség embere jól tudja, hogy a szenvedés vezet a feláradáshoz. Jézus ígérete hamarosan megvalósult a tanítványok kis közösségében: aki benne hisz, az öröm teljességét bírta. Ez a gondolat tovább él és munkálkodik a keletkező keresztyén egyházközösségekben. És új élet-berendezések jönnek létre.

A Krisztus-követőnek tudnia kell, hogy a megváltás befejeződött, tehát nincs akadálya annak, hogy az öröm birtokában legyen. De azt is tudja, hogy a megmaradt emberi gyengeséget erősíti Isten, elsősorban a szentségek használatával. Felnyitja az ember számára az üdvözülés lehetőségét a keresztség szentségében. – Megadja a szükséges támogatást éppen abban az életkorban, amikor az nagyon kell, a bérálás szentségében, hogy az ember hitet valló, hite szerint élő, és szálta az életnek hasznos embere legyen, aki épít minden szavával és tettével. – De táplálja is a lelkeket az Anyaszentegyház, amikor az Oltárszentségben az Élet Kenyerét nyújtja és emlékezteti az embert Jézus ígéretére: „Aki e kenyérből eszik, örökké él... Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, az bennem marad, én meg benne” (Jn 6,51; 56). – S ha mégis eljön az idő, amikor ráborul az elmét tompító bűn-éjszaka, ha elesik az ember és megtöri lelkét és véres lesz az eséstől a lélek, a végtelenül irgalmas Isten csendesen lehajol és a bűnbánat szentségében feloldja bűneitől, hogy ismét édesgyermek lehetessen az Atyának és megint az öröm éljen benne. – Mászor meg emborsork és életutak találkoznak. És amikor új életszakaszt kezd két ember, a házasság szentségének kegyelmeivel erősítve elindul családi fészket rakni, szentélyt építeni, tűzhelyet vetni. A szentség kegyelme erőssé teszi az otthont, a család tagjait felkészíti az élet dolgaira, szeretetet nyújt, megértést, egymás-becsülését, egymás elviselni tudását, egymás segítségét, hogy a család szentélyében mindig jelen legyen Isten, a családi tűzhelyben pedig a melegítő és világító szeretet égjen, s nagyon tudjanak egymásnak örülni azok, akik Isten csodálatos gondoskodása folytán a társadalom legkisebb sejtjét alkotják. – Vannak aztán, akik Isten és az emberek szolgálatát különleges, kiemelt módon kívánják teljesíteni, s a papi hivatás

újtára lépnek. Ők az egyházi rend szentségének kegyelmi áradásában ismerik meg, hogy Istennek szolgálni annyit jelent, mint az Ur elragadottjaiként örömet hirdetni. – A földtől való búcsúzásához is odaáll az Egyház az ember mellé, s a kenet szentségével erősíti a gyengeket, enyhíti a test és lélek fájdalmait, felkészít az örömteli nagy találkozásra. – Így vonul át az ember életén Isten és így emeli fel a megváltott ember színvonalára, ahol a lélek világa derűsen tárul ki és örömmel tölti el az embert.

A lelki életet életet jellemzi, hogy túl tudnak tekinteni a *parancsolatoknak* olykor talán kissé fárasztó világán. Nem elégszenek meg a "ne" szócska tiltó erejével, illetve nem elégíti ki őket, ha mindössze kerülnek ezt vagy azt a rosszat, ámbár kétségtelen, hogy ez is nagy dolog. A lélek komoly életét élők a parancsolatoknál is inkább arra figyelnek, hogy azoknak pozitív vonatkozásait, eredményeit lássák meg és hozzák létre életükben. Ebben a beállításban nem is olyan nehéz egy-egy parancsolatnak teljesítése. Ha meglátja az ember az Istennel, továbbá önmagával és embertársaival kapcsolatban a teendőket, máris cselekvésbe lendül jószándékán alapuló akarata és fegyelmезetten végzi cselekedeteit, – már előre megérezve a sikeres lelki munka megnyugtató öröm-eredményét. Ez az élmény természetesen csak fokozódik, amikor a kötelességszerű parancsvilágból átlépünk az *erények* művelésére. Ehhez gyakorlás, jó lelki előképzés kell. De az egyháztörténelem nagy egyéniségei, a szentek mindenkor bizonyítják, hogy lehetséges és érdemes az erények útján járni, s az erénygyakorlatokat magától értetődően beleépíteni a legköznapiabb életszakaszba is... Ez aztán megszinesíti az életet és megszünteti a szürkeségek lélekemésztő megpróbáltatásait. És a hétköznapiakba is ünnepi érzést, életstílust önt. Ez pedig annyit jelent, hogy az ember nem marad a föld tántorgó szánalmas figurája, hanem Isten képmásaként a szeretet tetteit műveli és a fény világát képviseli. Az erények világa a Fény világa, a világosság pedig Isten (vö. Jn 1,9).

Az ember lelkéből minden időben erőteljesen tör elő a vágyakozás az öröm után. A kisgyermek játszik és nevet. A maga méreteiben megtalálja az örömet. De sírni is hamar megtanul. Keservesen tud zokogni az elvesztett öröm után... Az életbe belenövő fiatal különféle formáit kutatja az örömnél. Olykor tévutakra siklik, de érzékeny lelke hamarosan észreveszi, hogy nem az igazi öröm után jár. S ha van hozzá elég ereje, időben változtat és új úton indul. A tudásszomj öröme, a tervezgetések öröme, az egyéniség építésének öröme, a jövőendő szép ígéreteinek öröme átsegíti a nehéz szakaszokon és így egy egész életre emlékeztessé válik a beindulás... A kiérett ember munkálkodik a maga hivatásában. Cselekszik. Végez kis és nagy munkákat. De mindenképpen alkot az élet legegyszerűbb állomáshelyén is. S az alkotás örömet okoz. Munkájával másokat segít, s ez fokozza örömlényét. Nem nyugtalanodik, nem idegeskedik, mert tudja, hogy rá szüksége van a világnak. Az egész világnak. És ez az első hallásra talán nevetségesnek látszó megállapítás egészen komollyá válik, ha az emberiség nagy családjának, a társadalomnak egymásra utaltságát tekintjük. Ez kétségtelenül örömet gyűjt a léleken és erőt ad további érdemes cselekedetekhez... S lassan vagy gyorsan, de telik az élet. Elérkezik az öregkor, az ősz. De ahogy az őszben mosolyognak a színek, s a finoman izzó napsugár a tavaszok lobbanó, virágbontó szépségeire emlékeztet, meg a nyár gyümölcsöt érlelő idejére, az őszi mosolygásokban is öröm tükröz, hiszen az emlékezés öröme magában foglalja mindazt, ami szép és nagy volt a tavaszban és a nyárban... S hogy majd tél is jön, az sem baj. Ez a rendje a dolgoknak. A tél fehérsége és tiszta hidege is rejt magában örömeket. Sokat tudnak mondani erről kiegyensúlyozott lelkű öregek.

Visszatérve a lírikusabb hangvételről a lélek hullámaina, vitathatatlan, hogy a fentebb vázoltakat inkább csak azok tudják megélni, akik mindig a tiszta örömeket keresték. Ehhez pedig legjobban a *természetfölötti életbe* való bekapcsolódás, sőt beleépülés segíti az embert. Igen, de mit tegyünk, ha nem jön ki jól a lépés? Ha minden jószándék mellett elérjük az embert a kellemetlenségek, bajok, nyomorgások, fájdalmak, betegségek és a szenvedés? A hívő embernek akkor is van fogódzópontja. Gondoljunk az őskeresztény közösségekre, akiket arról lehetett megismerni, hogy szerették egymást és az élet különböző változataiban is tudtak örülni. És gondoljunk ismerős szentjeinkre, akik annyi mindent tudtak elviselni nagy lélekkel, mert acélkemény volt a hitük, szilárd a reménységük, és pazar bőkezűséggel ontották a szeretet nagy cselekedeteit. Áthangszerezték életükben a szenvedéseket, s felhasználták készséges vállalásukat a maguk lelkének alakítására, biztosítására, de mások lelki javára is. Természetesen ők nem álltak meg a földi élet végénél, hanem minden dolgaikban túlláttak a sötétnek tartott pillanaton, és egész földi életükben az örökkévalóság világosságát tekintették irányfénynek.

A *közelgő karácsony* gyertyalángjai a természetfeletti fényeket jelképezik. Ezért gyűjtja öröme a szíveket a megtestesülés szent titkának ünnepe. Ezek a visszafénylések adnak

mosolygós örömet a kemény arcokra is karácsony ünnepén, mert a lelkek legmélyén mégis ott él a megváltott ember arca. Nincs tehát időszerűbb, mint újra és újra hangoztatni szent Pál apostol felemelő buzdítását: „Örüljete az Úrban szüntelenül! Ujra csak azt mondom: örüljete. Jóságos emberségeteket ismerje meg mindenki. Az Úr közel van! Ne aggódjatok semmi miatt, hanem minden imádságtokban és könyörgésitekben terjesszétek kéréseteket az Úr elé, hálaadástokkal együtt. Akkor Isten békéje, amely minden értelmet meghalad, megőrzi szíveteket: és értelmeteket Krisztus Jézusban” (Fil 4,4–7). Ez a színtérelmetlenül követelő felhívás az örvendezésre, mindenképpen az ember javát célozza, hiszen minden emberi érzés legszebbje az öröm. És ha a hívő ember az Úr közelségével magyarázza ezt az örömet, akkor valóban érdemes mindent megtenni, hogy közel legyen az Úr. Ez aztán már csakis tőlünk függ. S amikor a *Szentév végén* kiengesztelődött, lélekben megbékélt, sőt újjászületve elkészönünk a *Kegyelmek Esztendejétől*, annak eredményeit értékes kincsként őrizzük és Szentatyánk apostoli felszólítása nyomán az igazi öröm emberei akarunk maradni.

Ottlyk Ernő evangélikus püspök

KÖZÖS KARÁCSONYI ÖRÖMÜNK

A KARÁCSONYI ÖRÖM nem jelent beszűkülést, elzárkózást, maguknak élést, hanem éppen ellenkezőleg: megtanít átfogó gondolkodásra, kiszélesült szeretetre. Ez nemcsak a Jézus Krisztusban hívókra érvényes, hanem általában az ember szeretetére és szolgálatára is vonatkozik. A karácsonyi öröm megtanít arra, hogy Isten iránti hálánkat az emberi együttélés területén mutassuk meg, ahol emberszeretetünk konkrét területe: népünk és hazánk szolgálata, sőt az egyetemes emberiség, a lakott föld békés jövődjének a segítése.

Mit jelent közös karácsonyi örömünk ma? Miben rejlik Isten iránti hálánk, és hogyan realizálódik ma a Krisztus-hitünk?

Valóságos Isten – valóságos ember

A legendák mesészerű kiszínezése a sugárzó arcú, göndör hajú gyemokról, akinek isteni ajkán a szeretet mosolya jelenik meg, távol áll az evangélisták realis, szemléletes előadómódjától. **EMBERILEG ALACSONY SORBAN**, a legmostohább körülmények között születik meg Jézus Krisztus, Mária jászolba fekteti újszülöttjét. Lukács karácsonyi történetétől távol van minden doketista vonás, semmiben sem szűkíti meg Jézus Krisztus valóságos emberségének tényét. Ugyanakkor ezzel, a mostoha viszonyok között megszülető Messiás-képpel éles ellentétben van kora váradakozása, amely szerint a Messiás szó egyértelmű volt a királyi fogalmával, annak dicsőségével és hatalmával. Az Isten királyi trónjáról leszálló „Isten Fia” képe a kortársak elképzelése szerint nem egyezhetett a szegényes formák között megszületett Messiás tényével. Már itt is megvalósul az, ami később végigvonul Jézus Krisztus egész földi életén, hogy Isten nem az emberi váradalmak és elképzelések szerint küldte el Újszülöttjét a világ megváltására, hanem úgy, ahogyan azt Ő eltervezte. Csak az Isten akarata iránti engedelmes hit tudja követni Jézus Krisztus útját, születésének első pillanatától kezdve.

KARÁCSONY LÉNYEGE már ebből is kiténik: amikor Isten elrendelte, hogy Egyszülöttje az emberi nemzetség kedvéért valóságos emberré legyen, akkor Jézus Krisztus magára vett minden emberi nyomort és bünt – bár maga büntelen volt –, hogy érettünk áldozattá legyen. Az evangélista azért hangsúlyozza ki olyan szemléletesen Jézus Krisztus születése emberi vonásainak egyszerű körülményeit, hogy lássuk, Isten a mi testvérünk, testünkké és vérünkké lett, velünk mindenben osztozott, a teljes és valóságos embersorsot vette magára. Isten Fia testté lett, az ő teste és a miénk között nincs más különbség, mint hogy ő bűn nélküli való, mert a Szentlélektől fogantatott. Isten Szűz Mária testét-lelkét úgy töltötte be Szentlélekkel, hogy Jézus Krisztust bűn nélkül foganta, hordozta méhében és szülte meg.

AZOKAT KERESI ISTEN, akik a nép egyszerű fiaikhoz tartoznak. Jézus Krisztus semmi közönséget nem vállal a földi királyok és előkelők magatartásával, az ő környezete már születése percétől fogva egyszerű emberekből áll, első gyülekezetét a mezőn örködő pásztorok alkotják. Ezek ugyan első pillanatra megfélemlettek a mennyei fény ragyogása miatt, az angyalok váratlan megjelenésétől, de csakhamar megértették, mekkora eseménynek lehetnek tanúi.

EZ AZ ÚR KRISZTUS, a valóságos Isten most valóságos emberként csupán törekeny, kis csecsemő, aki nem királyi palota pompája közt látta meg a napvilágot, hanem felismerhető-

ségének éppen az a jele, hogy istengyermekként bepólyázva, jászolban fekszik, a legegyszerűbb emberi körülmények között. Ez pedig Istentől akart jel. Isten tervezte úgy, hogy a testté lett Ige az ember valóságos testvérévé legyen, hogy Isten Fia egy gyengéd, fiatal szűz ölében parányi csecsemőként éljen a földön, hogy istensége és urasága az alacsonyág és alázatosság palástjába legyen burkolva.

AZ ISENT DICSIŐTŐ MENNYEI SEREGEK sokasága mögött Isten hatalma és ereje tűnik elő, hogy ezzel adja megfelelő kontrasztját a gyermek gyengeségének és kiszolgáltatottságának. Az angyalok Isten dicsőségét hirdetik. Nem beszélnek Jézus Krisztus keresztyéről, vagy az ő jövődicsőségéről, sem arról, hogy Jézus szülei és a pásztorok milyen kegyelmeben részesültek, sem Izrael dicsőségéről, vagy bűneiről, hanem egyedül Isten dicsőségét magasztalják, akinek terve nagyszerűségét most látják kibontakozni igazán. De éppen azért, mert Isten embert megmentő terve a földre irányul, hogy Jézus Krisztus által végezze el a megváltás csodáját, az angyalok énekének másik része a földre vonatkozik. Isten nem a maga számára tartja meg dicsőségét és hatalmát, hanem kiönti azt az embervilág megmentésére Jézus Krisztus által. A dicsőséges Isten a földön békességet és az emberek közötti jóakarattal megnyilvánulását akarja látni.

AZ IGE TESTTÉ LÉTELEBEN nyilvánvalóvá lett, hogy Isten irgalmas és kegyelmes Isten, hiszen Egyszülöttjét sem kímélte, hanem odaadta az embervilágért. Ennek az isteni gesztusnak az az egyetlen várható visszhangja, hogy az ember is ennek a kinyilatkoztatott akaratnak a nyomán járjon békességben és jóakarattal lakott földön. Ez természetszerűleg jelenti az egymás közötti szeretet individuális megnyilatkozásait, és a világot átfigó méretű szeretet kollektív békére vonatkozó perspektíváját. Az emberszeretet konkrét cselekedeteitől elválaszthatatlan az emberség jövőjéért érzett felelősség, a világ békéjét biztosítani kívánó magatartás. Isten szeretetcselekedetének az ember részéről jövő visszhangja sem lehet más, mint a kapott és nyert szeretet visszatükrözése az embertestvérek körében.

Testté lett

JÉZUS KRISZTUS SZÜLETÉSE, azaz testté-létele azt jelenti, hogy beáll az embervilágba, szolidaritást vállal, egynek tekinti magát velünk. Azt jelenti, hogy azonosítja magát az embervilággal és közösséget vállal vele. Mikor Istennek formájában volt, szentségét nem arra használta, hogy azzal kemény ítéletet tartson az embervilág felett, hanem arra fordította, hogy megajándékozzon minket magával, hogy önmagában lehozza a földre Isten országát. Nem magának kedveskedett tehát, hanem nekünk. Kincseit nem tartotta meg magának, hanem felénk nyújtja. Nem az önzés tiltotta el a szívét, hanem a mindenkét megváltani akaró szeretet. Nem sajátmaga volt a legfőbb gondja, hanem az embervilág.

SZOLGÁLÓ ÉLETFORMÁT VETT FEL JÉZUS KRISZTUS, emberekhez lett hasonlónak. Beleöltöztött a mi törékeny, mulékony, fáradékony, éhes, mohó, bűnös testünkbe, beleköltöztött a szűk életkeretbe, beletörődött abba, hogy az egész világból csak annyit tapasztalhat, amennyit szegényes szerveink közvetíteni tudnak. Valóban szolgáló formát vett fel, hozzánk lett hasonlónak.

SZOLGÁLATRA HÍV MINKET IS. Róla szól az apostol: „Az az indulat legyen bennetek, amely volt a Krisztus Jézusban is.” Hogy amint ő nem magának tekintette az életét, hanem Isten tulajdonának, úgy mi se úgy élünk, mint akik magunk gazdái vagyunk, hanem úgy, mint akik szolgálatra kaptuk életünket, mint akik Istennel élünk és nem csupán önmagunknak. Krisztus igazi követése, a valódi „imitatio Christi” ezen a ponton valósul meg, a másoknak szolgáló életben jelenik meg valami a megfeszített Krisztusból. Ezek szerint: minden élet annyit ér, amennyi abban a másoknak való szolgálat.

Isten TERVE JÉZUSSAL az volt, hogy az emberért küldi a világba. Már Jézus születését így értelmezte a Szentírás: „Úgy szerette Isten a világot, hogy az ő egyszülött Fiát adta érte” (Jn 3,16). Az érettünk született Krisztus érettünk élt, tanított, szeretett, fájdalmat halt meg, érettünk támadott fel, mindent érettünk cselekedett. Méltán foglalja össze Pál apostol Isten emberszerető szándékát így: „Aki az ő tulajdon Fiának nem kedvezett, hanem őt mindnyájunkért odaadta, mímódon ne ajándékozza vele együtt mindent minékünk?” (Róm 8,32).

JÉZUS KRISZTUS AZÉRT JÖTT A VILÁGRA, hogy mindazt a sebet, fájdalmat és panaszt, amit a bűn okoz, letörölje vérével. Noha egyenlő az Atyával, odahagyta mennyei dicsőségét és emberformát vett fel. Még hozzá milyent! – Aki az Atyával együttesen a MINDENSÉG URA, hiszen mindenek őáltala és őreá nézve teremtettek, ez a Jézus született rossz szagú istállóban, koldusszegény jászolbölcsőben, tehetetlen kisgyermekként, kiszolgáltatva az életére törő Heródesnek. Ácsmester családjában nőtt fel, két kezének munkájával kereste a kenyerét, amíg nyilvános működését meg nem kezdte. A világ ura – íme, egy szegény

ácslegény formájában. – Az a Jézus, aki az Atyával együtt MINDENÜTT JELENVALÓ, végtelen térnek az ura, egyszeriben egy szűk kis emberi élet keretei között szolgált. Gyalogosan rója a poros országotat, s a kényelem teje számára, amikor számárháton vonul be Jeruzsálembe. A föld egy kis országában rója a kilométereket, méregeti a falvak egymástól való messzeségét, mert sokat számít számára minden távolság. Íme, a végtelen Isten a szűk emberi térben! – Az a Jézus, aki az Atyával együtt ÖRÖKKÉVALÓ Isten, aki az idő feletti örökkévalóságban él, aki a kezdet és a vég, akinek számára nincs keletkezés és elmúlás, az örökkévalóság királya költözött bele az emberi élet rövidségébe. De neki még ennyi sem adatott meg. Mintegy harminchárom esztendő csupán egész földi pályafutása. Íme, az örökkévaló Isten az emberi lét szűkreszabott keretei között. – Az a Jézus, aki az Atyával együtt MINDENHATÓ, aki képes volt teremő szavával a mindenséget létrehozni, az most törékeny embertestben jár. Szolgálja az embereket, beteget gyógyít, bűnt bocsát, hatalmas teljességét az ember javára fordítja. Íme, a mindenható Isten, amint erőtlenség által nyilvánítja ki erejét. – Az a Jézus, aki az Atyával együtt MINDENT TUDÓ, aki előtt nincs titok, múltat, jelent és jövőt egyaránt ismeri, beköltözött a mi határos emberi életünkbe. Kénytelen a mi fogalmaink szerint kifejezni magát. Csak az emberész keretei között mondhatja hasonlatait, példázatait. Íme, a mindent tudó Isten, amint az emberi felfogóképeség apró edényeibe önti Isten végtelen bölcsességét. – Mindez azért volt így, hogy minden javát, kincsét, üdvösségét, szentségét ne tartsa meg a maga számára, hanem odaajándékozza az embereknek. Végül önmaga életét adta oda a kereszten, majd feltámadott érettünk, hogy vele együtt mi is feltámadhassunk a halálból és önála örök életünk lehessen. Jézus azért jött, hogy életünk legnagyobb terhét, a bűnt, amely megrontja az emberi közösséget, amely az emberi együttélés zavartalanságának legnagyobb gátja, levegye rólunk. Jézus azért jött, hogy elvezessen a szeretet magatartására, AZ EMBERI EGYÜTTÉLÉS Istentől rendelt alapjára. Jézus azért jött, hogy a szeretet mestere minket a szeretet tanítványaiává tegyen.

A Jézus Krisztusban való élet konkrét gyümölcse

AKI KRISZTUS TANÍTVÁNYA, annak része van öbelőle, közös vele abban, hogy a tanítványnak élete is szolgáló élet. Jézus el akar vezetni minket a hivatásunk, otthonunk, családunk körében is megnyilvánuló keresztény testvérszeretetre. Pál apostol megsanyargatja a testét és szolgálóvá teszi, elfojtja magában a benne és minden emberben meglevő természeti embernek az önzését és megszületik benne a szolgáló élet. Odaszánja magát erre az életcélra. A kenyérnek el kell fogynia, hogy élet, erő, mosoly és munka legyen belőle. A gyertyának önmaga felemésztdésének az árán kell világosságot szolgáltania a sötétségben. A földbe vetett gabonaszemnek el kell rothadnia a földben, hogy belőle kicsírázzon az új kalásznak a hajtása. Az édesanyának a szenvedések és a károsodások egész sorát kell kiállnia, hogy gyermek szülessen e világra. Íme, életünk az egymásnak szolgálás jegyében lefolyó élet, s annál nagyobb, minél több benne a tiszta szolgálat, a másokért égő szeretet. Erre épült Jézus Krisztus váltságműve is, aki önmagát adta értünk, aki azért halt meg, hogy ebből a halálból támadjon fel millió és millió keresztény ember új élete!

AKI VELE JÁR, mind megtapasztalja, hogy az ő jelenlétével nem férnek össze a bűnök. Az ő szelid szeme minden bűnt lát. Előtte nem lehet alakoskodni. Az ő tisztaságának a fényében ríkítőbb lesz a bűnök a szennye. Jézus, a bűntelen, a szent, azért ítéli el a bűnöknek a legrejtettebb és legfinomabb mozdulatait, mert tisztaságával semmiféle bűn nem fér össze. A mulasztási bűnök ugyanolyan szigorú ítélet alá esnek nála, mint azok, amelyeket tettekkel követnek el.

A CSALÁDBAN szeretetet és békét akar teremteni a hitvestársak között, hogy amint Isten egybeszerkesztett, ember ne válassza szíjjel. Amit Isten keresztény házasságnak tervezett, azt a hűtlenség, paráznság, elidegenedés ördöge fel ne dúlja. Amit Isten az öröm és boldogság forrásának szánt, azt a durvaság, a haragtartás, gyűlölség tönkre ne tegye. Jézus Krisztus azt akarja, hogy Isten negyedik parancsolatának eleget tegyenek az emberek: a gyermekek tiszteljék apjukat és anyjukat, viszont a szülők az apostoli tanítás értelmében óvják, szeresék, gondozzák, neveljék gyermekeiket, hogy így létre tudjon jönni a keresztény családi életnek az a belső melegsége, amelyben Jézus Krisztus otthon talál, amely az ő nyája és tanítványi közössége.

Ha Isten szeretete minden emberre kiárad, akkor megértjük, hogy MUNKATÁRSAINKAT is körülveszi Isten szeretete. Akkor feloldódik bennünk a féltékenység, az irigység, a versengés, a legyőzni és megelőzni akarás, akkor kellemetlen tulajdonságok is hordozhatók, tudva, hogy Jézus is hordozza a mi kellemetlen tulajdonságainkat, bűneinket.

Isten szeretete megtanít az EMBERI EGYÜTTÉLÉSÉRT élni. Ha kinyílik az önző szív a szere-

tetre, akkor az közösségi szellemet terem tágabb értelemben is. Akkor érték lesz a közvagyony védelme. Érték lesz az, ami közügy és közélet. Az ember meglátja feladatait az embertársak összességének, a társadalomnak és az ország megbecsülésének vonalán. Drága lesz a hivatásosság és munkaszeretet, a közös emberi előmenetelnek a segítése.

EZ A SZOLGÁLÓ MAGATARTÁS azt jelenti, hogy közösségi lelküllettel él a Krisztusban hívő ember a munkahelyén. Odaadó szolidaritást vállal népe és hazája feladataival. Mi itt is az emberszeretet indítékából cselekszünk, mert amikor az embereket szolgáljuk, az élet előbbrevitelét segítjük, akkor szeretjük hazánkat. Ezt a személyes hangú vallomás melegével így lehet kifejezni: szeretem hazámat, mert Jézust követem az emberszeretet és a szolgálat útján. A hazaszeretnek és az emberiség iránti szeretetnek az alapállása minden idők hitbéli magatartásának az alapja és kiindulása. A nemzeti egységnek a tartalma: a társadalom valamennyi dolgozó osztályának és rétegének szövetsége a szocializmus építésére. A szocializmus építése érdeke a haza minden fiának, mindegyikük együtt boldogul a közösséggel, együtt gyarapszik a hazával. A nemzeti egység, a szocialista hazafiság, az állampolgári hűség, közös jövőnkönk szolgálata, természetes velejárója a felebaráti szeretetnek. Ebben a nagy összefogásban hívők és nemhívők egyek, mert az emberért, hazánk jövőjéért, mindnyájunk jobb és gazdagabb életéért történik.

A lakott föld békéje

KARACSONY A VILÁGMÉRETŰ BÉKE ÜNNEPE. Isten akarta így. Az őszövetségi próféták jövődölése meghirdetik Isten békeakarátát. Az idők végére vonatkozó jövődölések látomásában olyan korszak szerepel, amelyben a „fegyvereket kapákká kovácsolják, a dárdaikat pedig sarlókká, nép népre fegyvert nem emel és hadakozást többé nem tanul” (Mik 4,3). E végső célnek a látása, s ugyanakkor az Isten iránti engedelmesség vállalása, nagy erkölcsi ösztönzést ad azoknak, akik Isten munkatársaiként akarnak élni a világon. A fegyver nélküli világ képe Isten békeakarátát fejezi ki. Ez a prófécia most is irányítóan hatnak a keresztény emberre, mert kifejezik, hogy a békesség fejedelmének követésében a hívő ember ma sem követhet más álláspontot, mint a békének a megvalósulásáért folytatott fáradozást.

„E FÖLDÖN BÉKESÉG”... – hangzik a karácsonyi köszöntés. Jézus Krisztus a békesség programjával jött a földre, s azt hagyta itt minden idők tanítványai, a földön élő egész anyaszentegyház számára. A békesség az ő terve, szándéka, célkitűzése a világgal. Mindig az emberi bűn következménye, valahányszor fonákjára fordul együttélésünk rendje és eltér Jézus békeakarátától. Akinek béke van a szívében, annak fáradoznia kell, hogy béke legyen a világban. A népek között is békének kell lennie. A keresztény szeretet meglátja feladatait a népek egymáshoz való viszonyának és az egész emberiséget érintő kérdéseknek az összefüggésében is.

ISTEN VILÁGOT ÁTFOGÓ, a történelmet átölelő méretben gondolkodik. Így helyezte ebbe a tervösszefüggésbe Jézus Krisztus földi születését. Így indította el egyházát a történelem vándorútján, hogy a mindenkori hívő nép, Krisztus teste, az egyház, folytassa Jézus művét a földön, mind ama napig, amíg el nem hozza az új földnek és új égnek, a színről színre látásnak az időpontját. A karácsonyi evangélium Isten világot átfogó szeretetét hirdeti meg. Istennek nem tudunk másként szolgálni, mint embereken keresztül. Aki a parancsolatok első tábláját követi, amely az Isten iránti szolgálatról szól, annak szükségképpen kell a második tábla szerint élnie, amely az emberek iránti szolgálatról szól. Aki Isten szerint él, nemcsak a maga hasznát keresi, nemcsak a maga életével törődik, hanem embertársai felé fordul a szeretet cselekedeteivel. Nem hiába foglalta össze Jézus Krisztus Isten akaratának követését az istenszeretet és emberszeretet nagy parancsolatába.

AZ EMBEREK EGYMÁSHOZ VALÓ VISZONYA állandóan égető kérdés mindenki számára, hiszen mindnyájan rászorulunk a másik emberre, mindnyájunk élete át meg át van szöve a másik ember életviszonyaival. Senki sem élhet valami kísérleti üveggömbben egymaga, hanem mindenki bent él az embervilág tengerében. Mindig kudarcot vall és megszégyenül az, aki letér az emberszeretet útjáról, s megkísérli a gyűlölet, az ellenségeskedés, a háború, a rablás, a másik ellen törés útját járni. Az emberiség történelmének legsötétebb lapjai azok, amelyek nagyszabású gonoszágokról szólnak, népirtásról, országok elpusztításáról. Szenny, vér, halál, felperzselt föld maradt utánuk. Nem lehet büntetlenül megszegni Isten szeretet-akarátát. A mi nemzedékünk meg éppen keserű leckét kapott abból, mit jelent Isten szeretet-parancsának a megszegése, amikor a világháborúban ránk szakadt a pokol.

A RAGADOZÓ FARKASERKÖLCS, a háborúk támogatása, mások elnyomása, az agresszió.

élesen szemben áll Isten akaratával. Jézus maga szenved mindenütt, ahol háborús vérontás van a világon.

ISTEN VILÁGOT ÁTOLELŐ SZERETETÉNEK adta jelét, amikor Bethlehemben megszületett a Megváltó. A Gyermekek születése ünnepélyes kinyilatkoztatása volt Isten békeakarata. Az emberi gonoszság, rosszulindulat és rossz szándék mégis újra meg újra Isten akaratát ellen feszül. Ez az emberi gonoszság félelmetes szenvedéseket, károkat idéz elő. A szívek mélyén azonban éppen a kibíratatlan szenvedés nyomán, újra és újra vágy fakad a szeretet és béke után. Karácsony békeüzenetével fordulunk hat világrész felé ezen a karácsonyon a bethlehemi csillag fényénél. Szikrázzon a fénye, és hirdesse, hogy Isten szándéka sohasem volt az, hogy gyűlöljék egymást az emberek vagy hogy éhezzenek és nyomorogjanak, vagy betegségben és szegénységben sínylődjenek. A bethlehemi csillag fénye vezesse figyelmünket a világ vajdó kérdéseire, három és fél milliárd ember sorsát érintő kérdésekre. Világítson kunyhókba és palotákba, harmezőkre és békés otthonokba, és eszméltessen nyugtalan világunkért való felelősségünkre.

A KARÁCSONYI EVANGÉLIUM drága kincse és a benne rejlő hitnek az ereje ma úgy ragyog fel számunkra, mint a bethlehemi pásztoroknak a vezérlő fényes csillag: hirdeti Isten szándékát és tervének megvalósulását azzal, hogy úgy szerette a világot, hogy megszületett Fiát adta érte. Ez a szeretet hívja Jézus tanítványait, hogy könnyet töröljenek, vigasztaljanak, szeretetben járjanak, a béke alkotóival együtt haladjanak. Így tölti be Jézus életünket önmagával. Nem tiltó parancsok árjával vesz körül, hanem az életben való járásra indít, belülről forrósítja át életünket szeretetével, elvezérel a szolgálat útjára, amelyben mi ugyanúgy szeretjük a világot, ahogy az az Isten, aki megszületett Fiát adta érte.

Gál Ferenc

ISTEN MEGTESTESÜLÉSE ÉS AZ EMBER ÖRÖME

Az öröm átélése könnyebb, mint a meghatározása. Lényeges jegye az, hogy az egész személy nyugalma, békéje, biztonsága és életütemének emelkedettsége fejeződik ki benne. Az ösztön kielégítettsége is lehet örömforrás, mert legalább egy időre az egész személy a hatása alá kerül. De maradandó öröm csak tudatos szellemi élmények közbejöttével érhető el. Az öröm életszükséglet. Keressük, vágyakozunk utána, mert nemcsak jó érzéssel tölt el, hanem megihleti teremtő képességeinket, kedvet kapunk a tervezéshez, alkotáshoz, a jövő alakításához. A gyönyörrel ellentétben az öröm nem vak érzés, hanem a személy valamilyen tudatos telítettsége. Nem akadályozza a felelősséget, hanem inkább kinyitja a szemet, növeli az odaadást, bátorságot, a vállalkozókedvet. Ebben a lelkiállapotban a családost, a betegséget, a veszélyzetettséget is a maga helyére tudjuk tenni, illetve beillesztjük valamilyen magasabb szintézisbe, ahonnan megoldás kínálkozik. Ezért az öröm napja az emberek között is a megbocsátás, kiengesztelődés alkalma lett. Létünk veszélyzetettsége miatt csak olyan események és élmények okoznak tartós örömet, amelyek fokozzák bennünk a biztonság érzését.¹

A lélektani összetevők felsorolásánál nem szabad kihagyni a társas vonatkozásokat sem. Az ember természete mélyén társas lény: valakitől származik, mindig rászorul valakire s szeretné megosztani erőit és élményeit. A személy telítettsége és védettsége csak a társas kapcsolatban jelentkezik. A legmélyebb öröm az a tudat, hogy szeretnek bennünket és mi is szerethetünk.² Szent Tamás a szeretetnek egyik hatását az örömben jelöli meg³, Pál apostol pedig úgy említi az örömet, mint a Szentlélek kegyelmi adományát (Gal 5,22). A szellemi vonatkozások mutatják, hogy az öröm nem azonos a kábullattal, az önmagunkról való elfeledkezéssel, amely egyszerűen kikapcsolja a bántó hatásokat. Igazi öröm ott jelentkezik, ahol az élet koordinátái nyugalomban vannak, illetőleg az egyensúlyt megközelítik. Az ilyen javaknak már az ígérete is megnyugtató. Erre épül a remény jelentősége a vallásos életben. Ezt a személyes örömet keresni kell és meg kell tanulni felfedezni. Igazában mindenki keresi, még az is, aki látszólag semminek sem örül, aki abban leli örömét, hogy mindennel elégedetlen, mindent bírál, mert ezzel különbnek gondolja magát környezeténél.

Az örömről kevés a filozófiai eszmefuttatás. A világ elvi magyarázatában nem sok hely marad számára. Az életfilozófiának már inkább központi kérdése lett. Vagy úgy, mint humanisztikus tétel, hogy az életet erkölcsi jóval, a köz szolgálatával kell kitölteni, vagy úgy, mint hedonizmus, amely igyekezett minden órának leszakítani virágát, vagy pedig úgy, mint bölcs mérséklet, amely megelégszik a virággal és nem kíván rózsaberket. A történetfilozófus

a bajt, a szenvedést úgy fogja fel, mint a múlandó élet tökéletlenségét és szükséges velejáróját. Mindig voltak síró és nevető emberek és lesznek is mindig. Az élet olyan, mint a film vagy a színdarab: kell benne lenni drámai feszültségnek. Az egzisztencialista filozófiai irányok a lét esetlegességét abban látják, hogy életünk mindenestül „halálraszánt lét”. Ebben a reménytelen helyzetben az életet lehet úgy felfogni, mint értelmetlen folyamatot, vagy úgy, mint a tragikus hősiességre vagy a nagyot akarásra való felhívást. A marxizmus az élet értelmét a közösségi haladás szolgálatában látja. Tartós társadalmi berendezkedés nem is képzelhető el anélkül, hogy a történelmi helyzetnek megfelelő anyagi jólét, igazságosság és szabadság ne tegye lehetővé az egyéni öröm és boldogság keresését. A konkrét emberi típusok alapul vételénél azonban nem képzelhetünk el egyetlenes földi megelégedést és boldogságot. Ezért marad hely a transzcendens remény és öröm számára is.

A kinyilatkoztatás örömhíre

A kereszténység úgy indult el, mint az Istentől jövő örömhír hordozója. Jézus a tanítását evangéliumnak, örömhírnek nevezte. De a hívő ember is szembetalálta magát a rideg valószínűséggel, a betegséggel, az igazságtalansággal és halállal. Azért az evangéliumot magyarázni kellett, s gondoskodni arról, hogy a hit éppen a földi bajokban megmaradjon a vizsgatűlés forrásának. Az ilyen életstílus majdnem betű szerint érzékeltette a jelen és túlvilág dialektikáját, amely Pál apostolnál így szerepel: Ha Krisztussal együtt szenvedünk, vele együtt meg is dicsőülünk (Róm 8,17). A vezeklő ember nem a szenvedésben kereste az örömet, hanem abban a tudatban, hogy a türelem és az önuralom tökéletesíti jellemét, az áldozatban vezekl bűneiért és így előkészíti üdvösségét. Sőt hozzájárult az a tudat, hogy „kiegészíti Krisztus szenvedését az egész Egyház javára” (Kol 1,23). A misztikus irodalom egyenesen megcsillagotja annak a túlvilági örömnél az elővételezését, amely egyébként Krisztus ígéreteiben is visszhangzik.

De nyugodtan bevallhatjuk, hogy a teológia az igazi vallási öröm kifejtésével adós maradt. A Szentírás, főleg a zsolnárok, nem szükkölködik az örömről való felhívásban. Isten mindenhatóságával és irtalmával az ember felé fordult, s ezzel kiemelt elhagyatottságunkból, reménytelenségünkéből. Krisztus szerint az öröm alapja az, hogy „a nevünk fel van írva az égből”, s ő arról akar gondoskodni, hogy örömünk teljes legyen. Az Egyház liturgiája átvette ezt a hangot és az alkalmi igehirdetés is, de a rendszeres kifejtés hiányzott. A dogmatikában tételesen először Scheeben tér ki a kinyilatkoztatásnak erre a sajátosságára.⁴ Az elmúlt évtizedekben a tudományos lélektan és a pedagógia egyre jobban ráterelte a figyelmet a vallásos hit élményszerűségére, s ennek következtében értékes munkák írtak meg a keresztény örömről.⁵ De azt is megemlíthetjük, hogy például az olyan kimondottan igehirdetéssel foglalkozó mű, mint a Handbuch der Verkündigung⁶, amely bőven hozza az exegetikai, lélektani, szociológiai és dogmatikai szempontokat, még egy rövid fejezetet sem szentel annak, hogyan kell a kinyilatkoztatott tanítást kimondottan mint „örömhírt” terjeszteni. Az Isten úgy közeledik, mint a szövetség partnere, mint atya és mint barát, s üzenetének ez adja a felemelő jelleget. Minden reményünk megvan arra, hogy az 1975 pünkösdjén elhangzott pápai exhörtáció, a Gaudete in Domino, nemcsak a Szentév emléke maradjon, hanem sok új indítást ad az igehirdetésnek és a teológiai irodalomnak.

Amikor az Egyház örömet hirdet, nem akar elsiklani az emberiség kínzó problémái felett. Az utóbbi években éppen ezeknek a hatása alatt keletkeztek a „politikai teológia”, a „forradalom vagy a felszabadítás teológiája” című irányzatok. Megértjük azokat, akik kijelentik, hogy nem tudnak az örök élet örömről beszélni addig, amíg az emberek ezrei éheznek, amíg gyermekek halnak meg rossz táplálás következtében, s amíg ezeknek a bajoknak az oka az igazságtalan társadalmi berendezkedés. Ahhoz, hogy keresztény örömről beszéljünk, egészen a hit talaján kell állni, s a hitet úgy kell felfogni, mint Isten közeledésének misztériumát. Nem egyszerűen arra hivatkozunk, hogy földi szomorúságunk egyszer majd örömmé fordul, hanem arról kell beszélnünk, hogy ez az eszkatológikus öröm már itt van hitünkben, reményünkben és szeretetünkben. A kegyelmi rend nem elvont ajándék, hanem részesedés Krisztus halálában és feltámadásában. Misztérium jellege abban van, hogy egyszerre hordozzuk magunkon a földi ember bajait és az üdvözült ember örömének valamilyen elővételezését. Az új meglátás az, hogy minden küzdelem lehet Krisztus keresztségében való részesedés, akkor pedig már magában hordozza az abszolút jövő biztosítékát. Mindennek az alapja az, hogy Krisztusban egyszerre jelent meg az isteni és az emberi létrend, s ő kellőképpen igazolta, hogy az ember alapvető veszélyeztetettsége ellen van orvosság. A végső bizonyítékot a

húsvét, a feltámadás hozta. De amikor az apostoli Egyház visszatekintett Krisztus alakjára, már a születésében felismerte Istennek mindazt a szeretetét, amely fokozatosan bontakozott ki nyilvános működésében, kereszthalálában és megdicsőülésében.

Az emberrélevés miéért és jelentősége

A karácsony kimondottan az öröm ünnepe lett. Külsőleg sokkal inkább az, mint a húsvét. A valóság az, hogy karácsony nélkül nem lenne húsvét és húsvét nélkül nem lenne karácsony. Csak a húsvét igazolta, hogy Krisztusban valóban a második isteni személy, a Fiú jelent meg, de utólag látjuk, hogy feltámadás nem lett volna, ha a Fiú nem születik bele az emberiség családjába. Azonkívül a karácsony megéreztetni velünk a megszólítás módját is: az Isten emberi módon közeledik és belénk életünkbe mint gyermek, nevet, töpreng. Vannak tervei, barátai és ellenségei, de mindennek fölött van küldetése, amelyre az életet is ráteszi. A keresztény hit alapmeggyőződése valóban az, hogy az Isten a megtestesülésben mindenben hasonló lett hozzánk, egészen magára vette életünket, azonosította magát a sorsunkkal, ezért neki megvolt a hatalma, hogy megmutassa a kivezető utat, illetve megoldást hozzon az élet problémáira. Aki így közeledik, annak a jövele örömet jelent.

Az evangéliumi elbeszélések a betlehemi gyermeket úgy szemlélik, mint akiben ott van egész életműve, az ember felemelése. Az evangélium itt kezdődött, tehát az öröm szónak is ismétlődnie kellett. Az angyali üdvözlésben a „khairé” szó tulajdonképpen azt jelenti: örülj. Mária éneke a boldogító öröm feltérése. Isten nagy dolgokat visz végbe az ember érdekében, itt a szabadulás az üdvösség. Az angyal a betlehemi éjszakában „nagy örömet hirdet, amely az egész népnek szól”. Örül Simeon és Anna prófétaasszony, amikor tanúi lehetnek a templomban való bemutatásnak. A napkeleti bölcsek is „igen megörülnek”, amikor célhoz érnek.

A teológia feladata az, hogy a *karácsonyi örömnél* is a mélyére hatoljon. Ha ezt meg tesszük, látjuk, hogy nem egy misztérium-játékon eltöltött kedves órában volt részünk, amely elfeledtette bajainkat és bájos jelenetekkel gyönyörködtetett. Itt az emberi élet döntő kérdései merülnek fel és kapnak kimerítő választ. Már említettük, hogy tartós öröm csak akkor lehetséges, ha megtapasztaljuk, hogy olyan ígéretet kapunk, amely nagyobb mint mi vagyunk, és nagyobb, mint a vak sors, amely feneketlen mélységeket nyit meg előttünk és körülöttünk. A bajokat már sokan és sokféle módszerrel akarták felderíteni, örömet is sokan igyekeztek szerezni, de még soha senki nem mert kiállni az emberiség elé azzal az ígérettel, hogy ő olyan örömet szerez, amelyet senki nem vehet el tőlünk, s ez az öröm nem időleges felvidulás lesz, hanem teljes, azaz hiánytalan (Jn 16,22–24).

Számunkra nemcsak az döntő, hogy Krisztus ezt a kijelentést tette, hanem elsősorban az, hogy az apostoli Egyház ezt a kijelentést átvette, mint minden kornak szóló üzenetet. Itt sokat nyom a latba, hogy az apostoli Egyház tanúja volt Krisztus kereszttűtjának, elhagyatottságának és haláltusájának is, tehát tisztában volt vele, hogy mire vállalkozik, amikor a szenvedő embernek örömet hirdet. Eltöltötte a meggyőződés, hogy Krisztus eljövetele óta új fényben lehet szemlélni a világot és az életet. Világos lett, hogy az ember minden gyarlósága és tévelygése mellett is Isten szeretetének a tárgya, sőt mindig is az volt. A keresztények nem azzal dicsekedtek, hogy világraszóló tetteket visznek véghez, hanem azzal, hogy felismerték ennek a szeretetnek az enyhítő, bátorító és ösztönző hatását.

Az apostoli igehirdetés vigyázott arra, hogy ne másítsa meg a Krisztusban kapott *kinyilatkoztatás személyes jellegét*. A lét bizonytalanságát csak ez a személyes szeretet oldhatja fel. Azért Krisztus nem fukarkodik az Atya jóindulatának az emlegetésével: hajakat szálaik is számon tartja, szeret titeket, hozzátok jön, megjutalmaz, házába fogad. Krisztus a maga részéről is a végleges személyes kapcsolatot ígéri: kérem értetek az Atyát, helyet készítek számotokra, veletek maradok; ha bennem maradtok, sok gyümölcsöt hoztok. S a Szentlélek is személyes hatásával marad nálunk: elvezet a teljes igazságra, vigasztal, segít imádkozni, meggyőz arról, hogy Isten gyermekei vagyunk és az Atya felé irányít. Azért mer szent Pál a győzelmes örömről beszélni: „Biztos vagyok benne, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem jelenválók, sem eljövendők, sem hatalmasságok, sem magasság, sem mélység, sem egyéb teremtmény nem szakíthat el bennünket Isten szeretetétől, amely Krisztus Jézusban, a mi Urunkban van” (Róm 8,38).

A *tudományos teológiai gondolkodás* azonban ezt a személyes beszédet elvonttá tette. Talán azért, mert kereste azt a végső mozzanatot, amelyet a megváltás lényegének gondolt, és ami egy-egy kor hitbeli érdeklődését is legjobban kielégítette. Ágoston és Anzelm óta az engesztelés gondolata ihlette meg a teológusokat. Krisztus azért jött, hogy jóvátegye az

az ember a bűnével elrontott. Ő magára vette bűneinket, engesztelt, ezért vezeklését nekünk is folytatnunk kell. Ebből adódott az elméleti kérdés, hogy Krisztus egyáltalán eljött volna-e, lett volna-e karácsony, ha nincs bűnbeesés? Akik főleg a Kolosszei levél adatai nyomán, úgy gondolták, hogy a megtestesülés dekrétuma megelőzi a bűnbeesést, – mint Iréneusz és Duns Scotus – igazában azok sem tudták kifejezni, hogy abban a bűn nélküli üdvrendben mi lett volna Krisztus szerepe.

Korunkban a világgép kiszélesedett, s megláttuk azt is, hogy az ember mennyire összefügg a fejlődő kozmosszal és a történelemmel. A meglátás új színezetet adott a krisztológiának is. Teilhard de Chardin rendszerében Krisztus az egész mindenség fejlődését irányítja és vezeti célhoz. Pannenberg szerint az ember legnagyobb kiváltsága a személyes szabadság. Igazi emberi mű a történelem, ahol felszínre jut minden gondolat, érzés, akarat, jó és rossz törekvés. Krisztus feltámadása elővételezte a történelem végét. Megmutatta, hol kell kikötnie, s ezzel megalapozta reményünket.⁷ J. Moltmann⁸ az igazságosság bevonásával egészíti ki Pannenberg elgondolását. Az emberiség története jórészt szenvedéstörténet, s a legfeltűnőbb visszássága az igazságtalanság. Krisztusban az Isten, mint a remény Istene az elhagyottak, a kismimizettek és szenvedők oldalára állt, és meghirdette a végleges jutalmazást.

Érezzük, hogy ezekben az elgondolásokban a teológiai horizont kiszélesedik. De H. Urs von Balthasar méltán mutat rá, hogy ezekben a teológiai nézetekben és magyarázatokban van egy fogyatkozás. Jézus Krisztust besorolják egy előre megadott vonatkozási rendszerbe s az ilyen kozmológiailag, antropológiailag és történetileg színezett hitből majdnem ideológia lesz, amely utólag akarja igazolni a kereszténység szerepét a világban.⁹ Ettől a veszélytől nem mentes Küng kísérlete sem, aki a Hegel által elgondolt abszolút szellem fenomenológiájának a mintájára a megtestesülést úgy állítja be, mint a belső szentháromsági élet történeti vetületét.¹⁰ Egyik újabb könyvében Küng az isteni szabadságot már jobban kiemeli, s a keresztény létet abban látja, hogy mennyire tudunk szabadon, és Krisztust megérte választani erre a kitérülésre.¹¹ Az igazi keresztény lét értéke nem annyira a megértés terjedelmében van, mint inkább a válasz őszinteségében. Az őszinteség a szeretet jele.

Ma a teológiának számolnia kell az *emberi szabadság általános* hangoztatásával: az embert fel kell szabadítani az idejétmúlt lélektani, vallási, társadalmi kötöttségektől. Az emancipáció az ember felvilágosultságának és szabadságtörekvésének történetfilozófiai kifejezése lett.¹² Mindenesetre benne van az ember önértelmezése és önmegváltásra való törekvése. Ezért a teológusoknak ki kell mutatniuk, hogyan viszonylik a keresztény értelemben vett megváltás a mai értelemben vett emancipációhoz, hozzávéve természetesen, hogy Isten a kitérüléssel, a felhívással és a kegyelmi megvilágítással maga teszi lehetővé az emberi választ, de mindig úgy, hogy szabadságunkat tökéletesíti. A Szentírást ilyen értelemben kell magyaráznunk, s a mitosztalanítás addig helyes és jogosult, amíg ezt a cél szolgálja.¹³

Karl Rahner az antropológia oldaláról közelíti meg az Isten emberrélevésének kérdését.¹⁴ Krisztusban az istenség nem áruhában közeledett, hanem valóságos ember lett, anélkül természetesen, hogy megszűnt volna isteni személyisége. Az ő embersége az Isten valóságos, hatékony jele: jelképezi és megjeleníti. Az isteni személy az emberi természetben és életben nyilatkoztatja ki magát. Ő lett emberségünk egyszeri és lényegileg legtökéletesebb megvalósulása. Hogyan tapasztaljuk ezt meg a hitben?

A kinyilatkoztatásból felismerjük, hogy Isten azt nyújtja, ami felé alulról is törekszünk, illetve amire vágyakozunk. Ha ezt a tökéletességet elnyertük, úgy kaptuk, mint létünk és életünk célhozjutását, betetőzését. Krisztusban ez az állapot vált tapasztalhatóvá, főleg feltámadásában. Ezért a krisztológia úgy is tekinthető, mint önmagát felülmúló antropológia. Az elgondolás valóban az örömhír kifejezése akar lenni, hiszen érzékelteti, hogy a megváltásban maga a teremtő Isten nyúlt le az emberhez és embersége vonalán tökéletesíti. A történeti közvetítésben ismerik fel az emberek az Isten akaratát. Ezért a hit vagy a kegyelmi ösztönzés tudatos, szabad elfogadásának nagyobb szerepet kell tulajdonítani, mint ahogy Rahner megkívánja.¹⁵ Amit Isten tett, az a szeretet megnyilatkozása, tehát tudatos hittel és szeretettel kell rá választolni.

A megtestesülés titkának az ilyen fejtegetései mutatják, hogy az igazi teológia a tételt mindig úgy közelítette meg, mint az ember szabadulásának, tökéletesedésének és örömének az alapját. Jézus Krisztus megjelenése olyan új, mégpedig minőségileg új isteni kezdeményezés volt, amely nem vezethető le semmiféle emberi történelmi előzményből. A szeretetnek éppen az a természete, hogy ingyenes, meglepő, felszabadító. Jézus életében és tanításában nincs semmi, ami ezt a kijelentést gyengítené: Isten úgy szerette a világot, hogy megszületett Fiát adta érte (Jn 3,16).

A hitből táplálkozó öröm

A kereszténységben Krisztus maga lett az Örömhír, mert életünket kiemelte a homályból és a veszélyeztetettségéből. Mindegy, hogy Krisztus maga tette ezt a kijelentést: én vagyok az út, igazság és élet, – vagy az apostoli Egyház értelmezte őt így a feltámadása után, ebben a megjelölésben benne van a megváltásra támaszkodó optimizmus. Aki megtalálta az utat, az célhoz ér, aki felismerte az igazságot, az nem tévelyeg és nem botorkál a sötétben, aki magáénak tudja az életet, az győzött az elmúlás felett. Ennek a hármas megállapításnak a kifejtésével megadhatnánk az egész keresztény öröm keresztmetszetét. De fogalmilag talán világosabb a kifejtés, ha G. Feuerer nyomán¹⁰ úgy fejezzük ki magunkat, hogy Krisztusból indulva örülhetünk létünknek, kiválasztottságunknak, vallási ismeretünknek és hatékonyságunknak.

A *lét örömét* csak a szenvedés kérdőjelezi meg. Elvileg mindig világos volt, hogy a létezés több, mint a nemlét. De hány ember vette már ajkára Jób panaszát, hogy miért is született erre a világra. Az emberiség a mai napig nem tudja megoldani az éhség, a betegség, az igazságtalanság problémáját. A világ egyes részein ma is azért születnek meg a gyermekek ezrei, hogy éhségben és betegségben időelőtt elpusztuljanak, s a felnőttek nagy részének életét is keserves gond és félelem tölti ki. Ugyanakkor látniuk kell hogy elnyomóik zavartalanul élvezik az életet. Nem is valószínű, hogy az emberi haladás kiküszöböli az életből a szenvedést, a félelmet és a halált. Ezért a lét örömét csak olyan valaki hirdethette, aki tudta, hogy egyetlen kis madár sem esik le a földre a gondviselő Isten tudta nélkül, s aki tudta azt is, hogy ő maga a feltámadás és az élet, s aki öböne hisz, ha meghalt is, élni fog. Aki pedig az élet ura, az tud örökkévalóság távlatban is jutalmazni, vagy büntetni. A lét örömét konkrétan kiterjeszthetjük minden értékre. A szeretet nem szűnik meg (1Kor 13,8), ezért legigazibb emberi kapcsolataink is átmennek az örökkévalóságba. Azokat is érdemes ápolni és értük áldozatot hozni. Mivel Krisztus az embert, mint a közösség tagját és az anyagvilág tartozékát váltotta meg és vezetni célhoz, ezért bízunk abban, hogy megdicsőülten visszakapjuk mindazt, amibe belevittük tudásunkat és verítékünket.

A *kiválasztottság örömét* legjobban az Ef 1,4–6 alapozza meg: Az Atya Krisztusban kiválasztott bennünket a világ teremtése előtt, hogy szentek és feddhetetlenek legyünk előtte. Szeretetből arra rendelt, hogy gyermekeivé legyünk és magasztaljuk fölséges kegyelmét, amellyel szeretett Fiában jóságosan megajándékozott minket, Krisztus maga ezzel biztat: Örüljete annak, hogy a nevetek fel van írva a mennybe (Lk 10,20). Ma sokat hangoztatjuk, hogy Isten előtt mindenki kedves, aki keresi az igazságot és hallgat lelkiismerete szavára. De ezzel nem szabad a keresztény lét különleges értékét kisebbiteni, vagy elszínteleníteni. Más dolog keresni az igazságot és más az a tudat, hogy Isten gyermeke vagyok, megismertem őt a kinyilatkoztatásból, tudom, hogy úgy imádkozhatom hozzá, mint atyához, s azt is tudom, hogy Krisztus kezeséget vállalt értem, amikor a kereszténységben kiárasztotta rám a Lelkét és titokzatos testének tagjává tett. Az öröm itt is abban nyilvánul meg, hogy érezzük kifelé is a keresztény hit többletét. A Szentírásban ugyanis a kiválasztottság mindig egyúttal küldetés: tovább kell adni mindazt, amit a hitben megtapasztaltunk, hogy minél többen részesedjenek a megváltás örömhírében. Ez az optimizmus az üdvösség egész irányán érvényes. Ha velünk szembe gyakorolta irgalmát azzal, hogy küldetést adott, azok iránt sem lesz kevésbé irgalmas, akik saját hibájukon kívül nem jutottak el a kifejezett hitre.

A *tudás örömét* Jézus ezzel a kijelentéssel vezet be: Barátainknak mondalak benneteket, mert amit hallottam Atyámtól, azt mind tudtul adtam nektek (Jn 15,15). S aki ennek a kinyilatkoztatásnak az alapján elfogadja, hogy Krisztus az Atyától jött „az Atya szereti” (Jn 16,27). A tudás a természet vonalán is örömmel tölt el, hiszen ezeteti fölényünket és hatalmunkat az anyagvilág felett. A kinyilatkoztatás igazi boldogító volta abban áll, hogy személyes közleményként kapjuk. A hit elsősorban arról győz meg, hogy az Isten az én Atyám, engem akar célhoz vezetni, rám terjeszti ki a gondviselését és mindazokra, akiket szerettek. Ő nekem és embertársaimnak ígérte meg irgalmasságát, és a szeretét állandósítani akarja: „Aki szeret engem, az megtartja tanításokat s Atyám is szeretni fogja. Hozzá megyünk és benne fogunk lakni” (Jn 14,23). A hit abban a tudatban konkretizálódik, hogy arra hallgatok, aki szeretettel közeledik, aki javamat akarja, azért szavát felemelőnek, megtisztelőnek érzem, és parancsaiban felhívást látok, nem pedig terhet. A hitbéli ismeret végső fokon Krisztus követésében mélyül el: Aki megtartja parancsaimat, annak kinyilatkoztatom magam (Jn 14,21). Ha így megértjük őt és magunk mellett érezzük, nem vagyunk elhagyottak.

A *hatékonyság öröme* után való sóvárgás igazában csak teológiailag magyarázható. Lé-

tünk mélyén Isten képe vagyunk, a végtelen életé, tetterőé, szereteté, s ez meg akar nyilvánulni rajtunk. A tapasztalat igazolja, hogy akik céltalannak látják életüket, akik nem találják meg azt a területet, ahol képességeiket kamatoztathatnák, azok elkeserednek, s akár-hányszor elzülленnek. Krisztus ott jött segítségünkre, ahol az emberi lehetőség megszűnik. A természetes élet soha nem lesz olyan, hogy mindenki számára biztosítsa az egészséget, a zavartalan munkát és pihenést, a megértést és értékelést. Krisztus ilyen irányokban egészítette ki elégtelenségünket: a hitnek karizmatikus erőt biztosított, s megígérte, hogy az ő ereje működik bennünk (Jn 14,12), a mennyben közbenjárónk marad az Atyánál, hogy kéréseink meghallgatásra találjanak (uo. 13), aki a kegyelem és a szeretet által kapcsolatban marad övele, az bő termést hoz (uo. 15,5), sőt az Atya maga is ilyen tettek és eredmények alapján akar megdicsőülni (uo. 8). Végül kifejtette, hogy minden fáradozásunk, amelyet bárkinek az érdekében végzünk, annyit ér, mintha neki magának tennénk (Mt 25,40). Ha ezt figyelembe vesszük, nincs tartalom nélküli élet. Mindig van alkalom valamilyen munkára, türelemre, jó szóra, imádságra, megbocsátásra, mások felvidítására, vagy arra, hogy szomorúságunkban osztozzunk. Az ilyen tetteknek örök értékük van akkor is, ha a történelem nem jegyzi fel őket. Ugyanakkor a hit és a szeretet arra is ösztönöz, hogy a megismert jót szélesebb körben is érvényesítsük, hogy részt vegyünk minden olyan vállalkozásban, amely enyhíti a nyomort, elősegíti a jólétet, a békét, az igazságosság diadalát. Krisztus példája azt világítja meg, hogy amikor munkálkodunk, jogainkért küzdünk vagy másoknak segítünk, mindig bele lehet vetíteni a világba valamit abból a szeretetből, békéből és világosságból, amit ő hozott az Atyától. Az ilyen fáradozásban találunk örömet már most is, amely elővételezi a végleges jutalmat és a lélek békéjét. Az ünnepek, Krisztus misztériumainak felidézései arra valók, hogy tudatosítsuk a keresztyén életnek ezt a természetfölötti telítettségét, s az örömből mindennap új erőt merítsünk a mának és a holnapnak a feladataihoz.

Legyzetek

1. Lexikon f. Theologie und Kirche, 4,362. – 2. H. Fries, Handbuch theol. Grundbegriffe, I: 415. – 3. Summa Theol. I–II, q 28. – 4. M. J. Scheeben, Handbuch der k. Dogmatik, II. 286 kk. – 5. Pl. A. Bessieres, L'évangile et la foi, Paris 1946. – J. Brosch, Jesus und die Freude, 1946. – P. Lorson, Le plaisir santifié, Colmar 1952. – P. A. Reggio, Vergiss die Freude nicht, Freiburg 1959. – 6. Dreher–Greinacher–Klostermann, Handbuch der Verkündigung, Herder, 1970. – 7. W. Pannenberg, Grundzüge der Christologie, 1969. – 8. J. Moltmann, Der Gekreuzigte Gott, 1972. – 9. H. Urs v. Balthasar, Glaubhaft ist nur Liebe, 1963. – 10. H. Küng, Menschwerdung Gottes, Freiburg, 1970. – 11. H. Küng, Christsein, 1975. – 12. J. B. Metz, Erlösung und Emanzipation, 1973. – 13. W. Kasper, Jesus der Christus, 1974, 48. – 14. K. Rahner, Schriften zur Theologie, V. 115 kk; 136 kk; VI. 545. – 15. W. Kasper Jesus der Christus, 61. – 16. G. Feuerer, Ordnung zum Ewigen, 1934.

A KARÁCSONY TEOLÓGIÁJÁHOZ

(Karl Rahner elmékedése)

Karácsony! Az ember szinte csüggedten ejti ki ezt a szót. Érthetővé tehetjük-e ma egyáltalán valakinek, mit értünk ezen: *Karácsonyt ünnepelni*? E kérdés felvetésénél nem azokra gondolunk, akik úgy vélik, hogy nem képesek többé hinni az ünnep keresztyén tanításában. Inkább azt kérdezzük, mi magunk tudunk-e még karácsonyt ünnepelni? Hogy ez az ünnepelés nyilvánvalóan több legyen, mint a megtestesülés igazságát hittel elfogadni és azután nyugodni hagyni. Így helyesebb, ha azt kérdezzük: *Hogyan ünnepeljük jól a karácsonyt?*

Nyilvánvaló, hogy nemcsak ajándékokkal, karácsonyfával, bensőséges otthonnal és más ehhez hasonló megható, de bizonyos kétkedéssel fenntartott szokásokkal. Ha a keresztyén az Ige megtestesülésének a dogmájára „gondol”, bármilyen hitbéli jóakarattal is teszi, ez még nem az igazi keresztyén karácsony. De mit tegyünk még ezen felül? Imádkozzunk és vegyünk részt a karácsonyi misén? És mitől lesz kiemelt módon ünnepelt a karácsony, ha ugyanezt az ünneplést egyébként –remélhetőleg – vasárnaponként is meg tesszük.

Természetesen nem adhatunk kész recepteket, hogyan kell a keresztyén karácsonyt meg-

ünnepelni. Végül is mindenkinek magának kell ezt megtalálnia, jobban mondva, mint ajándékot kikönyörögnie. Mégis legyen szabad valamiféle erre irányuló indítást dadogva elmondanom.

A termékeny magányban

Legyen bátorságod arra, hogy visszavonulj és egy ideig egyedül légy. Ha ezt az előkészületet keresztény módon megtetted, akkor remélheted, hogy igazán karácsonyi szívet, vagyis szelíd, türelmes, bátran elszánt és halkan gyöngéd szívet ajándékozhat azoknak, akiket „szeretni törekszel”. Ezt az ajándékot kellene elsőnek odatenned a karácsonyfa alá, más-különbén az összes többi ajándékaid haszontalan kiadások lesznek. Tehát vonulj vissza egy kis időre önmagadba. Van talán egy szobád, ahol egyedül lehetsz. Vagy ismersz egy magányos utat, egy csendes templomot. És ne beszélj semmit még magaddal sem, másokkal sem, akikkel vitakozni, vagy veszekedni szoktál, akár csak gondolatban is. *Várj és figyelj.* Nem azért kell most ilyen csendet tartani, hogy azután beszélhess róla. Annyira el kell mélyedned, mintha arra lennél elszánnva, hogy soha többé nem térsz vissza belőle. Halld meg ezt a csendbe hívó szólítást, amely a végtelenségbe hív. Ez a csend senki másért nincs, senki másnak nem kell hallania, mint csak teneked, mert hozzád szól. Ne várj rendkívüli misztikus élményeket! Ebben a hallgatásban csak az igazság őszinte józanságának, a tiszta és halk igazságnak kell megszólalnia. Ne mondd ki előre önmagadat! *Fogadd el magadat, úgy, ahogy vagy!* Nem kell panaszkodóan magadat kiüresítened, nem kell gondatlanul újjonganod sem, sem pedig kielégült nyárspolgárok módján önmagadat élvezned. Miközben hallgatsz, hagynod kell, hogy rájőjj saját magadra. A hallgatásnak e pillanatában együtt van a múlt, a jelen és a jövő minden víze, amely jelenlévő szíved csészéjében összegyűlik. Talán mindentől először rossz lesz a hangulatod. Talán feltörnek a mélységekből a szíved felszínére az undornak, a kiüresedettségek és az unalomnak a vizei. Talán azt is észreveszed, hogy valójában milyen messze vannak tőled mindazok, akikkel naponta érintkezel, és akikről hivatalosan úgy mondd „szeretetlen kapcsolódnak” hozzád. Végül talán semmi mást nem találsz magadban, mint elhagyatottságot, nyomort és olyan dolgokat, amelyek elől a hétköznapokon szeretnél elfutni. A hétköznapokon úgy tűnnek fel előtted az ilyen élmények, mint az egyetlen elérhető boldogság, amit munkának, kötelességnek ésszerűségnek és más hasonló józanságnak nevezel. Most azonban feltörhet benned az ürességnek és kihaltságnak titkos érzése. De csak tarts ki önmagadban! Egyszer csak tapasztalni fogod, hogy mindaz, ami benned jelentkezik, valami névtelen távolságba kerül és átfúj rajtuk egy mérhetetlen üresség. Átfúj mindenben és mindent egybefoglal. Ez az átfogó távoli, mégis mindent átható üresség jelen marad akkor is, ha szívünket szeretnénk hirtelenül kézzel fogható „realitásokkal” telítőködni.

Ebben a csendben az a titokzatos érzésünk támad, hogy néz bennünket Valaki. De nem tudjuk, honnan. Ha a mára akarunk gondolni, belopódzik szívünkbe a holnap gondolata. Ha elhatározzuk magunkat, akkor ezt az elhatározást már átformálja az a tudat, hogy másként is lehetne. Ha az ember leteszi a kelyhet és a fenekére tekint, azon keresztül ismeretlen mélységekbe lát. Ez az oka annak, hogy sehol sem vagyunk egészen otthon, hogy semminek sem tudjuk magunkat egészen átadni, amit egyszer megragadtunk. Hogy a tekintet és megragadás sohasem annyira végérvényes, ahová valóban megérkezhetnénk anélkül, hogy tovább előre ne tekintenénk a Meghatározatlanba. Ezt a „valamit” nem kezelhetjük magunkban „felületi jelenség” gyanánt. Mert a Titokzatos és a Névtelen rendszerint hivatlan marad. Mert Nála nélkül nem létezne a szívnek az a „tere” sem, amelyben bizalmas dolgokkal találkozhatunk. Nélküle semmi sem kerülne a maga rendes helyére, a szabadság nem mondhatna igent és nemet, nem lenne valódi múlt és nem lenne távlat a jövő számára. Minden egymásba omolna egy állati pillanat tompa szűkösségébe és halott önfeledkezésébe. Mert mindez feltáratlan bennünk és ezért olyan kimondhatatlan valami: „A Te szemed néz rám, – Végtelenség!”

Az embernek meg kell pillantania egyszer a Láthatatlant és meg kell szólaltatnia a csendben Hallgatót. Tedd meg ezt szívedben és légy amellet óvatos. Ne nevezd még Istennek, de ne is próbáld meg úgy élvezni, mintha tőled származó boldogság volna. Olyan tünemény ez, ami *némán is Istenre mutat* és a maga végtelenségében és korlátlanságában *megsejti* velünk, hogy az *Isten másfolyan*, mint bármely dolog, amit hozzáteszünk azokhoz, amelyekkel egyébként is dolgunk van. Jelenléte fokozatosan bensőséggé lesz bennünk, ha csendben maradunk, ha nem menekülünk el a Titokzatos elől, aki a csendben élni és uralkodni kezd bennünk. Nem futunk el még a karácsonyfaéhoz sem, vagy valami más, gyorsan kézzel fogható vallásos fogalomhoz, ami megölhetné bennünk az igazi vallásosság éledő csiráját.

Amde ez csak a kezdet az előkészület a karácsony ünnepléséhez. Ha kitarasz magadnál és engeded a hallgatást az igaz Istenről beszélni, akkor ez a *hangosan kiáltó hallgatás egyszerűen különös módon kétértelművé válik*. Ez a Végtelenség, amely hallgatagon körülvesz, csak távoli messzeség volna, amelyen belül a bizalmasan megismert egyszerre jelentékenynek és mégis kicsinynek látszik? Ő csupán az Ítélet volna, amely távolról védve-óva rendezi be a te kis világot és kinyilatkoztatva ítél? Vagy pedig Ő az, aki arra vár, hogy légy számára nyitott? – Ő lenne a Közeledő, az Eljövendő, a megígért Baldogság? Közeledhet-e feléd anélkül, hogy te elmúlnál? Leszállhat-e gyöngéden szívedbe anélkül, hogy azt szétrépesztené? Udvösség Ő vagy Ítélet? Micsoda ősi vágyak szólalnak meg most szívedben? Mi történne akkor, ha a távoli mennyországból a te léted kicsiny földjére Ő mégis leszállna? Széztúzná-e a te bűnösségedet, vagy megváltana-e a szabadságra? Megmarad-e annak, akit Ő úgy hirdet, mint örök Messzeséget, mint örök Eljövendőt. Ha csak a szívedet kérdezed, amely magányos vágyakozással tekint a messzeségbe, – az nem tud válaszolni, világos feleletet adni. A halál szorongása és a végtelenség ígérete, – amely élelet minden pillanatában állandóan közeledik, – túl közel kerülnek most és nagyon hasonlók lesznek egymáshoz úgy, hogy a magunk erejéből nem vagyunk képesek a tőlünk annyira Távolt és mégis közvetlenül bennünket Körülvevőt helyesen értékelni. Ha pedig semmit sem mondana számunkra, akkor soha nem tudnánk szívből igazi karácsonyt ünnepelni. De mond nekünk valamit, egészen pontos választ ad: a karácsony bensőségesen kimondott üzenetét. Maga az Isten mondja ezeket, szívünknek azon pontjából, ahova vissza kellene találnunk: *Isten a karácsonyi kegyelem fénye*, amely megvilágít mindenkit, aki e világra jön. Az Úr születésének az üzenete külsőséges maradna, ha csak a fül számára hallhatóan szólalna meg, ha csak fogalmakba fejeződne ki, de nem hatolna be és nem lenne ünnepelhető a szív mélyén. *A belső élmény és a külső üzenet itt egymásra talál*. És ott, ahol az egyik a másikában kifejeződve megérteti magát, minthogy a hit hallásból és kegyelemből ered, *a szív bensejében kel életre, ott valósul meg igazán a karácsony ünnepe*.

Megmutatja Arcát

A hit üzenete, amely a meghallgatott ígében eljön hozzánk, megnyitja lelkünket a belső élmény számára. Azt kívánja, bizzuk rá magunkat, hogy helyesen értelmezzük és fogadjuk el otthontalanságunk édes otthoniságát, mint élményünk valódi értelmét: *az Isten valóban közel van*. Ott ahol te vagy, – ha valóban és nem csupán fogalmakban találtál rá a végtelenbe nyitottságára, – *ha lélekben is felkészültél*, akkor az Istennek az emberi testbe való karácsonyi leereszkedése megmagyarázza neked szellemed transzcendenciájának boldog értelmét is. *Isten távolsága nem más, mint az ő mindent átható közelségének elfoghatatlansága, – ezt mondja a karácsony üzenete*. Ő jelen van a közvetlenségben. Közel van. Szeretetével gyöngéden érinti meg szívedet. Azt mondta: ne félj, belül vagyok börtönöd rácsán. Mi sokszor azt hisszük, nincs itt, pedig még nem volt egyetlen olyan pillanat sem életünkben, amikor névtelen szeretetének halk édességében Őt ne bírtokoltuk volna. Úgy van jelen az Isten, mint a tiszta fény, amely mindenhová kiterjed, mégis elrejtőzik, miközben lénye hallgatag alázatával minden mást láthatóvá tesz. A karácsony magányod megtapasztalásában ezt mondja neked: Bizzál a közelségben, nem üres az. Hagyj el mindent, akkor megtalálsz, adj fel mindent és akkor gazdag leszel. Mert belső élményedben egyáltalán nem vagy ráutalva semmi más fogható támaszra, amely mellett szilárdan ki kellene tartanod. *Számodra már a Végtelenség Közelséggé lett*. Úgy kell értelmezned élményedet, mint az Örökkévalóság időben leereszkedő isteni alászállásának magasztos ünnepét, amikor Végtelensége a végsőségbe költözik. Úgy kell átélned, mint az istenség nászát a teremtménnyel. Ez az ünnep benned mindig újból végbemegy, ha csendben vagy és hittel, reményben és szeretetben helyesen, azaz a karácsonyból kiindulva értelmezd azt, amit megtapasztalsz. Csak a szív élménye, – ami Lélekben és kegyelemben történik és nem önerőből csupán, – érteti meg velünk igazán a karácsony hitüzenetét.

A karácsonyi üzenet tartalma

A szív hallgatag élménye után arra is törekedhetünk, hogy *karácsony üzenetét fogalmilag is megközelítsük*.

Emberré lett az Isten. Ezt olyan könnyen kimondjuk, és nagyon is gyakran a hiteles, ortodox megfogalmazás mellett is, valami monofizita vagy nesztóriánus eretnokséget értünk rajta.

Nagyon könnyen úgy fogjuk fel azt az embert, akivé az Isten lett, mint valamiféle „beöltözködést”, a jó Istennek bizonyos „ruháját”, úgyhogy alapjában véve Isten csak pusztán Isten marad és így valójában nem is tudjuk, hogy ott van-e, ahol mi vagyunk. Nem könnyű ezt a „lebegve megfoghatatlant”, – amely éppen ezért a legszilárdabb valóság – akár csak szavakban is kifejezni.

– *Isten-ember*: ez nem azt jelenti, hogy megszűnt Isten lenni, és isteni dicsőségének korlátlan teljességében ragyogni.

– *Isten-ember*: ez nem azt jelenti, hogy az „emberi” olyasvolami benne, ami nem is illel meg őt igazán, amit csak úgy manipulálunk, mint valamit külső eszközt. Hajlamosak vagyunk azt gondolni, minthogy embersége „keveredés nélkül” – „felvétel”, „hozzávétel” istenségéhez, hogy voltaképpen mindez nem is mond ki róla semmit, csak számunkra juttat valamit kifejezésre.

– *Isten-ember*: valójában magáról az Istenről mond valamit, éppen mint ember, Ő magát mondja ki felénk teljes igazságban, bár másképpen mint istenségét. Önmagáról mond valamit és éppen ezért ez az emberi az Ő saját valósága, amelyben Ő maga – és nem egy tőle különböző emberi természet – találkozik velünk. Találkozik teljes valójában, teljes igazságban. Az Istenből fogunk meg valamit, ha ezt az „emberit” megragadjuk. Az Isten „emberi”-jét nem szabad azonban istenségével azonosítanunk, vagy csupán melléje helyezni és üres „és” szóval összekötni. Ha az Isten erre az emberire mutat rá, akkor ez benne úgy találkozik, hogy ő maga is jelen van, mert ez a teljes és valódi emberi, mindig önmaga, minthogy az övé. És minthogy abszolút tisztaságában és tökéletességében emberi, éppen ezért lehet az övé. Ha Isteniségét és emberségét – egységét és különbözőségét, mint két kijelentést – az Atya megtestesült Igéjében csak egymás mellé helyezzük, félreértjük ahelyett, hogy megértenénk, hogy mind a kettő ugyanabból az alaptól fakad. Ámbár számunkra a kijelentés kettőzöttségében – mint önmagát rejtő titok – jelenik meg, ezért állandóan abban a veszélyben vagyunk, hogy minden egyes alkalommal elhibázzuk azt a „helyet”, ahol a *karácsony boldog titka a mi önmagát felülmúló létünkben megtalálja azt a pontot, ahol bekapcsolódik – mint üdvösségünk – életünkbe és történetünkbe.*

Jó volna, ha ilyen eszme-futtatásunkban szívünk tapasztalatát is megszólaltathatnánk, hogy *boldogan megsejtsük, mit is jelent az örök Ige emberré-levése.* Jó lenne, ha ez megtörténe abban a csendben, ahol az ember egyedül van, és magánál van. A Jézus szavába vetett hitet ugyan ez sohasem pótolhatja, mégis élményünket magunkkal vihetjük azokba a fogalmakba, emberi szavakba, amelyekben *Jézus megosztotta velünk a karácsony titkát, az Ő titkát, miközben a mi titkunkat is közölte velünk: mert az emberlét titkát tárta fel számunkra.*

Istenre hallgatunk

Hogyan van az, hogy a hallgató ember számára jelen van az Isten? A hallgatónak, aki hagyja, hogy minden háttérbe kerüljön, hogy mindenen túllásson, habár ott nem látható „valami” – annak számára jelen van az Isten. De közvetlenül csak a „távolság közelségében van jelen”. Olyan távolságban, amely megemészthetőnek és megsemmisítőnek látszik, ha közeledik hozzánk. Olyan távolságban, amely bennünket és a dolgokat a végesség, a tévedetőség és a bűn lehetőségének a korlátai közé utalja vissza. Éppen ezzel a jelenléttel lesz az ember „nyitott”, mert semmije sincs önmagában, ami szükséges ahhoz, hogy önmaga legyen. Egy kőről sokkal kimerítőbb értelemben elmondhatnánk, hogy mi önmagában és mije van.

Az ember csak úgy mondhatja ki az embert, ha közben más Valakiről beszél: az Istenről, aki nem ő. Az embernek teológiát kell művelnie, hogy antropológiát művelhessen, minthogy az ember lényege: a tiszta Isten-utaltság. Így önmaga számára is titok, mert mindig önmagán túlmutat, bele irányul Isten titkába. Az ember a meg-nem-határozhatóból határozható meg, – abból, ami nem ő, anélkül, hogy elmondaná, mi is ő. Ez a ráutaltság akkor tűnik elő, amikor az ember csak önmagával akar törődni és rájön, hogy erre semmi más módon nem képes, csak ha beletekint egy olyan Titokba, ami nem saját maga. Ha ez a ráutaltság és határátlépés abszolút módon sikerülne, ezáltal az emberi nem szűnne meg, hanem beteljesedne, minthogy ez lenne önmaga igazi önfelülmúlása. Ha a Végtelenség a befogadása tökéletesen végbemenne, az nem történe az embertől kiindulva. Ha Isten végtelensége önmagától közeljőne, és ha az ember Őt így elfogadná, felvinné, akkor Annak jelenléte lenne benne, amit az Isten végtelenségében és korlátlan szabadságában önmagáról kimondana. A teremtményi valóság ekkor abszolút nyitottsággá lenne Isten végtelensége felé. Ha engednénk, hogy szívünk csendjében az ilyen megsejtés létrejőjön, akkor legalább távoli megérzésünk lenne arról az irányról, ahonnan az evangéliumnak ez a mondata érkezik:

És az Ige, aki Istennél volt és Isten volt, testté lett és miköztünk vert sátrat és mi láttuk az Ő dicsőségét.

Érdekes felfigyelnünk, hogy ha arról beszélünk, hogy az *Ige felvette az emberi természetét*, akkor már *előre feltételezzük az embert* és a már meglévő emberi természetet, mint létezőt. Nekünk a teremtés önmagától értetődő, az Isten megtestesülését pedig mint nem-magától-értetődőt gondoljuk el. Ebben az az igaz, hogy az Isten teremtő lehetett volna úgy, hogy önmaga nem válik emberré és nem testesül meg az emberrel alanyi egységben. Ebben az is igaz, hogy mi már az ismert teremtésben élünk, amikor a megtestesülő és misztériumát átéljük. Mégis, *úgy is fel lehetne vetni a kérdést: vajon a teremtés lehetősége nem nyugszik-e az Isten teremtménnyé-valóságának a lehetőségén?* Az emberi egzisztencia, (existere = kivetni, kidobni értelmet használva) „létbe-dobottságunk” lehetősége azon alapszik, hogy Isten előbb „kidobta önmagát” a teremtett létbe. Ennek egyetlen indítéka pedig az Ő tökéletesen szabad tékozló-pazarló szeretete. *Ha pedig ez így van, akkor voltaképpen azt is lehet mondani, hogy a világ, a jelenlegi tényleges világ azért van, mert Isten „a nagy Pazarló” önmagát eltékozlja, önmagát kiüresíti másba, – abba, akit mi embernek nevezünk.* Az Isten abszolút nyitottsága csak úgy tudja magát kiüresíteni, hogy előbb megteremti azt, aki képes lesz őt befogadni. És megjelenik az az ember, – aki éppen a semmi szélén van, – tiszta nyitottság Isten előtt. Ha Isten önmagát önmagából kimondja a nem-istenibe, ezzel a „teológiát” is önmagán kívülre helyezi és ami ebből „kijön”, az az igazi „antropológia”. Így mondja ki Isten sajátmagát az inkarnációba. És ez a más, akibe Isten önmagát kimondja, az „emberi valóság”. Ebbe a teremtésbe az Isten odaadhatja önmagát. Ha Isten az élő anyagba testesül, akkor ez az új létező az Istenhez legközelebb álló élő valóság lesz, mert maga is Isten: Ez a Jézus Krisztus.

Amikor a csendben saját szellemi létünk említett kiterjesztéséről gondolkodunk, akkor valami halvány sejtésünk keletkezhet Isten emberré levéséről és így lassan jobban megértjük a hit üzenetét. Ha egy ilyen lény, mint mi, abszolút módon tudna alkalmazkodni a Végtelenhez, és ezáltal igazán szabad lenne, tökéletesen ember: olyan lenne mint Jézus. Így az ő végtelen titkát átélmélkedve bizhatunk abban, hogy a Végtelenség szerető önközlése valóban közel van hozzánk.

Azt hiszem, talán túl sokat műveltük a teológiát, és túl keveset elméltünk ahhoz, hogy valamit megsejtsünk az isteni titokból. Ezért legalább a karácsony hitében értsük meg azt, hogy az ember azért képes a végtelen Lét megtapasztalására (ami a szellemi teremtmény sajátja), mert Isten emberré lett. Minthogy Krisztus „kegyelmének teréből” senki sem tud „kiugrani”, így mi már nem a „tiszta természetet” tapasztaljuk meg. Ezért szabad, sőt kell is azt mondanunk, hogy *önmagunkat sem tapasztalnánk meg igazán, ha Isten nem született volna emberré.* Ha elfogadjuk azt a néma nagyszerűséget, hogy *Isten úgy jelentkezik előttünk, mint Távoltság, ugyanakkor lenyűgöző védő Közelség és gyöngéd Szeretet,* akkor meglesz a bátorságunk arra is, hogy magunkat kegyelemben és hitben értelmezzük és megközelítsük szívünkben a karácsony élményét. Ez a béke és öröm isteni üzenete a jóakarató embereknek.

Ezért minden bensőséges karácsonyi ünneplés, ha felnő saját lényegének teljességéhez, csak ott végződhet, ahol az Úr közössége van. Ez a közösség, az Egyház, Isten hordozza és a világ előtt képviseli, – a híveknek pedig azt a Testet nyújtja, amelyben az Ige testté lett és miköztünk lakozik. (Zur Theologie der Weihnachtsfeier: Beiträge zur Christologie, 1974. St. Benno, Leipzig, 62–71. nyomán).

Kiss László

AZ ÖRÖM FORRÁSAI SZENT PÁL TANÍTÁSÁBAN

Isten, aki a Szeretet, maga a határtalan Boldogság és a végtelen Öröm is. Ő szólít fel bennünket az örömré: „Örüljete és ujjongjatek azon mindörökké, amit majd teremtek. Mert Jeruzsálemet 'örömmel' teremtem, és népét 'ujjongásnak'. Örömmel telik majd Jeruzsálemben és ujjongani fogok népemen” (Iz 65,18 k). Ahol Isten kapcsolatba lép és érintkezik teremtményeivel, ott mindenütt kigyúlnak az öröm tiszta fényei, örömujjongás árad el az egész természetén: „Örüljön az ég és ujjongjon a föld, vele együtt zengjen a tenger s ami benne van! Vigadjon a rét és minden virága, örüljenek az erdők fái az Úr színe előtt!” (Zsolt 96,11 k) Isten közelsége elsősorban a tisztaszívű emberekben ragyogtatja fel az örömet: „Világosság ragyog fel az igaznak, az ártatlan szívét öröm tölti el. Örüljete hát, iga-

zak az Urban s áldjátok szentséges nevét!" (Zsolt 97,11 k) „Ha Istent elismerjük abszolút Szeretetnek, Aki önmagát odaajándékozva közli magát az emberrel, akkor feltérhet az emberből az Istenben érzett tiszta öröm és a hozzá fűződő személyes szeretet.” (Klaus Riesenhuber: *Existenzerfahrung und Religion*, Mainz, 1968, 114). Ebből fakad az örömteli, személyes önátadás, amely egyéniségünk túlhaladása a szeretetben és újramegtalálása a reményességben, a hittel elfogadott Istenben, aki a boldog Szeretet.

„A keresztény öröm lényegileg lelki részesedés abból a kifürkészhetetlen isteni és egyszerűsmind emberi örömből, amely a megdicsőült Jézus lelkében van” (VI. Pál: *Gaudete in Domino* – 1975. V. 9. II.). Tulajdonképpen a *keresztény realizmus* álláspontja ez, amely Krisztus feltámadásának optimizmusán alapul. „A keresztény öröm . . . az a készség, hogy ezt a halál-raszánt és elidegenedett, fájdalomtól tépázott világot *cinizmus és infantilizmus nélkül* olyanak ismerjük el, mint ami rejtett ok lesz a hálaadatosságra . . .” (J. B. Metz: *Von der Freude und der Trauer, von der Heiterkeit und Melancholie und vom Humor*: Concilium, 1974/5. 308). A *keresztény örömmek ezt a gyakorlati értékét* már szent Pál kifejtette hívei számára. A szétszórtságban, a szegénységben és rabszolgaságban élők számára Jézus Krisztus hite a remény, a boldog várakozás, a biztos ígélet forrása lett, *emberi részesedés Isten örömében Jézus Krisztusban és Jézus Krisztus által*.

Szent Pál tanítását követve kutassuk fel mi is a keresztény öröm kiapadhatatlan forrásait. Az *apostol számára első örömforrás maga az Isten*, még pedig a *Szentlélek*, azután azok az emberek, akiknek hirdeti az evangéliumot, akik kedves hívei és gyermekei az Urban, és így lesz számára az értük vállalt szenvedés és áldozat is öröm.

„Öröm a Szentlélekben”

Szent Pál életében sok törekvés és küzdelem haszталan volt. Átélt mindazt a nyomorúságot, amit Romano Guardini olyan szépen összefoglal. Átélt szent Pál a Lélek halk érintését éppenúgy, mint a vakító, földre sújtó fényességét. „Végtelen a vigasztalanság, kimeríthetetlen keserű teljessége, olyan sokszínű, mint maga az élet, amely elszakadt Isten Szívétől. A nyomor vigasztalansága, amely megsebez és elfáraszt, a szorongás vigasztalansága, amely leszűkíti a tekintetet és a lélegzést; a vágyódás, amely elkeserít; a fájdalomé, amelyet senki sem enyhít; a bűné, amely gyötör; a gyengeségé, amely felemelkedni képtelen. A puszta üresség vigasztalansága, amikor a szív nem ismer többé sem örömet, sem fájdalmat, amikor a dolgok nem beszélnek, a napok üressé válnak, az események értelmüket veszítik; ha valaki tudja: milyen lenne az ha szeretni tudna, de nem tud, és szomjazik belül a lelke és mintegy puszta, úttalan, víztelen vidéken jár –, van-e hatalom ezzel a hatalommal szemben? – Eljön Ő, mint halk suttagós, 'ott fű, ahol akar, nem tudod honnan jön, nem tudod, hová megy' –, megérinti lelkedet, és minden mássá lesz. A valóság marad: az ami volt, és mégis minden újja alakul. És csak most veszed észre, hogy van szíved, és a te sorsod is az, hogy szeress, és a dolgok megtelnek gyöngéd, szent érzésekkel; és Te tudod: valahol minden jó, és érdemes, istenien érdemes lenni és kitarítani . . .” (Romano Guardini: *Vom lebendigen Gott*, Mainz, 1936. 119–120).

Az öröm válasz a szívünket megérintő szeretetre. Szent Pál jól ismerte az *Írás tanítását* az örömről, úgy ahogy az ószövetségi zsoltárok és próféták hirdetik: Isten a mi örömünk: „Az Urban való öröm a ti erősségetek” írja Nehemiás (8,10) – „Uram, te vagy boldogságom, téged semmi sem szárnyal túl” (Zsolt 16,2). Újjongó örömmel örülök az Urban, lelkem újjong az én Istenemben, mert az üdvösség ruhájába öltöztetett engem s az igaz élet köntösébe burkolt, mint a vőlegényt, aki koszorút visel, és mint a menyasszonyt, aki ékszerrel díszíti magát” (Iz 61,10).

Amikor a pizidiai Antiochiában hirdette szent Pál az evangéliumot, „a tanítványokat eltöltötte az öröm és Szentlélek”, (ApCsel 15,52), és a *tesszalóniki hívek* „a tanítást a sok-sok nehézség ellenére is a Szentlélek örömevel” (1Tesz 1,6) fogadták, – s így lettek a macedóniai és achajai hívek példaképek, mivel innen kiindulva széles körben elterjedt Isten ígéje (vö. 1Tesz 1,7 kk). A *Szentlélek gyümölcsei* között az Apostol mindjárt a szeretet mögött a második helyen sorolja fel az örömet (Gal 5,22). A rómaiakhoz írt levél 14. fejezetében óva inti a *római híveket* attól, nehogy az evéssel megbotránkoztassák azokat, kik a régi szokásokat megtartották és bizonyos ételeket tisztátalannak neveztek. Hangsúlyozza ugyan a lelkiismereti szabadságot, de még ennél is fontosabbnak tartja a tapintatot és a megérintő szeretetet, az Isten és emberek előtti kedvességet, mert ezzel okozhatunk társainknak örömet. „De ha testvéred elszomorodik az ételed miatt, nem jársz el a szeretet szellemében. Ne okozd ételleddel annak vesztét, akiért Krisztus meghalt. Ne engedjétek tehát ócsárolni szabadságotokat. Hiszen az Isten országa nem eszem-iszom, hanem *igazságosság, bé-*

ke és öröm a Szentlélekben. Aki így szolgál Krisztusnak, az kedves Isten előtt és rokonszenves az embereknek" (Róm 14,15–19). A római levél többször felszólít a szeretetre és reményre, és az ebből fakadó öröme. „A testvéri szeretetben legyetek gyöngédek egymáshoz... a reménységben legyetek derűsek, ... Azokkal, akik örülnek, örüljetek, a sírókkal sírjatok...” (Róm 12,10–14).

Az öröm azonban nincs birtokunkban, forrása a reménység Istene: „Töltsön el benneteket a reménység Istene teljes örömmel és békével a hitben, hogy a Szentlélek erejével bővelkedjete a reményben” (Róm 15,13). Minthogy a Szentlélek az az isteni Személy, aki „mindent átlát, még Isten mélységeit is” (1Kor 2,11) – és aki az Atya és Fiú egymás iránti szeretetéből származik, ezért kiapadhatatlan forrása az isteni öröme, és az abból merítő, abban részesező emberi öröme is. Az ember öröme született. Ezt az örömet szívvel-lellet betöltő teljességgel csak a Szentlélek adhatja meg. Azonban erre a magasabb öröme nekünk is fel kell készülnünk. Meg kell tisztulnunk a büntől és a bűnös ragaszkodásuktól, kivetkőznünk a földi ember alakjából és magunkra ölteni a mennyeknek az alakját, hiszen „test és vér nem örökölheti Isten országát, sem a romlandóság a romolhatatlanságot” (1Kor 15,50). Fel kell tárnj magunkat Isten előtt, hogy mindenben megtaláljuk Őt. *Örülni* tehát szentpáli értelemben annyi, mint *mindenben megérezni és megtalálni Istent*. „Szeretetből eleve arra rendelt bennünket, hogy Jézus Krisztus által – akarata szerint – gyermekeivé legyünk, hogy magasztaljuk fölséges kegyelmét, amellyel szeretett Fiában jóságosan megajándékozott minket” (Ef 1,5 k). Isten örömehez jelenléte az a kegyelem, ami bennünket Isten gyermekeivé avat: „*Örömmel adjatok hálát az Atyának, aki aranyat méltatott benneteket, hogy részetek legyen a szentek örökségében, a világosságban, kiragadott minket a sötétség hatalmából és helyet adott szeretett Fia országában*” (Kol 1,12 k).

A filippi híveket is ismételten felszólítja az Apostol az „*öröme az Úrban*”, – „*Örüljete az Úrban, szüntelenül. Újra csak azt mondom: örüljete! Jóságos emberségeteket ismerje meg mindenki! Az Úr közel van!*” (Fil 4,4 k) Az Úr közel van hozzánk, sőt: bennünk lakik, hiszen az Isten templomai vagyunk (vö. 1Kor 3,16 k; Ef 2,22) még testünk is a *Szentlélek temploma* (1Kor 6,19). Az Isten öröme nem szabad magunkban elzárnunk, hanem a jóság fényében, a szeretet sugárzásában ki kell árasztanunk másokra: „*Jóságos emberségeteket ismerje meg mindenki!*”

„*Ti vagytok dicsőségünk és örömünk*”

Az öröm ugyanúgy „önkiárasztó” jellegű, mint a jóság és a szeretet. Egy örvendező ember sokakat képes megvidámítani. Jézus Krisztusban „megjelent... megváltó Istenünk kegyelme minden ember számára” (Tit 2,11). „Ő legyőzte a halált s felragyogtatta előttünk az életet és a halhatatlanságot az evangéliummal” (1Tim 1,11). Ezt az isteni örömet nemcsak átéljük, hanem tovább adjuk testvéreinknek, hadd tudják meg ők is „milyen édes az Úr!”

A filippiekhez írt levelében Pál apostol az embertársain, és kedves hívein érzett örömeét fejezi ki. Még teljesebb lenne ez az öröme, akkor, ha a hívek egyetértők lennének, ezért kéri őket: „Ha ér valamit a Krisztusban adott buzdítás, a szeretetből fakadó intelem, a lelki közösség, a bensőség és együttérzés, akkor tegyétek teljessé örömeimet azzal, hogy egyetértetek és közös lelkesedéssel ugyanarra törekedtek” (Fil 2,1 k). Az egész levélen végigvonul az öröm vezérmotívuma, az újból és újból megcsendülő refrén: *Örüljete!* Már a levél elején azt írja: „*örömmel emlékezem meg rólatok mindnyájatokról*” (1,4). Annak is örül az Apostol, hogy Krisztust hirdetik, még ha érdekből vagy vetélkedésből is, de főleg ha tiszta szándékkal (1,18). Tudatosul benne, hogy hívei hitből fakadó örömeire még életben marad (1,25), hogy Krisztusban örüljenek (1,26). Epafroditust is ezért küldi hozzájuk, hogy „*viszontlátva örüljenek neki*” (2,28), és kéri is „*fogadjátok nagy örömmel az Úrban*” (2,29). „*Egyéb-ként testvéreim, örüljete az Úrban. Nekem nincs terhemre, hogy ugyanazt írjam nektek, titeket pedig megerősít (3,1). Örömteli hűsre és helytállásra buzdítja híveit: „*Ezért szívből szeretett testvéreim, öröme és koronám, így álljatok helyt az Úrban, szeretteim!*” (4,1).*

A hívek képezik tehát az Apostol reményét, dicsőségét és örömeét az Úr Jézus előtt. „*Hiszzen ki volna reményünk, örömünk és dicsékvésünk tárgya Urunk Jézus Krisztus előtt eljövetele napján, ha nem ti? Igen, ti vagytok dicsőségünk és örömünk*” (1Tesz 2,19 k). Kéri is ezért a mennyei Atyát, „*aki szeretett minket, s kegyelmével állandó vigasztalást és jó reménységet ajándékozott nekünk, vigasztalja meg szíveteket és szilárdítson meg benneteket minden jó tetteben és szóban*” (2Tesz 2,16 k).

Teszt Pál öröme átterjed a hívekre, amely megnyilvánult többek között a szíves és bőkezű alamizsnálkodásban is. Ezért dicséri szent Pál *korintusi híveit*: a nehézségek és súlyos megpróbáltatások ellenére túlaradó örömeükből és a nyomasztó szegénységből bőséges adakozás

fadak" (2Kor 8,2). Kéri is őket: „Mindenki elhatározásának megfelelően adjon, ne kelleetlenül vagy kényszerűségből, mert Isten a *vidám adakozót szereti*" (2Kor 9,7). Így fakad a szeretet gyakorlásából öröm annak a szívében is, aki ad, mert az apostol megemlékezik Jézus szavairól: „Nagyobb boldogság adni, mint kapni" (ApCsel 20,35). „Az öröm, a szeretet gyakorlati érdeklődése nélkül: önámítás, – a szeretet pedig az öröm barátságossága nélkül morálisan álcázott uralom csupán" (J. B. Metz: i. m. 309). Az öröm azonban nemcsak a szeretet tetteiben nyilvánul meg, hanem talán még szebben, még tisztább fényben ragyog a másokért vállalt szenvedésben.

„Én örömet hozok áldozatot..."

Az Apostol áldozatos életet él híveiért. Élete áldozataihoz a szeretet ad erőt, és ezért hatja át ezeket az áldozatokat az öröm. Nem magának a szenvedésnek örül az Apostol, hanem annak, hogy Krisztusért és szeretett híveiért szenvedhet, az Egyház javára, „mint aki szomorú, mégis mindig vidám" (2Kor 6,10). „Megnyílt nektek az ajkunk és kitérült felétek a szívünk, korintusiak" (2Kor 6,11), „szívembe vagytok zárva, együtt élünk-halunk. Nagyon bízom bennetek, és szívesen dicsekszem veletek. *Vigasztalás tölt el* és minden bajom közepe is *túlrad bennem az öröm*" (2Kor 7,3 k). Titusz elbeszélte, mennyire vágyódtak Pál után a korintusiak, hogyan aggódtak és buzgólkodtak érte, és ez a ragaszkodás fokozta az Apostol örömét (2Kor 7,7; vö. 7,14–16). Alázatos lelkületének egyik legszebb megnyilvánulása, amit levele vége felé ír: „*Én örömet hozok áldozatot, sőt magamat is teljesen feláldozom lelketekért*. Ha én ennyi szeretettel vagyok irántatok, a körötökben kevesebb szeretetre találjak?" (2Kor 12,15). Öröme áldozatos, lemondó, önmagáról megfedelkező. „Örülünk, hogy gyöngék vagyunk, csak ti legyetek erősek" (2Kor 13,9). „*Testvérek, örüljétek*, tőkeletesedjétek, buzdítsátok egymást, éljétek egyetértésben és békében. Akkor veletek lesz a *szeretet és béke Istene*" (2Kor 13,11 k).

A *szeretet-himnusz*át átszővi az öröm hangja: A szeretet „*nem örül a gonoszoknak, örömet az igazság győzelmében leli*" (1Kor 13,6). A tiszta szeretet nem tud örülni másnak a kárán, nem tud örülni semmiféle rossznak. Nincs benne semmi abból a farizeusi lelkületből, amely „*hálát ad azért, hogy nem olyan, mint a többi ember*" (vö. Lk 18,9–14). A gonoszra pedig bánkodik, akár magában, akár másban találkozik vele. A nagylelkű ember önzetlenül örül az igazság győzelmének. Mélységes jóakarata jele, ha valaki örül annak, hogy a másik ember jobb, szentebb, okosabb, többre vitte, mint ő. Ez az öröm az irigység lelküzdéséből fakad és az igazán jótakaró áldozatos szeretet éppúgy örül más javának, mint a sajátjának, éppúgy bánkodik más kárán, mint a sajátján.

Ha Pál áldozattá lehet a híveiért, – ez csak újabb örömforrás számára. „*Sőt, ha hitetek szent szolgálatáért áldozatként véretem ontják is, örülök, egvűtt örülök* mindnyájatokkal. *Örüljétek hát ti is, örüljétek velem!*" (Fil 2,17 k) Az örömmel és mások iránti szeretetből válnak és viselt szenvedésnek csak egy értelme lehet: *Krisztus szenvedésének kiegészítése az Egyház javára*: „*Örömmel szenvedek értetek és testemben kiegészítem, ami Krisztus szenvedéséből hiányzik, testének az Egyháznak javára*" (Kol 1,24). Szendvése örömet Krisztus szeretete és kedves híveinek a szeretete erősíti. Az így vállalt emberi szenvedés Krisztus áldozatával egyesülve megváltói értéket nyer és hatékonyabbá teszi Krisztus szenvedését az emberek üdvösségére: „*testének, az Egyháznak a javára*".

Az örömhöz a földön mindig tapad valami a földi élet szenvedéseiből és nyomorúságából. Ez a szenvedés azonban hasonlít a vajdó asszony fájdalmaéhoz, aki tudja, hogy ember szül a világra: szenvedése életet szül, és örömré változik (vö. Jn 16,20–22). Isten azért vigasztal meg minket, hogy mi is meg tudjunk vigasztalni másokat (2Kor 1,4). „Amilyen bőven kijut nekünk Krisztus szenvedéséből, olyan bőven lesz részünk Krisztus révén a vigasztalásban is. Mert *ha szenvedünk, az a ti vigasztalástokra szolgál!*" (2Kor 1,5 k).

Gyakran felvetik a kérdést: Lehet-e örülni a szenvedésnek? Magának a szenvedésnek mint ilyennek, örülni beteges tünet. A szenvedésnek csak abból a szeretetből fakadóan lehet örülni, amellyel vállaljuk és azért az eredményért, amelyet létrehoz. Ilyen értelemben lesz a szeretetből vállalt szenvedésből áldozat, amely Isten országában soha sincs hiába. Szeretni e földön csak szenvedve lehet. Szendvedni ezen a földön: csak szeretetből érdemes. Szeretetből vállalt szenvedés: az áldozat. Az ilyen nagylelkűen fogadott áldozatot örömmel lehet vállalni, csak így válhat az áldozat újabb örömmel, erőnek forrásává.

Igy érthetjük meg lassan, hogy „*az oly sok testi és lelki nyomorúságnak az ajtaján Isten kopogtat, az örömek adományozója* (VI. Pál: Gaudete in Domino, V.).

Örülhetünk-e igazán, tiszta szívből addig, amíg olyan sok szenvedés van a világban? Addig, amíg vannak olyanok, akik éhen halnak, vannak, akiket halálra kínoznak, vannak,

akik ártatlanul szenvednek? „Meg kell tanulnunk különbséget tenni a csak látszólagos boldogság elidegenedett formái, és az öröm felszabadító formái között” (J. Moltmann: Die ersten Freigelassenen der Schöpfung, München, 1972. 10.). A kikapcsolódás, szórakozás, élvezetek hajszolása, kábítószererek élvezése: sokszor csak a figyelmünket terelik el, valódi boldogságot nem adnak, sem igazi felszabadulást. A tiszta öröm forrásait az Apostol mutatja meg nekünk: az örömet a Szentlélekben, a szeretetben, az áldozatban. Ez igazán lelki és felszabadító öröm, elsősorban saját magunkban, azután másokban is hozzájárul a krisztusi megváltás beteljesedéséhez. „Isten nagy felszabadításának az első és utolsó szava: az öröm és nem a gyűlölet, – a szabadonbocsátás és nem a vád. Isten öröméből születik meg Krisztus. Aki azért halt meg és azért támadt fel, hogy örömet hozzon ebbe az ellentmondásos világba.” (J. Moltmann: Freude an der Revolution Gottes: Die Sprache der Befreiung, München, 1972. 128.)

Karácsony titka: az örömteli szeretet, és a szeretetteljes öröm Istenben, aki érettünk emberré lett. Ezt a „nagy örömet” hirdette az Angyal a betlehemi pásztoroknak Jézus születésekor, ezt az örömet hirdeti nekünk az Ő nagy Apostola. Ebben a végső örömben egy örök életet át csak úgy lehet részünk, ha már itt a földön sorsközösségben élünk Jézus Krisztussal. „Ha halálánál hasonlóságában egybenöttünk Vele, úgy leszünk feltámadásában is” (Róm 6,5). „Előbb azonban szenvednünk kell vele, hogy Vele együtt meg is dicsőüljünk” (Róm 8,17). „Tudjuk ugyanis, hogy aki Jézust feltámasztotta, Jézussal minket is feltámaszt és veletek együtt elébe állít” (2Kor 4,14). „A végtelenül irgalmas Isten azzal mutatta meg nagy szeretetét irántunk, hogy Krisztussal életre keltett minket, bűneinkben holtakat... feltámasztott minket, és maga mellé ültetett a mennyben, hogy az eljövendő korokban Jézus Krisztusban kinyilvánítsa kegyelmének túladó bőségét hozzánk való jóságából” (Ef 2,4–7). „Ha tehát Krisztussal feltámadtatok, keressétek, ami fent van, ahol Krisztus ül az Isten jobbján. Ami ott fent van, arra legyen gondotok. Hiszen meghaltatok és életetek Krisztussal el van rejtve az Istenben. Amikor majd Krisztus, a mi életünk megjelenik, vele együtt ti is megjelenetek dicsőségesen” (Kol 3,1–4). Ezért már most kezdjétek el az örvendezést és „mint Istennek szent és kedves választottai öltöszétek magotokra az irgalmasságot és jóságot, a szelidséget és a türelmet. Viseljétek el egymást, és bocsássatok meg egymásnak, ha valakinek panasa van a másik ellen. Ahogy az Úr megbocsátott nektek, ti is bocsássatok meg egymásnak. Legfőként pedig szeressétek egymást, mert ez a tökéletesség köteléke. S Krisztus békéje töltsé el szíveteket, hiszen erre vagytok hivatva egy testben” (Kol 3,12–15). Ez szent Pál egyszerű és ma is jól utánozható tanítása és tanúsága a keresztyén örömről.

A SZENTEK KRISZTUS ÖRÖMÉBEN RÉSZESEDNEK

Szenteknek tekintjük azokat, akiket az Egyház példaként állított eléink, – de szentpálj értelembe szentek a Krisztusban élő keresztyének, akik lelkükben mindig a többre-jöbbrre törekednek. Ebből a lelkületből kettős öröm árad. Megismerik a világot és a természetet saját szépségükben, de azonfelül még felismerik benne az isteni fény ragyogását. Így a világ számukra az isteni jóság és szeretet tükré. Az istengyermekség öröme pedig szívünkben kiárad a világ dolgaira és személyeire.

A szentek az élet javait önértékükben nem sokra becsülik és mégis örülnek az életnek, mert Istentől kapták és hálát adnak minden napért, mert növekedhetnek az Ő szeretetében. A szentek szeretik az életet és nem félnék a haláltól. Azért nem félnék, mert számukra új és nagyszerűbb életet nyit meg. *Isten szentjeit tehát az öröm és az életigenlés jellemzi. Minden világi öröm felett legmaradandóbb a keresztyén öröm, mert forrása nem apad el, nem ismeri a kifáradást, sem a kiéltséget, hanem állandóan emelkedik, míg a szívet betölti Teljességhez el nem érkezik.*

Mindazok vallomása szerint, akik a vallásos örömet átélétk, azok olyan benső és boldogító örömnnek nevezik, hogy hozzá fogható nem tudnak mondani: *Az életszentség és az öröm édestestvérek!*

A szentek *különléte örömforrást* említenek meg. Elsők között szerepel az *istengyermekség boldogító tudata*, majd a *Gondviselésbe vetett bizalom*, azután a hasonló gondolkodásuk és törekvésük egymást segítő közössége. Mindennapos erőforrásuk Jézus eukarisztikus közlése és egyesülés vele a szentáldozásban.

Isten a szentek számára valóban „Minden mindenben”: Ő jelenti a problémák megoldását, szívük minden vágyát és minden jóság, szépség összoglalátát, Ezért távol maradnak attól a sötétenlátástól, amely mindenütt csak a szerencsétlenségnek és a halálnak az árnyékát látja. De nem áltatják magukat önámító optimizmussal sem, amely behunyja a szemét a

szenvedés előtt. A szentek jól ismerik a szenvedést és bátran szembenéznek vele, mert felismerik, hogy olyan kapu, amely feltárul az örök örömek előtt.

A szentek örömeiben mindig egyszerűség van. Emlékeztetnek a romlatlan emberi természetre és úgy haladnak át a világ bűnei között, mint ahogy a liliomok virulnak a tövisek között. A szentek megőrizték szívükben a gyermekkor „paradicsomát” és mindig elő tudják varázsolni onnan. Ez a lelki boldogság zavartalan marad az élet viharai között is.

Az Istennel való érintkezés közvetlensége, az ebből eredő hit és tiszta lelkiismeret tudata olyan bizonyosságot kölcsönöz vallási örömeinknek, aminek megragadásához a kívülállókknak nincs is érzékük.

A vallás örömszerző értékét a lélektan kutatói széles körben elismerik. Csak azok számára marad idegen, akiknek nem volt módjuk bepillantani az igazán vallásos emberek bensőbb lelki életébe.

A lelki élet nagy mesterei mindig is szent örömeire hívták meg a szűkebb útra vágyakozókat. Az előforduló lemondások a legértékesebb örömszerző eszközök. Elősegítik a természetes örömet, mivel mérsékelik bennük az ösztönös rendezetlenséget, amely megakadályozza saját boldogságukat, az öröm kiárasztását az emberek felé és az isteni öröm befogadását. Az erőnyben rendezett örömeink a próbája a szenvedés. Nagyobb dolog az Istent akkor szeretni, ha kerszertet és megpróbáltatást küld, mint amikor közvetlenül a jóságát tapasztaljuk meg. A szentek megtalálják az örömet az Istentől elfogadott szenvedésben is. Tudják, hogy mindez Istentől jön, hozzá tesz hasonlóvá és azért Isten kedvéért akarják elviselni. Ezért üdvözölte a kerszertet szent András apostol és kívánkozik a szenvedés után kis Teréz is: „El fog jönni a nap, amikor az árnyak eltűnnek és csak az öröm és örömitasság marad meg. Használjuk ki szenvedésünk egyszeri pillanatát, mert minden pillanat nagy kincs!”

„Szívembe vagytok zárva, együtt élünk, együtt halunk. Nagyon bízom bennetek... Vigasztalás tölt el és minden bajom közepette túlrad bennem az öröm” (2Kor 7,3-4). A szeretet arra ösztönöz minket, hogy buzdítsunk, részesedjünk abban a nagy-nagy örömben, ami a Szentlélek ajándéka... Már többször figyelmeztettünk titeket, kedves testvérek, hogy tegyétek a földet lakhatóbbá, testvériesebbé és késedelem nélkül valósítsátok meg az igazságosságot és szeretetet mindannyiunk teljesebb fejlődésére!... kérünk mindenkit, el ne feledkezzék a felebaráti szeretet elsődleges kötelességéről, amely nélkül az örömről szóló beszéd elégtelen lenne.

Türelmesen törekedjünk arra, hogy az emberek újból és újból megtanulják, hogy egyszerűen tudják azt a sokféle emberi örömet élvezni, amelyet a Teremtő földi életünkben nyújt nekünk. Először is a létezés, az élet örömeiről van szó, a tiszta és megszentelt örömről, a békesség örömről, amely a természetből és a csendből fakad, a gondosan végzett munka örömről, arról az örömről, amely a kötelességteljesítés gyümölcse. És végül szóljunk arról a ragyogó örömről, amely a lélek tisztaságából, a közösség szolgálatából sarjad, arról az örömről, amely a lemondásból gyümölcöszik. A kersztény öröm ilyen formáit meg kell tisztítanunk, teljessé tennünk, megneemesítenünk és egyiket sem szabad megvetnünk. A kersztény öröm megkívánja, hogy az ember fogékony maradjon a természetes örömek befogadására. Ugyanis sokszor éppen ezekből kiindulva hirdetheti Isten országát...

Az ember Isten képére és hasonlóságára lett teremtvé, ezért természeténél fogva Óhózzá, mint a legfőbb és egyetlen jóhoz van rendelve. Ha azonban nem ismeri meg az Istent világosan és nem is szereti, ennek következtében nem tapasztálhatja meg azt az örömet, amelyet Istennek akár tökéletlen ismerete is jelenthet számára, valamint azt a bizonyosságot, amellyel hiszünk a bennünket hozzá kapcsoló kötelékben, hogy a halál sem szakíthat el Tőle. Így emlékezzünk szent Ágoston szavaira: „Magad számára teremtettél minket, Uram és nyugtalan a mi szívünk, míg Benned meg nem nyugszik.” Ezért, ha az ember törekszik közelebb jutni Istenhez és elfordul a bűntől, akkor valóban eltölti őt a lélek öröme. De erre a „test és vér” önmagában nem elégéséges. A kinyilatkoztatás nyitja meg az utat és a kegyelem hozza létre a befogadást. Ezért hívunk benneteket a kersztény öröm forrásaihoz!

VI. Pál pápa: A kersztény örömről I.

TÁVLATOK

„NAGY ÖRÖMET HIRDETEK NEKTEK!”

Sokan zarándokoltak ebben a Szentévben Rómába, hogy megtapasztalják azt az örömet, amit az Úr kínált fáradt tanítványainak: „Jöjjetek és pihenjétek ki magatokat!” (Mk 6,31) Már az is elegendő ok lenne az öröme, hogy a sokféle nemzet keresztényei „testvéri közösségben találkoznak” (Zsolt 133,1). De ebből az örömből még a Szentléleknek számos olyan gyümölcse terem, amely a közösség békéjét és szeretetét táplálja.

VI. Pál pápát, aki inkább az aggódó ember módján éli át az emberiség szorongását, most a Szentlélek öröme úgy elárasztotta, hogy a belőle sugárzó nyugalom és derű lenyűgözte az előtte tolongó tömeget, és mint az Egyház feje, – hajója ormán, a Szent Péter magasából a Tiberisig terjedő emberáradatnak elénekelte az Öröm Himnuszát, – írja A. Manaranche („La joie chrétienne” bevezetőjében, Cahiers de l'actualité religieuse et sociale Paris, 102. 15. juin, 1975).

Pünkösdkor pedig a Szentlélek új fuvallata súvított át Róma terein éppúgy, mint a technika bálványai, az anyagi javak imádata és a racionalizmus fagyos gögje felett. A Szentatya minden akadályoztatás ellenére a „kevesbé protokollárisnak” nevezett karizmatikusok örvendező-táncoló csoportjait is szívébe fogadta, mert jövőbe tekintő szeme meglátta azt, amit egykor Szent Péter mondott: „Nem részegek ezek, ahogy ti gyanítjátok, hanem ez az, amit Joel próféta megmondott: ... Szétárasztom minden emberre Lelkemet, fiaitok és lányaitok prófétálni fognak, az ifjak látomásokat látnak... és mindenki üdvözülni fog, aki segítségül hívja az Úr nevét” (ApCsel 2,17 kk).

„Isten népének életútja természeténél fogva beilleszkedik a Szentév sajátos zarándoklataiba. A Jubileum kegyelmét azonban csak úgy nyerjük el, ha közelebb jutunk Istenhez a hit, remény, szeretet útján. A többi (t. i. a zarándoklat boldog élményei) – eszköz és jel.” – mondja a Szentatya a *Gaudete in Domino* kezdetű buzdításában. Ez erősítse mindazokat, akik a zarándoklatok boldog részesei lehettek, és ez lelkesítse azokat is, akik lélekben jártak Szent Péternél: „Lényeges ugyanis a belső döntés, amellyel mindenki személyesen válaszolhat a Szentlélek felszólítására...” Valójában az annyira óhajtott zarándoklat Isten népe minden tagjának Pascha-t, átvonulást jelent, arra a 'belső helyre', ahol az Atya, Fiú és a Szentlélek befogadják őket benső egységükbe és életükbe: „Aki szeret engem, az megtartja tanításomat s az Atyám is szeretni fogja. Hozzá megyünk és benne fogunk lakni” (Jn 14,23).

Öröm... és fájdalom

„Öröm és reménység, fájdalom és szorongás az, ami a modern idők emberét eltölti”... így kezdte tíz évvel ezelőtt a Szentatya *Az Egyház a mai világban* című lelkipásztori konstitúcióját, amellyel *planetáris korszakot nyitott* a keresztény gondolkodásban. Ma ugyanis az öröm nem vezethető le egyenes ágon a boldogságból és a szeretetből, mint ezt az életérzés belső összefüggései megkívánják. A claire-obscuré, a fény és árnyék vibrálása realizmusában jobban megfesthetjük az életet. A gyötrődés, szomorúság, fájdalom feloldásában, enyhítésében rátalálhatunk az öröm ízére is, akár egy csöppben is megérezhetjük az öröm óceánját.

Ha horizontunk széléről, az emberiség és sorsok pereméről próbálunk közelíteni, akkor kezdjük *Eugène Ionesco* szavaival: „Azt hittük, hogy a kultúra elhossa az üdvösséget. Humánussá akartuk tenni, de meg kell állapítanunk, hogy mindinkább inhumánus, sőt anti-humánus lett. Így egyszerűen a valláshoz menekülni illúzió lenne. Annyit jelentene, hogy szembeállítjuk az üdvösséget hozó világot a kultúra szétesésével. Ez a szembeállítás némi részleges eredmény ellenére, a pusztító erők felszabadítására vezetne” (Die bedrohte Kultur, München, 1972, 9). Ebben a képben az *üdvösség örömhíre: beszűkítetté vált. A „kicsiny nyáj” örömét nem érti meg az emberiség. Ezért ma az emberek azt kívánják a teológusoktól,*

a keresztényektől, hogy Jézusról, tetteiről, szenvedéseiről és benső öröme, boldogságáról a közös emberi nyelv módján beszéljenek, – úgy szóljanak Jézusról, ahogy Ionesco Mozartról, meghagyva és megengedve a probléma belső feszültségét: – „Éppen túlságosan pesszimista hangulatban voltam, amikor rájöttem, hogy nekünk mégis van egy Mozartunk, aki másfajta örömről beszél. És annál megmagyarázhatatlanabb örömről van szó, minél mélyebb az. Mégis nyomorban és szomorúságban halt meg. Vajon mennyire vagyunk képesek az ő beszédét, lelki üzenetét megérteni?” (E. Ionesco i. m. 13). Bár az emberi örömet mindig szenvedés kíséri, ezt az emberi értelem képtelen elfogadni. Ez az *öröm botránya*, és sokaknak az *Isten botránya* is. Az ember a szenvedésbe nem tud belenyugodni, és különféle magyarázatokat keres. Mi is bemutatunk néhányat. Ezek nem teljes megoldások, de valami fénycsíkot mégis nyitnak a kereső ember lelkében.

A szenvedésből születik meg az öröm. Az ősi japán tragédiák, az ember legfönségebb gesztusának azt az életáldozatot tartják, amelyben valaki kész a másikért meghalni, vagy fiát, – aki utóda és hasonmása, – másokért feláldozni. A „*tsurasa*” lényege: a mélységes atyai fájdalom, amelyet az önként, és szeretetből feláldozott fiú halálakor átélt. Ez a fájdalom mélységes megnyugvást hoz, a szeretet beteljesítését, az áldozat poharának a tudatos és lehető legteljesebb kiürítését. Kazoh Kitamori japán teológus (Theology of the Pain of God, Richmond, 1965) szerint az isteni Valóság mélységét Krisztus keresztalála időbeni eseményéből foghatjuk fel. Megtudjuk, hogy a szenvedés Istene valóban a szeretet Istene, aki szeretete miatt szenved, és ebben a szenvedésben bontakozik a végtelenné szeretete. A görög gondolkodás nyomán kialakult Istenfogalom inkább a változatlan Lényeg (Essentia) állóképében sűrítette az örök Valóságot. Ezzel eltávolodott a próféták és szent Pál Istenképétől, attól az Istentől, aki benső életfolyamatait, élményeit feltárta az emberek előtt. Az „Isten-történesek” nemcsak antropomorfizálások, – emberarcú hasonlatok – hanem a létteljesség mellett is titokzatos módon lehetséges személyes események. A *processus-teológia hívei* ezekbe a dinamikus „isteni történesekbe” kapcsolják az ember, az emberiség életét; már tudatlag sem szakadhatunk ki az isteni létezés forrásából: Így tanítják: A. N. Whitehead, Sch. Ogden, J. Coll, Jr. Daniel, D. Williams.

Sok indítást vett át Kitamoritól Jürgen Moltmann a Der gekreuzigte Gott (München, 1972) című művében. Úgy látja, hogy Jézus keresztalálának mélyebb kutatása forradalmasíthatja Isten-értelmezésünket. A megtestesülés teológiáját, Jézusban a két természet személyes egységének, – az „*unio hypostatica*” tanításában idáig inkább filozófiailag közelítettük meg, és semmit sem sejtünk az istenemberi személyiség lelki eseményeiről, átéléseiről. A szeretet szenvedésben teljesül ki, Krisztus saját halálát mint Isten valamiképpen a Szentháromságon belül is átszenvedte. Az Atya is és a Fiú is átélte a halál kínját. Ez nem „*patripassziánus*” eretnekség, mert ott úgy gondolták, hogy az Atya egy emberben szenvedett. Itt arról van szó, hogy az Atya a legteljesebben átélte azt, amit Ábrahámtól kívánt lélekben, de megőrizte valóságos kínjától: kiszolgáltatta Fiát a halálnak, feláldozta mérhetetlen szeretetében. – Moltmann Jézus keresztalálának ezt a sajátos értelmezését azzal teszi teljessé, hogy az Atya és Fiú közötti ezen szeretet-történeésből származik a Szentlélek. Ő teszi élővé a Halált, igazolja az Elhagyottat, és visszafogadja az Elvesztettet. Ez a mélységesen szenvedő Szeretet-titok, ha hibátlan racionális magyarázatot nem is ad, de az átélés mélységében segít elfogadtatni a szenvedés-titkot. – Karl Rahner is felfigyelt a különböző népekben élő ősi áldozattudatra, – amit a japánok őriztek meg a legkultúraltabban, – és hitünkhez igazítva pontosabban így fogalmaz: A *Megtestesülés célja az volt, hogy Isten szeretetből szenvedhessen Krisztusban azért, hogy mi is Isten iránti szeretetből legyünk képesek önzetlenül szeretni*, ami mindig lemondással, kinnal, szenvedéssel jár együtt.

Szenvedés és reménység

Amíg a keleti embernek a létezés, a napfelkelte is öröm, még mielőtt tudná, jut-e szájába aznap egy falat, – addig a nyugati ember jólétében is állandóan szorong, és miéjtjeivel teszi gyötrelmessé életét. Herbert Biesel ésszerűen is felfogható szenvedésmagyarázattal próbálkozik (Das Leid in der Welt und die Liebe Gottes, Düsseldorf, 1972). Az *emberi szenvedés legnagyobb gyötrelme a céltalansága*. A szervezet szétesése, elöregedése, fáradtság, örökletesség, élehetetlenség, a javak rossz elosztása, szervezetünk degenerálódása fizikai távlatában még nem kielégítő a szenvedés magyarázata. A szokásos erkölcsi-aszketikus motiválás – Per aspera ad astra! Nehézségeken át jutunk a csillagokba! – is csak a visszatekintésben, a cél birtoklásában lesz értelmes. A szenvedés én-élményében mindig is ott marad az értelmetlenség: Igen, van betegség, de miért éppen én? Sokan lemaradnak, de miért éppen én? – Innen nincs tovább racionális elemzés. A *lételemellentmondásosságával együtt el kell*

fogadni: „Az én vigasztalásom: vigasztalanságom!” – jön rá a francia szellem könnyedségével kis Teréz.

Az ember ezután azt kérdezi: Hol van a jónak, az Atyának nevezett Isten? Az öröm hiánya, a szenvedés ténye mindig istenproblémát okoz az „ésszerűen” gondolkodónak. Az egyik tagadja, hogy a rossz Istentől eredhet, nem is foglalkozik vele. A másik fellázad az olyan „jó Isten” ellen, aki eltűri az ártatlanok szenvedését akár valami „nagyobb jó érdekében” is. Az ember hatalmat kapott a föld javainak élvezetére és bogáncsainak irtására, de emellett mindig jelen marad a rossz, újra előtűnik a hiány. Ha egy gyermek rosszat tett, számonkéri. Így próbáljuk az Istennél is: Ki tette? – Miért tette? – Biesel válasza először káromlásnak is tűnhet: „Isten is tettes” benne! Ő a teremtő Szeretet, beletervezte a világba a szenvedés és halál gyötremét. Azután kiűsítette önmagát és résztvett a szenvedésben, ilyen emberi, belső gyötördéssel, engedelmesen alávetve magát a halálig, hogy kiengesztelődjék önmagával és megváltsa az embereket” (i. m. 61–69). „Isten szeretete tehát nemcsak belenyugvás, betérés ebbe a kész világba, hanem maga a világban van. Isten kinyilvánította rejtettségét és szeretete kiáradt a végesség, az evilágiság fájdalmaiba, szenvedéseibe, halálába” (i. m. 70). A világ szenvedését nem lehet megoldani „bűnbak keresésével”. – *A világ Isten passio-ja, az Ó nagy Szeretete és egyetlen Szenvedélye, amiért kész volt Fiát is áldozatul adni. A szenvedés magyarázata: Isten magyarázata. Ővé, aki megengedte, hogy Fia így kiáltson fel a kereszten: Istenem, Istenem, miért hagyta el engem? – Istennek ezt a gesztusát sokat és sokszor át kell élnünk vele, hogy megnyugodjunk, hogy megszeressük, hogy hitet nyerjünk tőle. Ez a hit tesz megigazulttá bennünket: hogy „megismerjem Őt és feltámadásának erejét, és ezért a szenvedésben is tudjam vállalni vele a közösséget” (Fil 3,10).*

Korunk saját kiütközésében ismerte fel a *remény örömet és jelentőségét*. Az egészséges lélekből a nehéz helyzetekben is feltör egy bizalomteljes várakozás a jobbra. A keresztény ember nem a szerencse esélyében reménykedik, hanem Isten ígében bízik: „A remény pedig nem csal meg, mert Isten szeretete kiáradt szívünkbe...” (Róm 5,5). Kis Teréz sok szenvedése után írja: „Megértettem, hogy a Szeretet magában foglal minden cselekvést és hivatást, hogy a Szeretet az minden: átfog időt, teret... egyszerű: Örök!...” Az örök öröm Teljessége! Nem véletlen, hogy *Moltmann*, miután önmagában és írásaiban egyaránt „rendezte a szenvedés kérdését”, a remény és öröm teológiáját dolgozta fel. A teológia számára is remény lett: minthogy a keresztény történelem-szemlélet és üdvörténet középpontjába a Feltámadt Jézus Krisztus jövőjét állította: „A remény a jelen boldogsága... A várakozás teszi széppé az életet, mert csak a várakozó ember képes vállalni egész jelenét és az örömet nemcsak a boldogságban, hanem a szenvedésben is. A boldogságot nemcsak a boldogságban, hanem a fájdalomban is meg tudja találni. Így halad át a remény a boldogság-szenvedés útján, mivel meglátja a mulandó, a haldokló és a halott Jövőjét is Isten ígéréteiben. Ezért mondják: Remény nélkül élni annyi, mint nem élni!” (Theologie der Hoffnung, 1973. München, 27. o).

Örömünk a szabadságban

„A szabadság vágya és öröme az emberben szintén jellemző isteni vonás” – írja *Moltmann*: Die ersten Freigelassenen der Schöpfung c. művében (München, 1972). A „homo faber” korszakában az ember Istent „Deus faber”-nek rajzolta meg. Huizinga azonban megírta a „homo ludens”-t, és a mindig több szabad idő reményében „Deus ludens”-ről kezdünk beszélni. Korunk titkon reménykedik abban, hogy kiszabadul jelen szorongásából, és az egész világ felszabadultan részesedhet az örömben. A Szentírás már régen ismeri Isten játékos Bölcsességét: „Ott voltam mellette, mint kedvence; napról napra csak bennem gyönyörködött, mindig ott játszottam színe előtt. Játszadoztam az egész földkerekségen és örömmel voltam az emberek fiai között” (Péld 8,30 k). *Ez a játékos isteni öröm valósul meg a teremtésben, amiről „Látta Isten, hogy jó” (Ter 1,10 kk). Isten lényegéből fakad, hogy kiáraszsa örömet, túlcserélje szeretetét, megteremtí a világot és benne, képmására az embert. Ha ez az ember azután tovább vállalja a világ kibontakoztatása örömet, akkor maga is részesül abban, amit Isten célul tűzött ki: az örömben, az isteni Örömben. A teremtés a történelembe torkollik, a történelmet pedig már mi vezetjük át az „új teremtésbe”. A történelmi események komolyságát át- és átszövi a felszabadult lét érzése: a népek szabadságvágyának és sikereinek áldott öröme. Aki realisan nézi a világot, jól látja feladatunk mérhetetlen nagyságát és erőnk végeségét: a kettő között mérhetetlen különbség és feszültség van. Itt vagy telhetetlenné válunk, vagy az Alkotóra hagyatkozva *szívünkől kitor a nevetés, a gyermeki kacaj a képtelenség láttán, ahogy a szenvedő kis Teréz írja: „A gyermek álmában meglátja eltorzított arcát, és nevet rajta!”**

Ha sokat elmélkedünk Isten szabadságán, akkor nem lesz az sem értelmetlen furcsaság: *Miért éppen a názáreti Jézusban lett emberré az Isten? Nem halmozzuk a racionális félreértéseket, álmagyarázatokat, hanem elfogadjuk az isteni Szeretetnek kifürkészhetetlen útjait. Ne kételkedjünk a megváltás lehetőségén, hanem hallgassunk a szóra: „Amikor elhatalmasodott a bűn, túláradt a kegyelem” (Róm 5,20). Így születik meg Isten túlcsonduló öröme a Feltámadott azonos a Megfeszítettel. Krisztus-közösségünket a feltámadás ereje kapcsolja össze Jézus szenvedés-közösségével. Ezt az örömet nem gyengítheti a halál gondolata sem. Életünk halálraszánt, – mondja a pesszimista. Nekünk azonban a halál „beleszabadulás” a mindent felülmúló isteni Örömbé. A történelem végén a végtelen Öröm vár reánk, és ha „jól játszottuk történelmünket”, a szabad Isten magához ragadja az egészen felszabadult emberiséget.*

Az öröm útjain

Az élet nagy kérdéseinek elméleti keresése-megoldása mellett az „útonlévők” még sokféle ösvényen bukkanhatnak az öröme, az isteni öröme. Az emberek egyik legnagyobb élménye a felismerés, a belátás öröme. Akár a természet önfelédlt csodálata, akár egy matematikai példa összefüggése, akár életünk vonalának megragadása nagy örömet okoz. Még nagyobb akkor, amikor a lét benső összefüggéseit sejtethetjük meg. Ezt a titkot a költők, művészek, misztikusok ragadják meg legjobban.

Arthur Rimbaud a „Megvilágosodások” (Illuminations) képeiben leírja a létezés tudatára „ébredésének öröme”: „Megcsókoltam a nyári hajnalt... / az első esemény az ösvényen, / amelyet már előzönlöttek a friss és fakadó fények: / Egy virág megmondta a nevét” (Hajnal). Stanislaus Fumet szerint (Rimbaud, mystique contraire, Paris, 1966) Rimbaud világában az „öröm varázsszönyegét”, a virágok jelentik. Úgy érzi, hogy az „éppen kinyíló virágzemek, miközben leselekednek, kimondják nevüket, elárulják fenséges eredetüket” és ebben a mérhetetlen örömben a végtelennel azonosul: „Oh a rejtőzködő drágakövek, a virágok leselekednek már... és fejlődő bimbószemükkel a Végtelent követik és lassan egybeolvadnak Vele.” Az öröm élményét nem lehet prózában leírni: Ilyenkor dal szakad ki a lélekből, csak a költők és szentek látomásai érzékeltetik hitelesen a lélekben felújongó örömhimnuszot.

„A teremtett világ művét az ember tudatosan át- és újraélve, megnevesítve újra bemutatja a Teremtőnek: ebben rejlik mérhetetlen öröme... A költő magát is a valóságban át látja, érzi, tapasztalja... A sikok főséges nyugalmában, a szírték komoran magasított panorámájában... miközben ezeknek a jeleknek a szépségét önmagában is élvezi, rátalál egy magasabbrendű öröme, amit megpróbál kifejezni. Ez a világgal való együttlét, a koegzisztencia tanúsága!” (Rónay György: Új francia költők, Budapest, 1947). –

A biztonság és birtokbavétel öröme Paul Claudel már tudatosan élte át. Az „örömtelenség sivatagi vándorának” az életmentő vízcsöppet éppen Rimbaud jelentette. Amikor kezébe került az Illuminations kötete, ezt írja: „Rimbaud döntő befolyást gyakorolt rám... egyedül Rimbaud-hoz fűz olyan kapcsolat, amelyet az atya és a gyermek viszonyához hasonlíthatnék... Számomra valóban „megvilágosodás” volt. Végre kiléptem Taine, Renan és a XIX. század többi Molochjának undok világából... Kinyilatkoztatást kaptam a természetfeletről. (Levél Jacques Rivière-hez, 1908. III. 12). Az így már fellazított lélekben a döntő esemény 1886. Karácsonyán következett be: „Karácsony, a kórus a Magnificatót énekl. Ekkor történt az esemény, amely egész életemen uralkodik. Szívemet egy pillanat alatt meghihlette valami és hittem... Hittem olyan semmi kételynek helyet nem adó bizonyossággal, hogy azóta semmi még csak meg sem érinthette hitemet...” És ennek a karácsonynak élményét 1890 karácsonyán azzal pecsételi meg, hogy elnyeri egyszersmindenkorra a békét, és az Isten öltárához járul, aki megörvendeztetni ifjúságunkat”. Így emlékszik vissza: Őrnóm mégis te kezdted a dolgot / ... A legsötétebb téli nap volt, esős, fekete délután Párizs felett, a karácsonyi vesperás a félig-éjben. / És van egy pillanat, amikor az orgona egyedül medítál s aztán roppant mondat / és a hullám, az álló, ellenállhatatlan mondat, ahogy fölkél és újra föltólul... / Miasszonyunk, Anyánk az Egyház, Istennel telve, fennszóval kiált és önnön Magnificatájává lényegül! / ... Nincs mit tenni a Hit ellen, amely úgy tör bensőmbé, mint egy új világ... / S egyszerre ott az egyetlen válasz karunkban: a Gyermekek mosolya, amely elképeszt és lefegyverez! (Rónay György fordítása).

Claudel konverziója nem lemondás a világról, hanem birtokbavétel: az élet birtoklása egyúttal az öröm birtoklását is jelentette. Claudel hatalmas, ölelő mozdulattal újra birtokba

veszi a világot, ahol minden mindennel összefügg: „Ahhoz, hogy egy kis lepke fölrepbenjen, szükség van az egész égboltra. És sohasem fogod megérteni a százsorszépet a pázsiton, ha nem érted meg a napot a csillagok között... Tanuljki meg úgy nézni a természetet, mint egy szent prezentációt, misztériumot, amelynek csodálattal, értelemmel és tisztelettel áthatott szereplői vagyunk... Istenem, milyen szép mindez és milyen mély visszhangot kelt bennünk”.

Hűsz éve halt meg Claudel úgy, ahogy élt, az állandóan ujjongó, a világban élő boldogok lelkiületével, akik tudják, mire készültek és hová érkeznek: „Vége van mögöttem az útnak, véget értek az inasévek, és a gályarabság. Ami eddig csak ígélet volt az azurban, ma enyém lesz a Magasság... A szörnysűsleges hat nap elmúlt, itt a Vasárnap! Megyek, örökre eltemkezem redőibe fehér ruhádnak.” (Vö. Rónay György: Paul Claudel, vagy a líra, mint liturgia, Vigília, 1968. 613–522).

Az öröm tettei

Sokféle örömet találhat az ember az életben, kisebb-nagyobbat, alacsonyabbat vagy neveset, bűnös és szent örömet. Mégsem jó az örömöket leegyszerűsítve szembeállítani. Az egyik ember örömét elvenni azzal, hogy a másik azt leértékeli. Ma már mindjobban tudatosítjuk ősi érzésünket, hogy amikor az ember szeretetre vágyik, jóra törekszik, hogy örömét lelje benne: mindig ugyanazt a jót várja, ugyanazt a szeretetet és örömet éhezi. Kérdés csak az, honnan meríti és hogyan teszi? – A helyesen értékelő szeretet tudja a javakat rendezni, tud lemondani az egyik örömről, a másik, a magasabb érdekében, tud áldozatot vállalni, hogy ne ő, hanem a másik részesedjék a jóban. – A megosztott öröm kétszeres öröm, a lemondott öröm még fenségeőbb örömet szül. De az öröm ilyen igazi megvalósítására az ember sokszor elégtelennek és erőtlennek érzi magát. Felmerül benne az a kétely is, talán Isten nem is az örömet, hanem mindig áldozatot kíván? – Az igenlő válasz – kivéve a különös módon elhivatottakat – kibíratatlan és kényszeres követelményekkel járhat. – Isten nem szadista! – „Amikor életed nagy döntései előtt állsz, már elvből is azt kell választanod, amit szeretsz, amiben örömet leled! Állásod, hivatásod ugyanis bőven támaszt nehezségeket és ezeket éppen a kezdeti lendület és szeretet erejével lehet leküzdeni. De szabad is és kell is időnkint a nehezebbet választanod, hogy Istent megörvendeztesd, hogy jellemedet megszilárdítsad! – Időnkint és nem mindig! Es örömet fogod találni benne!” – írja Johannes Rosche.

Az Öröm... amikor álmokat, spontán gondolatokat, ösztönös érzelmeket társítok ezzel a varázserejű szóval, vajon ilyenkor felidéződik-e bennetek a keresztény élet? – veti fel a kérdést a lelki élet egyik mai mestere, Pierre-André Liégé. – Hány ember gondol vallására úgy, mint ami unalom, kötelesség, kényszer?... Vajon mi történt, hogy így eltorzították Krisztus evangéliumát, a Jó Hírt, az Örömhírt? – Az öröm mindig az élethez kapcsolódik, összefügg a nyugalommal és biztonsággal.

Az öröm mértékét lelki életünk színvonala szabja meg. Az igazi öröm olyan lelki minőség, amelyet Isten fakaszt az emberben, az ő ajándéka, miként az élet. A teljes, az örök Öröm Jézus Krisztusban vált érzékelhetővé számunkra, Benne eljött közénk az örök Élet, a Reménység. Vajon nem azért van-e sokakban annyi keserűség, csalódottság, életundor, mert nincs eleven hitük? Mert az igazi Öröm mindenekelőtt Isten öröme, ez csillan vissza minden parányi emberi örömben: „Jézus az én Örömöm” – éneklj Bach kórusa.

„Örömet adok nektek, és ezt az örömet senki el nem veheti tőletek” mondja az Úr. Érhetnek fájdalom, veszélyek, nyomorúságok, – de nem eshetünk kétségbe. Az ember szenvedhet és örülhet egyidőben, – ez az egyik csodája az emberi élményeknek. A nagykorúak öröme, már nem az ifjúság duzzadó öröme, hanem megharcolt öröm. Megvédett öröm, amelyet óvunk a rettegéstől, hogy elveszíthetjük, de óvjuk a kiélés telítettségétől is. Ez a kipróbált öröm a hiteles, minden kereszténynek kijáró igazi ÖROM!

(nr.)

Lángolj fel lelkünkben szép / égi szikra, szent Öröm! Térj be hozzánk, drága vendég, / tündökölj ránk fényzőn! – Embermilliók átkarollak / Csókold meg, ó Nagyvilág! / Higgyük csillagtáborát / őrsi lelke Alkotónknak. Térdre hulltok, embermilliók? / Sejtjed már az Istent Föld? Messze fönn keressd őt / Hol a végtelenség csillag.

Schiller: Örömóda

Szeretnék beállni egy kórusba, egészen hátra a zenekar mögé / s együtt énekelni ott az utolsó sorban. / Szeretném, ha hirtelen mindenki / kezet nyújtana egymásnak.

Ernst Jandl

EXEGÉZIS ÉS KÉRÜGMA

Az év 4. vas. (MTörv 18,15—20; 1Kor 7,32—35; Mk 1,21—28)

Hatalommal tanított...

Az első három evangéliumban sokszort találkoznak ördögüzéssel. Jézus sok gyógyításánál hallunk róla. De az evangélisták nem magyarázzák meg, hogyan értelmezik a megszállottságot, s azt sem említik, honnan van a gonosz lélek hatalma, vagy hogy Isten miért engedi meg ezeket a furcsa jelenségeket. Szóval, nem hallunk arról, ami a kíváncsiságunkat kielégítené. Az apostoli igehirdetés Jézusról beszélt, a róla szóló kinyilatkoztatást akarta közvetíteni, nem pedig az ördögről szólót. A gyógyításokkal kapcsolatban viszont meg kell jegyeznünk, hogy az ószövetségi zsidó népnél a betegség úgy szerepelt, mint vallási fogalom, mint a bűn büntetése. Ezt a nyelvet használta Jézus és az apostoli Egyház. Benne volt az emberi élet veszélyeztetettségének a kifejezése és a szellemi teremtmények elismerése. De azt nem akarták konkretizálni, hogy itt és most egy betegség milyen eredetű. A betegségnak az ilyen leírása inkább csak háttér ahhoz, hogy Jézusról mint megváltóról megfelelő módon beszéljenek. Az evangélisták már a feltámadt Krisztust tartják szem előtt, aki legyőzte a halált és a bűnt, tehát mindazt a rosszat, ami akadályozhatná az ember üdvösségét. Nincs olyan földi vagy földöntúli rossz, amelyen ne győzedelmeskedett volna.

Az apostoli tanítás lényege az, hogy Jézus szavának minden engedelmeskedik: a természet erői és a gonoszság hatalma. Olyan megváltót kaptunk, aki meglátja az ember bajait, akinek van elgondolása, terve, és azt meg is tudja valósítani. Kortársai legalább annyit megláttak benne már földi életében, hogy teljesedett benne a jövendölés: prófétát támaszt az Úr testvéreitek közül, s ő majd feltárja előttek Isten szándékát. Tekintélye nem jogi megbízatásból eredt, hanem személyes nagyságából és erejéből. Azért hirdethette az igazságot, mert ő volt az igazság. Azért parancsolt a gonosz lelkeknek, mert egy volt az Atyával. Azért tudott irányt mutatni, mert ő

volt az út. Azért tudott gyógyítani és halottakat feltámasztani, mert ő volt az élet. Azért tudott bűnöket megbocsátani, mert benne az Atya irgalma öltött testet. Hatalma tehát arra való volt, hogy felemeljen és reményt nyújtson.

Az Egyház erre a hatalomra vezeti vissza küldetését. Isten szavát úgy közvetíti, hogy hitet fakasszon, gyógyítson, vigasztaljon, bátorítson és bűnöket bocsásson meg. Az evangélium ma is követeli a megtérést, de az üdvösség felől is biztosít. Itt kell meglátunk a különbséget az emberi tudomány és az isteni kinyilatkoztatás között. A vallási tanítás mögött a személyes Isten áll, azért bízhatjuk rá magunkat.

Az év 5. vas. (Jób 7,1—4. 6—7; 1Kor 9,16—19. 22—23; Mk 1,29—39)

Két világ találkozása

Természetes síkon az életnek nincs megoldása, ott csak az abszolút véget lehet várni. Az emberiség mégsem tette magáévá a teljes lemondást, a reménytelenséget. Magatartásában mindig volt valamilyen bizakodás, keresés és várás. Akik hittek a személyes Istenben, azok már szavakba is foglalták vágyukat. Jób könyve abból a korból való, amikor a kinyilatkoztatás még nem beszélt az örök életről, de a hívő ember ott is úgy várta a szabadulást, mint ahogy a szolga vágyik az árnyékba és ahogy a nap-számos várja a bérét.

Jézussal elérkezett az üdvösség. Ahová betér, ahol befogadják, oda a gyógyulást hozza. Először testi gyógyulást, de csak azért, hogy ráterelje a figyelmet a lelkiekre és az örök megoldásra. Az evangéliumban leírt gyógyulásnak van két beszédes vonása. Az egyik az, hogy aki megtapasztalta az isteni segítséget, az kötelességének érzi, hogy szolgáljon, hogy viszonzza a szeretetet, hogy tegyen valamit Isten országáért. A kép kifejezi a kegyelmi ajándékok rendeltetését. Isten itt nem jutalmat osztogat, hanem országának erőit viszi bele az emberi életbe. Ezért minden talentumot kamatoztatni kell. Aki megkapta a hitet, az

részesítsen mást is annak világgóságában. Aki rendelkezik a reménnyel, az erősítsen meg másokat is. Aki megtapasztalta a lélek gyógyulását, az legyen nevelője másoknak is. Aki meggyőződött Isten szeretetéről, az továbbítsa ezt a szeretetet. A keresztény élet minden területén érvényes a megbízatás: Amint engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket. Krisztus úgy jött el, mint a természetfeletti világ energiaforrása, s a kereszténységnek erről kell tanúságot tenni.

A másik vonás az, hogy miután Krisztus bizonyosságot ad a kegyelmi erő jelenlétéről, tovább megy. Annyit megéreztet jóságából, amennyi felébreszti a hitet, de őt nem lehet kisajátítani a magunk számára, s főleg nem földi ügyeink számára. Egyrészt azért nem, mert ő mindenkié akar lenni, másrészt meg azért, mert azt akarja, hogy a hit egyéni vívódásaink közepette mélyüljön el. Nekünk azokból a jelekből, bizonyítékokból és adományokból kell élnünk, amelyeket itthagytott Egyházában. Nem ezért jött, hogy minden gondunkat elvegye és minden betegségünket meggyógyítsa. Azért adta a hitet, a reményt és a szeretetet, hogy a földi gondok és bajok között Isten gyermekeinek érezzük magunkat, s hogy egyéni érdekeinken túl igyekezzünk Isten országának munkásai is lenni. Pál apostol ezt a gondolatot világítja meg a szentleckében. Mindenkinek mindezen akar lenni, hogy mindenkit üdvözítsen. Tudja, hogy akkor részesedik leginkább az evangélium áldásaiban, ha nem keresi saját előnyét vagy kényelmét. Az ilyen kitérülés arra készlet, hogy befelé gyakoroljuk az önfegyelmézést, kifelé pedig a jóakaratot, türelmet, megbocsátást és a szolgálatkészséget.

Az év 6. vas. (Lev 13,1—2. 45—46; 1Kor 10,31—11,1; Mk 1,40—45)

Isten akarata

Amikor Isten akaratát emlegetjük, általában úgy gondoljuk, hogy az a törvényben, a kötelességben fejeződik ki. A „legyen meg a te akaratod” belenyugvás és engedelmisség. Közben természetesen meg vagyunk győződve, hogy Isten akaratának teljesítése elvezet az erkölcsi tökéletességre és biztosítja az örök jutalmat. De honnan ez a bizalom? A törvényben csak akkor bízhatok, ha tudom, hogy a törvényhozó jót akart és a követelmények is az én boldogulásomat szolgálják. A mai evangélium éppen erre ad választ: „akarom, gyógyulj meg”. Krisztusban a jótévő akarat megelőzi a követelményeket. Isten mindig

olyannak mutatkozott az üdvösség történetében, hogy először szeretettel közeledett, bátorított, felemelt, reményt öntött az emberbe és utána adta a törvényt.

Jézus különösen tartja magát ehhez a módszerhez. „Isten nem azért küldte a Fiát a világba, hogy elítélje a világot, hanem hogy a világ üdvözljön általa” (Jn 3,17) „Atyámnak az az akarata, hogy mindenki, aki látja a Fiút és hisz benne, örökké éljen” (Jn 6,40). Krisztus küldetésének első célja tehát az, hogy megismerjük az Atya szeretetét és irgalmát, s így megszűlessék bennünk a bizalom. A törvény arra való, hogy a bizalomnak és az engedelmisségnek helyes kifejezést adjunk az élet döntő vonatkozásaiban.

A keresztény élet kialakításához először ezt az üdvözítő Istent kell megismernünk. Csak az irgalmas Atyának és Krisztusnak a Megváltónak a helyes ismerete vezethet el oda, hogy szeressük az Istent és az ő kedvéért megtegyük kötelességünket embertársaink szeretetével. Ahhoz nem közeledhetek bizalommal és szeretettel, aki csak uralmát akarja elismertetni. Attól legföljebb félhetek. Imádkozni is csak olyan Istenhez tudunk, akiről feltételezzük, hogy javunkat akarja. Ezért Krisztus evangéliumának ismerete nélkül nem alkothatunk kellő fogalmat Istenről. Krisztus nemcsak úgy beszélt Istenről, mint gondviselő Atyáról, hanem be is mutatta, hogyan kell az Atyától való függésben élni. Éppen ez adott hitelt szavainak. Mindig úgy viselkedett, mint a Fiú, aki egészen rábízta magát az Atyára. A hit továbbadásában, mások meggyőzésében és vezetésében mi is csak ezt a módszert alkalmazhatjuk. Szavunkkal és életünkkel tükrözni kell, hogy olyan Istenhez kötöttük sorsunkat, aki javunkat akarja. Mi azt a Krisztust követjük, aki az élet terheinek hordozása közben meg akar enyhíteni bennünket. Csak az ilyen keresztény ember mondhatja másoknak azt, amit az apostol magáról állít: Legyetek követőim, mint ahogy én Krisztus követője vagyok.

Az év 7. vas. (Iz 43,18—19. 21—22. 24b—25; 2Kor 1,18—22; Mk 2,1—12)

Az ígéretek teljesedése

Az ószövetségi kinyilatkoztatáson kettős prófétai szemlélet vonul végig. Az egyik az, hogy amíg a nép megtartja a szövetséget, addig békés élete van, ha eltávolodik Istentől, csapások sújtják. A másik szemlélet pedig az, hogy a megoldást a jövő hozza: Isten összegyűjti a nép fiait, igazi pásztorkat rendel föléljük, állandó békét él-

veznek, meggyógyítja sebeiket, meghallgatja könyörgéseiket. Ezeket lehetett földi és anyagi értelemben venni, de vannak kimondottan lelki ígéretek is, mint pl. a mai olvasmányban: bűneikre nem gondolok többé. A végső cél tehát a teljes kiengesztelődés Istennel.

Az apostol azt állítja, hogy Krisztusban Istennek minden ígérete igenné vált. Azért az ő működése egyoldalú lett volna, ha csak testi betegséget gyógyít, ha csak a földi kenyeret szaporítja meg és kedvünkért a vizet borrá változtatja. Neki azt is igazolnia kellett, hogy az ember alapvető baját, az Istentől mint az élet és öröm forrásától való elfordulást orvosolja. Ezért küldetéséhez hozzátartozott, hogy a bűn megbocsátásához való jogát is igazolja. Feltámadása után majd tanítványait is azért küldi, hogy „az ő nevében megtérést és a bűnök bocsánatát hirdessék minden népnek” (Lk 24,47).

Krisztus működésének egyik legünnepelesebb pillanata ez, amikor kijelenti: Tudjátok meg, hogy az Emberfiának hatalma van a bűnök megbocsátására. Ezzel igazában megváltói küldetésének is megadta igazi tartalmát.

Ő nem egy azok közül, akik a földi bándendezkedést javítgatják. Ha csak a testet gyógyítja, akkor még nem ad biztosítékot arról, hogy az egész embert az élet forrásához vezeti. De ha elveszi bűneinket, azzal méltóvá tesz Istennek minden áldására. Viselkedésével tehát megvilágította, hogy a régi jóvendöléseket szellemi és lelki értelemben kell venni.

Követelményeiben is érvényesíti a szellemi rendet. Nem elég a törvény külsőséges megtartása, hanem a lelkiületet kell kialakítani. Az igazi istentisztelet nem az áldozati állapotok felajánlása, hanem a gyermeki hódolat. Aki minden eszközzel földi életét óvja és dédelgeti, az elveszítheti az örök életet.

De aki elveszti életét a szeretet szolgálatában, az mindent megnyer. Semmit sem használ a világ gazdagsága, ha lelkünk az örök célnál kárt vall. Ezért kifelé sem azoktól kell félni, kik elpusztíthatják a testet, de a lélek, azaz az örök élet fölött nincs hatalmuk. Félni csak attól kell aki az egész embert kárhózzal büntetheti.

Az apostol szerint Isten erre az új szemléletre „megerősít és fölken Krisztusban. Pecsétségével megjelölt és foglalól szívünkbe árasztotta a Lelket”. Mint az Egyház tagjai így részesülünk azokban a javakban, amelyek Isten közelségéből származnak.

Böjt. 1. vas. (Ter 9,8—15; 1Pét 3,18—22; Mk 1,12—15)

Isten országa és a megtérés

A húsvét előtti negyven nap a bűnbánatnak, a lelki elmélyedésnek az ideje. A liturgia azokat a szavakat ismétli, amelyekben Jézus összefoglalta és bejelentette programját. De ez a program egyben az üdvtörténeti helyzet megvilágítása is volt: Az idő beteljesedett, Isten országa közel van. Azért mer teljességről beszélni, mert övele elérkezett minden, amit Isten ígért: a vigasztaló tanítás, a bűnök bocsánata, a kegyelmi segítség, a feltámadás és az örök élet. Senki nem várhat új korszakot, Isten nem is adhat többet az embernek. A gyermekkéfogadás, az üdvösség, az örök élet azt a teljességet jelenti, amit az ember egyáltalán befogadhat. Viszont ha a teljesség, az Isten országa itt van, azt hirdetni kell, fel kell ajánlani az embereknek. A hirdetést és a bizonyítást megkezdte Krisztus és az ő műve folytatódik az Egyházban.

Igehirdetésünk lényege tehát az, hogy az ember a hitén keresztül részese, sőt hordozója lesz az Isten országának, s ehhez az első lépés a megtérés. A szó furcsán hangzik azok előtt, akik gyermekkoruk óta keresztények, s igazában nem is élték át azt a fordulatot, amelyet a megtérés a nemhívó számára jelenthet. De amennyiben mindnyájan magunkban hordozzuk emberi gyarlóságainkat, botlásainkat, ösztönösségünket, kételyeinket, azért a megtérés folyamata soha nem zárható le. Mindig érvényes a felhívás, hogy vetközzünk ki önzésünkéből, anyagiasságunkból, testiségünkéből, szenvedélyeinkből és igyekezzünk egész odaadással Krisztust követni.

Az ószövetségi olvasmány a vízőn történetével arra mutat rá, hogy Isten a külső csapásokkal is a megtérésre figyelmeztet: nincs itt maradandó hazánk, hanem a jóvendőt keressük. Péter levele arról beszél, hogy Krisztus keresztáldozatával szerezte meg a bűnök bocsánatát, s ő maga örömet lel abban, ha megviheti a szabadulás örömhírét azoknak, akik a bűn „börtönében sínylődnek”. Utalás ez arra, hogy a megtérés kegyelmét azok is Krisztustól kapták, akik előtte éltek és haltak meg. Nekünk pedig a kereszttségben adja meg ezt a szabadulást.

Miben áll tehát a mi megtérésünk? Állandósítani kell magunkban azt a magatartást, ami a felnőttek keresztelésében végbemegy. A bűnbánat szellemében kell élnünk és abban a tudatban, hogy mint fogadott gyermekeknek Isten tetszését kell keresnünk. Úgy, ahogy a hit megvilágítja előttünk az ő akaratát. A böjt és az önmegtágadás a

bűnbánat jele. A hit elmélyítését azzal érjük el, ha többet foglalkozunk a Szentírással, az Egyház tanításával, ha elmélkedéseinkben engedjük magunkra hatni Krisztus gondolatait és tetteit, s a szentségek vételével töltekezünk Isten országának erőivel. Ezt a folyamatot csak folytatni lehet, nem befejezni. Kezdetlegességünk különösen akkor tűnik ki, ha érezzük, hogy a jóakaró és tevékeny szeretet feladatait mennyire nehéz teljesíteni.

Bőjt 2. vas. (Ter 22,1—2. 9a. 10—13. 15—18; Róm 8,31b—34; Mk 9,2—10)

A szeretet igazolása

Személyek között a tiszteletet, ragaszkodást, jóakaratot csak áldozat vállalásával lehet bemutatni. Az áldozatban van valami kiszolgáltatottság, önmagunkról való lemondás. Bizonyítjuk, hogy mások kedvéért vállaljuk a fáradságot vagy valaminek a hiányát. Az áldozatban emberi boldogságunk egy részéről mondunk le, hogy mást boldogítsunk. De a lemondás önmagában nem elég. Mögötte áll a meggyőződés, hogy a másik boldogítása az enyém is. Aki elfogadja áldozatomat, azt a szeretet készíti, hogy felemeljen magához, részt engedjen saját életében. Itt tehát különleges szellemi értékek cserélődnek ki, azért az áldozatbemutatás a vallásban is mindig helyet kapott.

Természetesen voltak torz formái is, pl. az emberáldozatok. Ábrahám története csak úgy érthető, hogy ő régi hazájából magával hozta ezt az emléket vagy szokást. Azért különleges vallási élmény hatása alatt hajlandó az egy, igaz Istent is így tisztelni. Isten az engedelmes készséget elfogadja, de kinyilvánítja, hogy emberáldozatot nem kíván. Őt a szívből jövő hódolat tiszteli meg, nem a vér látványa.

Az evangélisták a táborhegyi megdicsőülést abban az összefüggésben említik, ahol Jézus beszélni kezd szenvedéséről. Szenvadását pedig nemcsak azért emlegette előre, hogy tanítványait megerősítse és a botránkozástól megmentse, hanem az egyben az Atya iránti engedelmisségének a kifejezése is volt. Küldetését a végsőig teljesíteni akarja, azaz vállalja az élet áldozatát és a vértanúságot. Mózes és Illés megjelenítése is a küzdelem vállalásának a jele. Akinek Isten küldetést adott, azoktól fáradságot, lemondást, áldozatot követelt. Senki nem vállalta a küldetést és annak következményeit nagyobb hódolattal, mint Krisztus. És amikor ennek kifejezést ad, akkor kapja a választ az Atyától: Ez az én szeretett Fiam, őt hallgassátok. — Krisztus

csak úgy mutathatta magát egészen fiúnak, ha tökéletesen ráhagyatkozott az Atyára és maradék nélkül megtette akaratát. Viszont az Atya is csak így mutatkozhatott vele szemben egészen atyának azzal, hogy tökéletesen megdicsőítette, maga mellé vette és minden hatalmat a kezébe adott.

Az „őt hallgassátok” kijelentésnek nemcsak általános értelme van, hogy fogadjuk el az ő tanítását, hanem azt akarja mondani, hogy ebben a viszonylatban hallgassunk rá. Amit vállaltunk, ami a kötelességünk, azt tegyük maradék nélküli áldozattá. Még akkor is, ha a legkedvesebb dolgokról kell lemondanunk. A követelmény fennáll embertársi viszonylatban is. A házastársi, a szülői és gyermeki kapcsolat, a barátság, a munkatársi viszony csak áldozatos szeretettel igazolható, sőt csak ez ad neki teljes tartalmat. De aki vállalja, a fölötte ott lebeg az Isten elismerő szava: ez az igazi szülő, igazi házastárs, igazi keresztény, akiben nekem kedvem telik.

Bőjt 3. vas. (Kiv 20,1—17; 1Kor 1,22—25; Jn 2,13—25)

Bensőséges ima

Jézus előre tudta, hogy a jeruzsálemi templom nem marad az istentisztelet kizárólagos helye: Isten nem Jeruzsálemben és nem a Garizim hegyen, hanem lélekben és igazságban kell imádni (Jn 4,24). A templom megtisztításával tehát — a próféták hagyományát követve — legfőljebb arra mutatott rá, hogy kortársai mennyire eltértek az imádság szellemétől. Az Öszövétségben a sok szertartási előírás, mint amilyeneket a mai olvasmányban is hallunk, az ember összeszedettségét akarta szolgálni. Az elvilágiasodott vallásban azonban az áldozati tárgy értékében látták a hódolat nagyságát, nem pedig a lelkületben. Ezért Jézus más alkalommal rámutat a szegény özvegy két fillérjének az értékére is (Mk 12,43). A második eltévelyedés az volt, hogy az istentisztelet mögött kifejlődött az áldozati állatokkal való úzérkedés. Egyébként a korabeli pogány vallásokban is megtalálható a meggyőződés, hogy isteneiket lekötelezhetik áldozati adományaikkal.

Az Újszövétségben az egész Egyház lett Isten temploma, ahol az eleven kövek Krisztusra épülnek a Lélek közreműködésével (Ef 2,21), de amellet az egyedi hívő is a benne lakó Szentlélek temploma (1Kor 6,19). Ezt a templomot Krisztus nem ostromal tisztította meg, hanem saját áldozatával: „Feláldozta magát érte, hogy a keresztségben isteni szavával megtisztítva megszentelje. Ragyogóvá akarta tenni az

Egyházat... (Ef 5,26). A lélekben és igazságban való ima ebben az új templomban valósulhat meg. Itt nem kell áldozati állatokat vásárolnunk, hanem személyes hódolatunkat kell elhozunk. Templomaink csak arra valók, hogy alkalmat adjanak a közösség összejövételére és a világ zajától mentes összeszedettségre.

De amennyiben az Egyház élő emberek-ből áll, maga is állandó tisztogatásra szorul. Tanúi vagyunk annak, hogy a zsinat óta hogyan újul meg az istentisztelet, hogyan igyekszünk az elavult formákat újjal helyettesíteni. Az egyéni hívőnek ugyanilyen tisztogatásra van szüksége. Az Isten előtti hódolatot állandóan veszélyezteti az unalom, a csalódottság, az ösztönös szenvedély és az anyagi érdek. Megnyugtató magunkat, hogy a külső körülmények miatt nem találunk időt az összeszedettségre. Ezen a téren csak az segít, ha tudunk szigorúak lenni magunkkal szemben. A nagybőjti önmegtágadás arra is való, hogy határozottan elutasítsunk minden kísértést, amely gátolja az Isten előtti hódolat megnyilvánulását. Ha mi magunk használjuk az ilyen ostort, elejét vesszük annak, hogy Isten maga figyelmeztessen bennünket ostorával. Az imádságot, az Istennek szentelt időt nézhetik ostobaságnak, az emberi bölcsesség hiányának, mi az apostol szavai szerint a megfeszített Krisztushoz kötöttük sorsunkat. Igyekszünk az ő imádságát és hódolatát állandósítani, s akkor megtapasztaljuk Isten erejét és bölcsességét.

Bőjt 4. vas. (2Krn 36,14—16. 19—23; Ef 2,4—10; Jn 3,14—21)

Isten maga munkálja üdvösségünket

A kinyilatkoztatás az emberről csak abból a szempontból tárgyal, hogy megvilágítsa Istennel fennálló kapcsolatát. Az embert teremtménynek mondja, akiben megvan a jó és a rossz választásának a képessége, ki van téve a kísértés vagy a kegyelmi segítség hatásának, van teste és lelke, s az örök élet áll előtte, mint cél. A mai szentírási részletek az ember erkölcsi képességeit illetően adnak fontos utalásokat. Az ember jobban szereti a sötétséget, mint a világosságot, hajlamos a rosszra és nem akarja a felelősséget vállalni tetteiért. Sőt bűnei miatt lelkileg halottnak számíthat, s ebből az állapotból csak Krisztus emelheti ki. Tehát nemcsak az anyag nehézségét, a test kötöttségeit hordozzuk, hanem azt a jóval való szembefordulást is, amit áteredő bűnnek nevezünk. Mindaz, amit a Szentírás emleget, tapasztalatilag is igazolható. Aki igyekszik magát és másokat

nevelni, az tisztában van ezekkel a jelenségekkel. Ezért mondhatjuk, hogy úgynevezett „természetes jószág” nincs és nem is elegendő. Itt nem lehet a felelősséget Istenre hárítani, hogy ilyenek teremtett bennünket. Esendő természetünkben benne van a szabadakaratú állásfoglalás és az a helyzet, amit az emberi közösség kezdetől fogva kialakított. Külsőleg az élet mindig az összevisszaság képét mutatta.

Hogyan emeli ki Isten az embert ebből az állapotból? Az ószövetségi történet azt mutatja, hogy a csapást, a büntetést mindig felhasználta figyelmeztetésre. Az életben tapasztalható baj és nehézség nem azt jelenti, hogy az ember vak erők áldozata, hanem azt, hogy Isten nevelni akar bennünket. A csapás, a sikertelenség gondolkodásra készítet, szerénységre nevel, megtanít imádkozni, megacéloz és arra készítet, hogy új utakat keressünk. Hogy a földi csapások figyelmeztetések, azt teljes bizonyossággal csak az evangéliumból tudjuk: Isten úgy szerette a világot, hogy egyszerűlt Fiát áldozatul adta érte. Ő nem elítéli akarja a világot, hanem megmenteni. Szeretetét, irgalmát, mindenhatóságát felhasználja arra, hogy üdvözítse az embert. Az apostol a szentlelkében a lelki megigazolást a halálból való életreállítás képével szemlélteti. Isten tehát nemcsak figyelmeztet, nemcsak irányt mutat vagy büntetéssel fenyeget, hanem lábra állít, erőt önt belénk és kedvet ad az élethez. Az apostol másutt azt állítja, hogy „Isten maga ébreszti bennünk a szándékot és hajtja végre a tettet tetszésének megfelelően” (Fil 2,13).

A mi feladatunk az, hogy elfogadjuk az isteni kezdeményezést és együttműködjünk hatásával. A megigazult embernek különleges öröme lehet az, hogy „tetteit Istenben hajtja végre”, azért rajtuk van egy felsőbbrendű világosság. Nekünk érdemeiket szereznek és másokat is követésre indítanak.

Bőjt 5. vas. (Jer 31,31—34; Zsid 5,7—9; Jn 12,20—33).

Természetfeletti újjászületés

Az elhaló és kicsírázó búzaszem beszédes jelkép. Először szemlélteti azt, hogy Krisztus földi életének meg kell szűnnie, hogy magára öltse az újat, a természetfelettit. Másodsor bele van sűrítve a sokszoros termés gondolata is. A csírázó búzaszem elbokrosodik és sok kalászt hoz. Saját élete újra kezdődik mindegyikben. De amíg a búzaszemben mindez biológiai törvényszerűség, addig Krisztus tudatosan vállalja az áldozati sorsot. Meg van győződve,

hogy halála és feltámadása által istenfiúi élete sokszorozódik meg az emberekben. Magukra öltik természetfölötti erejét, szentségét és lelkületét. A hiten, reményen és szereteten keresztül megsokszorozzák és folytatják Krisztusnak az Atya iránti magatartását és az emberekkel szemben fennálló viselkedését. Mivel halálának és feltámadásának ilyen kisugárzó ereje van, ezért úgy intézkedett, hogy ennek ne csak emléke lebegjen szemünk előtt, hanem Egyházában misztikus módon át is éljük.

A keresztség mint aláírás, az ő sírba szállásának és feltámadásának a képe. Jelzi, hogy bennünk is meghal a régi ember, s feltámad a megigazult ember, aki már az ő természetfölötti vonásait viseli magán. A szentmise és az oltárszentség szintén kereszthalálának és feltámadásának emlékezte. Amikor részesedünk benne, megvalljuk, hogy áldozatul adjuk földi emberségünket és reménykedünk az újnak, a menyeyneinek a magunkra öltésében.

A kegyelmi folyamatnak azonban van egy természetes előfeltétele. A búzaszemben az új élet a réginak a feláldozása árán keletkezik. Krisztus is valóságosan átment a halálon, hogy beöltözzék a feltámadás-

ba. Ahhoz, hogy mi a hitben, a bűnbánatban, a keresztségben vagy az áldozásban a kegyelem formájában az ő életében részesülhessünk, szintén van előzetes követelménye. Az apostolok tanításában ilyen kitételeket találunk: Ne uralkodjék halandó testeteken a bűn, ne engedelmeskedjetelek kívánságainak. Ne adjátok át tagjaitokat a bűnnek a gonoszság eszközeként (Róm 6,12—13). A keresztyén élet olyan lemondást, önuralmat, megtérést követel, amely fel tudja áldozni az önzést, a kényelmet, a hiúságot, a kapzsiságot, az érzékiséget, és arra törekszik, hogy minden erejével az éreynyeket gyakorolja. Az átalakulást magunk is megtapasztaljuk. Ahogy elhal bennünk az önzés, úgy épülnek ki az igazi szeretetkapcsolatok. Ahogy gyengül a kényelemszeretet, úgy erősödik a jótett élménye. Ahogy tudunk fáradozni Isten és az emberek ügyéért, úgy érezzük, hogy nem vagyunk elhagyatottak és az életünk nem céltalan. S ez az élet olyan értelemben is sokszorozódik, hogy szavunk és példánk nyomán mások is kedvet kapnak Krisztus követésére.

Gál Ferenc

Ma olyan vallási tapasztalatra van szükség, amely bevezet az Isten mindenható jelenlétébe, a Lélek működése átélésével. Aki átéli ezt a kiválasztottságot, az új élet kegyelmét, megtapasztalja az igazi béke és öröm érzéseit.

F. A. Sullivan

A „boldogság íze” az ember igazi életeleme. Ha ma a keresztyén tanúságot akar tenni Istenről, Isten nagyszerűségéről, akkor talán csak egyetlen feladata lehet: Bebizonyítani embertársainak, hogy van még öröm, van boldogság és remény ezen a világon, hogy élni jó és érdemes!

L. Boros: Aus der Hoffnung leben

Kérdésünk, hogyan éljen az ember ebben az örömben, hogyan tudjon benne kitarítani? Erre megvan a pontos teológiai válaszunk: Isten Krisztusban kiüresítette önmagát: Emberré lett értünk! Isten ebben a gesztusában megmutatja az igazi öröm útját. Az igazi öröm az önzetlenségből fakad. Ezért az örömet az ember nem önző magányában, hanem testvéreivel, embertársaival együtt tudja megvalósítani. Az örömet szétszétva, éli át igazán az ember a saját örömét is. Ez a „karácsony logikája”, amit minden embernek fel kell ismernie, ha harmonikusan akar élni. Az Isten maga is elszakadt önmagától, amikor emberré lett. Így kiüresítése által, a karácsony titkában adott példát nekünk az örömszerzésre. Abban ismertük fel szeretetét, hogy életét adta értünk (1Jn 3,16). Nekünk is életünket kell adnunk kisebb vagy hősibb tettekben embertársainkért. Ez az önátadó életünk lehet azon örömünknek bizonyítéka, hogy Isten jelen van a világban.

L. Boros: Weihnachtsmeditationen

MIT VÁRUNK A PRÉDIKÁCIÓTÓL?

(A TEOLÓGIA anketája)

„Miről szeretne hallani a hívő?” — tette föl a kérdést huszonöt évvel ezelőtt a Vigilia. Hogyan lehet és hogyan kell korunkban korszerűen prédikálni, úgy, ahogyan a maga idejében szent Kelemen vagy Pázmány Péter cselekedte és kívánta papjaitól is. A prédikáció csak akkor hathat igazán, ha a pap és hallgatói közt kontaktus létesül, „azonos hullámhosszon” folyik az „eszmezsere”, azaz a pap ismeri híveinek belső igényeit, azokhoz alkalmazkodik, szavait azokhoz formálja. A hívők csak azt tudják továbbgondolni, ami legfontosabb lelki kérdéseiket érinti, morális gondjaikra keresi a választ.

RÓNAY GYÖRGY: — Amikor az ötvenes években a Vigilia a tőle telhető legszélesebb alapon „közvéleménykutatást” tartott arról, hogy „mit szeretne hallani a hívő”, vagyis miféle templomi szentbeszédet kívánna, a „kikérdezés” munkájába természetesen pasztoráló papokat is igyekeztünk bevonni. Többnyire készséggel segítettek; kíváncsiak voltak az eredményre, mert hiszen jobbára maguk sem igen tudták, mi is voltaképpen a hívek igénye. Volt azonban egy valaki, aki fölkerésünkre azt felelte: — A hívőnek azt kell meghallgatnia, amit a papja prédikál; ne ő dirigáljon a papnak, mikor a dolog rendje az, hogy a pap irányítsa őt. Ez persze még jóval a Zsinat előtt történt, de jellemző volt — korántsem az egész papságnak, de a papság egy részének a fölfogására. Egyházi vonatkozásban: a Zsinat valószínűleg beemelte, illetve visszaemelte Isten népét az Egyházba, vagy talán mondjuk így: az Egyház fogalmába. Annak, hogy mit szeretne a hívő, ma szerepe, fontossága van; nem tartják okvetetlenkedésnek (általában); mint ahogyan papok és hívek saját funkciójukkal egységet alkotunk, úgy együtt kell, hogy építsük is a Testet, melynek tagjai vagyunk. Ezért is nem mindegy, „mit szeretne hallani a hívő”; elégedett-e azzal, amit kap; azt kapja-e, amit igényel?

Mit várunk a prédikációtól? — eredt a kérdés nyomába huszonöt év múltán a Teológia, most már a Zsinat szemértékével

ügyelve a tényekre a világi hívek nagykörűségéről beszélünk, de azért korántsem áltatjuk magunkat azzal, hogy mindenben jól értesültünk a hívők igényeiről, kívánságairól. Ugy véljük azonban, hogy az általános megfigyeléseket, a legjellemzőbb véleményeket talán sikerül tolmácsolnunk. Vizsgálódásainkat széles körben végeztük, részben személyes informálódás (interjúk, beszélgetések formájában), részben kérdőívek (a válaszok feldolgozása) útján. Az eredményeket, ahol indokoltnak találtuk, összehasonlítottuk a korábbiakkal, egy-egy megjegyzéssel utalva a különbségekre vagy azonosságokra.

GYURKOVICS TIBOR költő, drámaíró válságában a középkor prédikációs stílusa kísért, a Savonarolák és eretneküldözők képét idézi föl:

— Torzonborz ember rikácsolt a szószék-ről. Szürke haja gubancosan meredt az égnek, karjaival csapkodott, mint egy fekete varjú. Mélyre szállt, magasra verődött — kétségbeesett és fölszárnyaló jajongással töltötte meg a templomteret: sötét, de vakító hit sugárzott belőle. A diákok gubbasztó serege dermedten hallgatta: a bűnbánat ideje volt, bűnbánatot tartottak...

Émlékezetünk szerint a 30-as, 40-es években sem volt ritka ez a fajta papi magatartás, de még az 50-es években is találkozottunk hasonló jelenséggel, amit már akkor is helytelenítettek az olvasók. Mai tapasztalataink azt bizonyítják, hogy a támadó-védekező prédikáció végképp kudarcot vallott. Szórványosan hallani róluk olyan vidékeken, ahol a nép a papot még a szellemi és lelki mozdulatlanúság egyik oszlopának tartja. Itt a papnak is nehéz hangot váltani, lassan, fokozatosan állhat át a Zsinat közvetítésére, nehogy a híveit elidegenítse magától és esetleg a templomtól is.

Az idősebb korosztály nevében szóló nyugdíjas nő nemcsak azt az értetlenséget ismeri el, amellyel az emberek a pap megváltozott hangját, kísérletező prédikációt fogadják, hanem a fiatal papok magatartásában jelentkező hibákra is figyelmeztet.

„Harminchét éve járok ebbe a templomba. Sokan sokfélélt prédikáltak itt. Én csak egyre emlékszem vissza. Úgy húsz évvel ezelőtt volt egy plébános, az mindig kereken megmondta, mikor mit kell tennünk, hogy az Istent szeressük. És mintha mindig tudta volna, kinek van haragosa. Ez bántotta őt. Nagyon fontos volt neki, hogy szeressük egymást, hogy tújrünk egymásnak, ha a másik nem is érdemli meg. Krisztus az ilyenekért is szenvedett, ezért mi is segítünk azt, aki bánt, aki goromba, szeretetlen. Ha én is visszasértem a másikat, akkor sohasem győz a szeretet, pedig ez tesz minket kereszténnyé. Mostanában bizony nem így prédikálnak. Nem is igen értem, mit akarnak mondani. Valamivel mindig küszködnek, hogy most másként kell tenni, mint azelőtt, de nem tudom, hogy mit? Türelmesen végighallgatok minden prédikációt, közben imádkozom. Mert a papnak is sok gondja lehet, még olyan fiatal, hát ne érje baj. Ma idegesek, fáradtak a papok is. Amikor gyászmisét fizetek, nem is szólnak hozzám, nem kérdezik, hogy élek így egyedül, hogyan haltak meg a gyermekeim. Régen elbeszélgettek velem. De nem baj. Én az Istenhez jövök ide, még talán néhány évet ad nekem. Addig imádkozom, hogy jók legyenek a papok, szeressék őket az emberek.”

Többen rámutattak a még ritkán elhangzó apologetikus prédikációk hagyományos háttérére is. A gyakorlati „én” átélte, Krisztushoz szabott, a felebarát szeretetére hagyatkozó erőfeszítései helyett inkább bűnös voltunk meakulpázását követelték. Ez az idejétmúlt, egyoldalú felfogás sok pap tudatában megmaradt. Ez ma gyakran elvegyül a Zsinat felszabadult, az emberi boldogságot és örömet rangjára emelő nézeteivel, a világnak nyitott gondolkodásmóddal.

Egyetlen olyan megkérdezett sem akad, aki visszakívánta az apologetikus prédikációkat.

Így hát — úgy véljük — GYURKOVICS TIBOR hiába fon szavaiból kötelet, hiába szégyeníti meg őket, a vakbuzgóság e középkori követői már nem léteznek. Szuggesztív erővel telt szenvedélyes tiltakozása egy hitét féltő, viaskodó ember panasza.

„Takarodjatok, rossz prédikátorok! Takarodjatok, simanyelvűek! Eszméiteket logar lélc pontossággal a napok vonalaihoz illesztgetők! A tudományos blöff-szavakat Szűz Mária paplanával babusgatók! A frigidaire tartósító hidegét a kafarnaumi százasos forró leheletével elegyítők! Az autólaj sötét cseppjeit Jézus véréhez csöpögtetők! Csak a halálról prédikáljatok!”

Ezzel szemben sokak véleményét fogalmazta meg egy pesti jogász:

„Ma már túl vagyunk azon az időn, amikor egy-egy kiváló szónok szuggesztív hatásával magával ragadta a tömegeket, vagy rétori kifejezésekkel, barokk mozdulatokkal szerepelt a szószéken. Kétségtelenül nagy események voltak az ilyenek, és évtizedek múlva is emlékszünk rájuk. Ma azonban az „egyházfejedelemek” leszálltak a szószékről, és mint az ige közvetítői és szolgálói, közöttünk állnak és minket is bekapcsolnak az igehirdető és eukarisztikus cselekménybe. Olyan gondolatokat várunk tőlük, amiket mindannyian tovább tudunk szőni és természetes könnyedséggel közvetíteni másoknak. Ehhez azonban az élte-sebb papoknak is tudatosan át kellene alakítani prédikációjuk stílusát, hangvételét, hogy ne hasson szerepnek és ne rejtsen el igazi egyéniségüket. Némi lélektani ismerettel minden pap megtalálhatja a közvetlen hangot saját hívei körében, hiszen a régiek közül is csak kevesen rendelkeztek jó szónoki képességgel.

Engem közelebből a zsinati tanítások, az Egyház új hangja érdekel, de azokat a mi sajátos helyzetünkre, a szocialista társadalomban kialakított keresztény életünkre alkalmazva és hitelesítve szeretném hallani, megérteni és elsajátítani.”

Találóa tapint rá az apologetika kudarcára — bármilyen mezben feszít is — s ugyanakkor a meggyőzés tisztességére, lelki kockázataira HORVÁTH RICHÁRD író, templomigazgató:

— A lelkiismeretet, az emberi tudatot csak türelemmel és meggyőződéssel lehet eredményesen és maradóan befolyásolni és változtatni, de erőszakkal sohasem. Az erőszak ellenérzést, ellentmondást, ön maga belső várába való visszahúzódat eredményez. Akadályozza mindannak elmélyítésére és megerősítésére való törekvést, amit az ember magában hordoz és képvisel. Az erőszak tehát voltaképpen önmagának is ellensége, és előbb-utóbb megsemmisítője lesz. Ez persze, áll a vallásos emberek viselkedésére is, és velük szemben is, egyaránt. Az élet igazi értékei és előbbrevívói a meggyőződéses emberek. Aki életet tesznek meggyőződésükre. Akármilyen legyen is ez a meggyőződésük. Meggyőződést lerombolni akarni és elvenni akarni embertársunktól csak azért, mert nem azonos a miénkkel, és úgy, hogy ugyanakkor nem tudjuk a miénket vele elfogadtatni: nem okos dolog és nekünk is ártalmas. Mert egy emberrel növeltük az elvtelen, a talaj-talan, esetleg a kiábrándult és cinikus em-

berek számát. Ami nem jó a társadalomnak, nem jó nekünk sem, akik ugyanannak a társadalomnak tagjai vagyunk.

Mi hiányzik a prédikációkból?

GYURKOVICS TIBOR: — Manapság sok fiatal jár templomba, és a közös krisztusi csodatétel intimitásain túl ez a szóra szoktatott nemzedék szavakra is vágyik. De ez a szó nem a nyelv beszéde, hanem az egyéniségé. Aki nem önmagát adja, mint kis-Krisztus, mint fiók-Krisztus, azt elsöpri a modern élet fölénye, közönye vagy humora. Csak a tudórról fakadó szót, a megélt szenvedés és szeretet szavát fogadja el hiteltesnek: a pap és az Isten drámáját, az Isten életének odavetett áldozat szavát. A többi alitató.

Az összegyűjtött válaszokból az is kiderül, hogy ki mit vár a prédikációtól: A hézagossá hittani ismereteik kiegészítését, erkölcsi útbaigazítást, tanácsokat az életre, a mindennapokra. Íme két jellemző válasz:

„Szívesen megyek templomba, bár a szü-leim nem nagyon járnak. A misén jól érzem magam. Megnyugtat, lelkesít, megvigasztal. De sajnos a prédikációkat nemigen értem. Talán keveset tanultam hittanból? Akkor itt miért nem tanulhatok többet? Múltkoriban megkérdeztem a szomszéd nénit és a lányát, akikkel együtt jöttem, miről is beszélt a pap, de annyit értettek belőle, amennyit én. A pap emlegette a kegyelmet — mi az? — meg a túlvilágot, amiért jónak kell lennünk, de nem tudtam meg, hogyan? Mit kell csinálni? Hol kívánja az Isten tőlem? Azt is szeretném tudni, hogyan éljek, szórakozzam, hogy jól érezzem magam, de azért az Isten is szeressen”. (tizennyolc éves lány)

„Benne élek a hétköznapi harcokban, egy sajátos technokrata környezetben, ahol mind nagyobb teret hódít a pénz, a szerzés, a jó kapcsolat kialakítása. Körülöttem tárgyalják, hogyan lehet könnyen nyersanyaghoz, autócseréhez jutni, hová érdekes és kifizetődő utazni. Központi téma az evés-ivás, a nő, a léha szórakozások. Ez a légkör néha magával sodor. Sokszor lemaradottnak, ügyetlennek érzem magam, mivel vezető léteimre nem tartok ott, ahol fiatal kollégáim. A prédikációktól azokat az evangéliumi tanításokat várom, amelyek az világi javakat a végső értékek fényében világítják meg, amelyek szabályozzák erőfeszítéseink sorrendjét, megmutatják a lemondás, az önzetlenség és a segítség keresztényi lényegét. Olyan közvetlen hangú, egyszerű, világos szavakat várok, amelyek megmaradnak bennem, erőt és biztonságot

adnak, hogy a hétköznapiakon is ragaszkodni tudjak az isteni igazságokhoz”. (mérnök)

HORVÁTH RICHÁRD jól látja: — Fontos a tan, a tanítás. Vallási téren igen nagy a tudatlanság. Tudásunknak e téren is egyéb tudásunkhoz illőnek kell lennie, mert különben ingó, bizonytalan és önmagunkkal elégedetlen emberekké válhatunk. Nem elég a formák egysége és közössége. Lélek- és életközösség kell. A lélek nélküli formák mellett lélek nélkülivé válik az ember is. A kereső ember meg nem ezeket keresi. — Aquinói szent Tamás mondja a „dolgoz igazságáról”, hogy az nemcsak a teremtő, hanem a megismerő értelmet is kívánja. A kettő között van, a két értelem között. Persze, az emberi csak nagyon halvány visszfénye az isteninek. Akármilyen hatalmas is legyen ez az emberi értelem — földi viszonylatokban. Természetesen ez a felismerés nem hat senkire sem kényszerítőleg. A hit szempontjából sem más ez, csak egy lépcső, mely önmagában — Isten kegyelme nélkül — nem ér fel az Istenig. Ismeret kell a gyakorlathoz. Gondolat kell a cselekvéshez. Elsősorban az ismeret, a gondolat az, ami igazítja az embert. Talán legjobban a legfogékonyabb embert: a fiatal embert, a fiataliságot. A több tudás nem oltja ki a szépséget, csak még gyarapítja. A nagyobb tudás nem csökkenti az értékeket, hanem még csak jobban gazdagítja.

A prédikációk tartalmi színvonaláról, a lelkipásztor felkészültségéről a válaszadók zöme úgy nyilatkozott, hogy az utóbbi tíz évben észrevehetően emelkedett a szentbeszédnek a szintje. Az egyrészt a 2. Vatikánum gondolatébresztő, az egyéni — pap és hívő részéről történő — kezdeményezéseknek teret engedő határozatainak köszönhető, — másrészt neves teológusaink gyakori templomi közreműködésének. Az ilyen prédikációk, konferencia-beszédek nevelik a hívők lelki izlését és mind magasabbra állítják a mércéjét.

„Miért nem látjuk többször neves teológusainkat a templomban? — kérdezi egy pesti főiskolás. Nemcsak a húsvéti és a karácsonyi konferencia-beszédeken, hanem az egyszerű vasárnapokon, az egyéb évközi ünnepeken is. Miért nem látjuk őket a vasárnapi szentmisék szónokaiként, misézőként? Itt kellene aprópenzre váltaniuk azt az elméleti tudást, amely irányíthatná, alakíthatná az Egyház szellemiségét, közelebb hozná az emberekhez a modern teológiát.”

„Nagy kár, — hogy teológusaink nemigen vesznek részt — folytatja a gondolatot egy orvosnő — a pasztorációs gyakorlatban.

Ritkán találkozunk velük a gyóntatószékben, és tudtommal ők is ritkán találkoznak közvetlenül a hívek belső problémáival. A könyv nem elég. Az élőszó is kell."

Sok válasz közül emeljük ki egy egészségügyi dolgozót, aki főleg öszövétségi szövegek értelmezését igényli és ezzel a hívő közösség csaknem általános panaszát tolmácsolja:

„Nagyon szeretném jól megérteni a vasárnapi evangéliumot, a szentlecke változó részeit, főleg a számomra sokszor új öszövétségi szövegeket. Régen a misszáléból már előre felkészültem a következő vasárnapra. Ma csak ott hallom, és gyakran a Biblia korának szokásait, kifejezéseit sem értem, nem tudom a mi világunkra vonatkoztatni. Jó lenne, ha a pap beszédében nemcsak ismételné ezeket a részeket – ami igen gyakori –, hanem „lefordítaná” a mai nyelvre, alkalmazná életünkre. Mindezt pedig ne csak értelmi tanítással tegye, hanem keresse azt a hangot, amivel a jelenlévők lelkét is képes megindítani."

Jó néhányan hiányolják a szentbeszédök ökumenikus hangját: „A Zsinaton nevelkedett katolikus keresztény a reformációt Isten ügyének tekinti, de mégsem térhet ki az egyháztörténelmi és dogmatikai kérdések elől” (kisíparos); „Tudatosítanunk kell magunkban, – hogy a 2. Vatikáni zsinat és az apostoli igehirdetés tisztázása után már nem volna szabad a keresztény egyházakat egymástól elválasztani” (tanár). „A papnak fáradhatatlanul óvnia kell az ökumenizmus tüzét. Még nem tudunk tökéletesen elszámolni a lelkiismeretünkkel. Még sok szeretnivalónk és tanulnivalónk van egymástól” (esztergályos).

Jeles történetj írónk válasz helyett PROHASZKA OTTOKÁR szavait idézi: „Nagy szívvel kell fogadnunk, ami jót találunk, vívta ki azt bár akár a protestáns bibliamagyarázat, akár a vallástudomány vagy a filológia. Hányféleképpen változott már nézetünk a Pentateuchus első fejezetéről s nem tudjuk, hogy az öszövétségi könyvekről az idő folyamán hogyan alakul át a fölfogás... Ne mondjuk ki tehát az efféle kérdésekben a döntő szót s ne véglegesítsünk semminemű fölfogást... Legyünk meggyőződve, hogy van sokféle terméketlen talaja a lelki világnak s hogy az előítélet, a megmerevülés, a gondolkodási restség éppúgy ellenkezik az evangélium szellemével, mint a keveltség; sem ez, sem azok nem viszik előbbre az emberiséget s a kereszténységet” (Modern katolicizmus, 45. o.).

Talán nem lesz érdektelen, ha anketünk keretében egy nemhívő véleményét is ideiktatjuk. A megkérdezett marxista filozófus, aki vallásszociológiai témákkal is foglalkozik, s ebbeli minőségében vizsgálta az istentiszteletek és prédikációk hatását a vallásos emberek érzelmi életére, tudatj világára. A vele folytatott rövid beszélgetés eredménye:

„– Mi az Ön benyomása: érdeklí-e még az embereket a prédikáció? – Hívő munkatársak segítségével végzett felméréseink arra engednek következtetni, hogy a régi értelemben vett prédikáció nem érdekli őket. Sok helyütt kialakult szokássá vált, hogy a hívők csak közvetlenül az Úrfelmutatás előtt lépnek be a templomba, tehát körülbelül a prédikáció végére. Az egyik belvárosi templomban a hívők egy része kint az utcán vagy a templom előcsarnokában várakozik, s mihelyt a pap befejezte beszédét, visszatér a helyére.

– Lehet-e ma korszerűen prédikálni? – Nem az én dolgom ezt megállapítani.

– Mi foglalkoztatja ma a templombajárót? – Az emberek többségét: az erkölcsi kérdések. Hogyan lehet jól élni úgy, hogy boldogan is éljünk, ne veszítsünk jótányit sem emberségünkéből és önbecsülésünkéből. A szocialista Magyarország már ott tart, hogy az élet minőségének fokozatos és rendszeres javítása után hozzáfoghat az emberi minőségek javításához."

A pap felelőssége

„Az igehirdető pap híd az Isten és miközöttünk – írja egy közgazdász. Nem teológiai eszmefuttatásokat várunk tőle – bár magam is szívesen olvasok ilyeneket –, hanem konkrét választ a közösségi élet problémáira, bajaira, örömeire. Mivel ma a pap is benne él az életben, ismeri a kulturális képzés és a tömegtájékoztató színvonalát – rádióból, tévéből –, ehhez a szinthez kellene mérnie beszédeit. Jó lenne, ha a pap számára is ünnepi esemény lenne a vasárnapi prédikáció. (Bizony sokszor nem ilyennek látszik.) Kilencven százalékban ez az egyetlen alkalma, hogy találkozhatson híveivel és igazán lényegeset mondhatson számukra."

Úgy véljük, hogy a papság túlnyomó része tisztában van felelősségével. Saját tevékenységét is kritikaj szemmel méri, érzékenyen reagál tevékenységének legkisebb visszhangjára is, szívesen vesz minden józan és értékes segítséget. Ezt tükrözi egy buzgóknak ismert pap tárgyilagos elemzése is:

„Hosszú évek gyakorlata után is elfoghatja a papot a szorongás, amikor hívei felé fordul és jól tudja, hogy hívei minduntalan újabb és újabb erősítést, lelki táplálékot várnak tőle, s neki ezt úgy kell feltálcázni, hogy az mindenki számára elfogadható és könnyen emészthető legyen. A tartalmas prédikációra fel kell készülni. Hogy hogyan, az már kinek-kinek egyénisége szerint történik. Vannak, akik még ma is régi prédikációs könyveket használnak, olyan ez, mintha avított lapból korabeli érdekességet olvasnának föl. Múltkoriban egy szónok szent Lidvinának harmincéves bánását magyarázta hosszasan, valamint azt az áldozatosságát, hogy egy Üdvözlégy árán sem mondott volna le betegségéről. Ezalatt a hallgatóság a nagy melegben kínosan fészkelődött a helyén, — nem értette meg.

A gyakorlat azt mutatja, hogy a prédikációhoz *jobb forrásmunkát* használni, mint vakmerő lendülettel rögtönözni. Még akinek rehtése is van hozzá, csak egyszer-kétszer teheti meg, mert utána már csak saját szövegeit ismétli. Van olyan pap, aki *tudományos módon* készül a prédikációra. A Szentírás exegézisét, az egyháztörténet fejezeit ismerteti, mivel „ilyent a hívek másutt úgysem hallanak.” A részletektől azonban elvész az áttekintése. A *sorozatokra* is ügyelni kell. Minden beszéd legyen önálló egész, mert a visszaulások az újonnan érkezők nem értik, sőt még a rendszeresen járók sem emlékeznek vissza rá. Ma gyakran a *liturgikus rendelkezéseket* taglalják, vagy filozófiai kurzust tartanak a vasárnapi homília idején. Ezek legfeljebb mehökkentik a híveket, hogy mennyit tud a papjuk, de az igazi összefüggéseket aligha látják meg. Mások ugyan jól megvilágítják a vasárnapi evangéliumot vagy az aktuális szöveget, de pusztán a hangulatot fokozzák fel s elmarad a buzdítás a helyes cselekvésre. Sokszor saját emlékeiket idézik, amiket *az idősebbek* megkönyeznek, de ha utánakérdezzünk, nem tudják, voltaképpen miről is volt szó. A *fiatal szónokok* viszont gyakran az ellenkező végletekben mozognak. Összefoglalnak egy szép eszmefuttatást, mint egy jó kollokviumon, de a mindennapi életről hallgatnak. A beszédek értékelésénél mindenestre könnyebb a negatívumot kiragadni, mint a tartalmas, hatásos prédikáció receptjét megadni. A *predikációs készség fejlődésének* éppen úgy, mint a papi élet más tényezőjének, az elszigetelődés a legfőbb akadály. Kevesen járunk paptársaink beszédeire, akkor sem mindig tanulási szándékkal, hanem öngazolásul: Lám, a másiké sem jobb az enyémnél! Vagy hogy: Ehhez csak járunk többen, mint hozzám! Mondan-

nunk sem kell, hogy az irányított összehasonlítás nem is lehet tárgyilagos, és még kevésbé kérjük ki a *világiak tanácsait*. Az idősebbek nagyrítván segítenek a fiataloknak, viszont sok ifjú pap megmosolyogja a jóakarató idősebb tanácsait. Öröndetes tény azonban, hogy egyre több plébánián kialakulnak az igazi *testvéri papi közösségek*. Ezek egymást segítik: meghallgatják egymás beszédeit, magnóra veszik, hogy a kiejtésen javítsanak, a tartalmi pontatlanságot kiigazítsák. Beállítják az időt, és azon igyekeznek, hogy beszédük ne lépje túl a hívek figyelmi idejét.

Minden pap jól tudja, hogy hivatása kegyelméhez tartozik az *igét továbbítani* oportune-impotune. A szentbeszédek hatóereje végső soron az életünkbe utal vissza. Csak a *szent papi élet* erősítheti meg szívainkat, vagy ellenkezőleg, elhomályosítja a legjobb beszéd hitelességét is. Az igazi prédikáció nem lehet póz vagy szerep, mert életünkön át Krisztus életét közvetíti.”

Miről szeretne hallani a hívő?

— kérdeztük RÓNAY GYÖRGY-től: — Mit kívánna? Olyan szentbeszédet, amely szorosán kapcsolódik a liturgiához, valóban annak része szervesen is, azt értelmezi, magyarázza, annak „tartalmát” közvetíti, az olvasmányokat és az evangéliumot veszi témául, ahhoz ragaszkodik s attól semmilyen idegen területre nem kalandozik el. Ha tanít: azt tanítja és arra tanít; ha hitre akar oktatni: ezen át, ezzel, ebben teszi. A liturgikus olvasmányok a mise rendjében és az ünnep vagy vasárnap „tartalmában” összefüggenek; a hívek nagy többsége azonban a puszta hallomás után nem érti ezt az összefüggést: meg kellene teremteni, föl kellene építeni benne, és ehhez nem elég a fölolvadásra kerülő szövegek előtt néhány magyarázó mondat. A hívő ma — és ma sokkal inkább, mint bármikor — Jézusról akar hallani; arról a Jézusról, aki az evangéliumban beszél hozzám, és akire minden egyéb fölolvastott szöveg „evangéliumcentrikusan” vonatkozik.

Ezt kapja a hívő? Ha végigjárjuk templomainkat és végighallgatjuk a prédikációkat, sajnos nem válaszolhatunk egyértelműen igennel. A magasröptű teológiai eszmélkedéseknek éppúgy nincs értelmük a prédikációban (mert a többség számára nem foghatók föl), mint a tudományok terére való elkalandozásoknak, vagy az esetleges világnézeti hadakozásoknak; mindez csak elleplezi a hívő számára egyedül fontosat: Jézust. Ő az, akihez a papnak mindenki másnál jobban kell „értentie”. Azon,

hogy (akár egy faluban) a pap „a legokosabb ember”, régen túl vagyunk; a maga szakmájában nagyon sok okosabb, tájékozottabb ember lehet (van) a papnál; ezeknek botránkozató, elszomorító vagy neveléses, ha a prédikáló pap rosszul „szól hozzá” valamihez, esetleg tudásával kérkedve tudatlanságát árulja el, rosszul mond neveket, tévesen beszél tudományos (biológiai, fizikai, stb.) kérdésekről, s netán olyan „istenbizonyítékokat” sorol elő régen lejárt cpoloetikákból, amelyeket egy-egy jelenlévő közepes képzettségű szakember is „kézből” megcáfolhatna. Úgy hiszem, bölcsőbb dolog, ha ezeket a dolgokat a szakembereikre hagyjuk, és egyedül a magunk szakmájával foglalkozunk. Vagyis a pap a prédikációiban Jézussal, tetteivel, szavaival, életével, tanításával, példájával, „jelentésével”. Ehhez persze „tudni” kell a dolgát. Ma a prédikációra nem elég úgy „készülni”, mint pár évtizede. Más a „közönség”, és más a föladat. Jézust akarják hallani, megismerni, szeretni; tehát Jézusról kell beszélni, Jézust kell közvetíteni, Jézusba kell minél mélyebben „beavatni”. Ne higgyük, hogy az evangéliumról „már mindent elmondtak”, az már „senkit sem érdekel”. Pár igaz, meleg, átélte mondat a napi evangéliumról, a napi evangélium Jézusáról többet ér, mint félórás szószoki remeklés bármi egyébről. Itt vagyunk az időnél. Amikor azt a bizonyos régi anekdotát csináltuk, egy vidéki lelkipásztor mondta: a falusi hívek rossz néven vennék, ha nem beszélne legalább félórát. Akkor nyilván úgy is volt. Azóta azonban sok minden változott. Pázmány korában a prédikáció egyben „információs eszköz” is volt: újságot, rádiót, televíziót pótolta, belőle értesült a hallgató a világ dolgairól. Ma ezekről máshonnan értesül; csak Jézusról nem értesül máshonnan, mint onnan, ahol Jézus valóban „jelen van”, s ahol a pap ajkával szól is hozzánk. De a prédikáció nem konferencia-beszéd. Pszichológusok tudják és hangoztatják: az ember nem bír el egyfolytában túl hosszú „információt”, a figyelem lankad. A tévé előtt el lehet aludni; a templomban nem illik, lelkileg sem. Alkalmazkodjék tehát a prédikáció ahhoz, amit a lélektan apperceptiálós képességeinkről tanít (nem tudom, tanítják-e azt a kispapoknak?), és ne nyúljon a szentbeszéd figyelmünk lehetőségeinek határán túl. Többet úgysem bírunk bevézni néhány mondatnyi igazságnál; Ne terheljük

hát túl a figyelmet s ne vonjuk el (vagy zavarjuk el) a szent cselekménytől, amelyben a hívő a pap szavai után épületes lélekkel szeretne részt venni.

A Vigilia huszonöt évvel ezelőtt ismertette válaszait a maiakkal összehasonlítva, végkövetkeztetésként „... a krisztusi stílusra kell visszatérni... Ezt érhetik el akkor, ha mintegy visszavezetnek Krisztus tanítványainak sorába... Jézus hív, vár: jöjjetek hozzám mindnyájan, kik fáradoztok és terhelve vagytok és én megennyihetek titeket...”

GYURKOVICS TIBOR nemhiába szögezi le: – A templom nem klub, nem vitafórum, nem galambárusok és jelvénygyűjtők piaca. Csak a megrendülés színhelye. Itt minden nap halál történik – ez az egyetlen esemény. Ennek egekig erős árnyékában csak a bűnbánatról lehet prédikálni. Bűnbánatról, az év 364 napján. Bűnbánatról a jól-reggelizetteknek, az öregasszonyoknak, az agyoncsókoló szájú fiataloknak, a kefir-evőknek, a félkegyelműeknek, a vastagbundájúaknak, a szívinfarktusosoknak, a mandarin-szívűeknek, bűnbánatról a hajó-tervezőknek, a rákosoknak, a beat-zenébe bódultaknak, mindenkinek. Meg kell hallani mindenkinek, ahogy Jézus Krisztus tette. Tartsatok bűnbánatot! Csak húsvétkor tombolnak a harangok. A pap azt mondja a liturgiában: „Föltámadtam”. Jó ez így. Mert én is föltámadhatok.

A Teológia ankétja ezzel a tanulsággal zárul. A megkérdezettek kilencvenöt százaléka arra a kérdésre, hogy miről szeretne hallani a prédikációban, azt felelte, amit a többség huszonöt évvel korábban: „Az evangéliumról. Krisztusról. Maj értelemben, mai szellemben.”

„A hívő tehát ma is, nyilván holnap is Jézusról szeretne hallani – hangsúlyozza RÓNAY GYÖRGY –, röviden, átélten, hitelesen, liturgikus értelemben „aktuálisan”. Erről és így, semmi másról, sehogyan más-ként. Amihez, úgy sejtem, valamicskét módosítani kellene a papnövendékek erre való fölkészítését is. Ebbe azonban – Zsinat ide, Zsinat oda – a hívőnek már végképp nincsen semmi beleszólása.”

(H. B.)

Könyvfigyelő: A Szent István Társulat legújabb kiadványai: Gál Ferenc: Az örök élet reménye (elfogyott), Hitünk és életünk (Hittankönyv fiataloknak)

HUSZONÖTÉVES A MAGYAR KATOLIKUS PAPI BÉKEMOZGALOM

„Mostani éveinkben, amikor egy lezajlott, meg egy fenyegető háború velejárójaként roppant súllyal nehezdednek rá az emberiségre a megpróbáltatások és szorongások, az emberiség egész családja nagykorúságának sorsdöntő órájához érkezett. Bár lassanként egységbe tömörül, és immár mindenhol egyre jobban rá is ébred egységére, mégiscsak úgy teljesítheti a reá nehezdedő kötelességet, vagyis csak úgy építhet igazán emberségesebb világot minden ember számára az egész földkerekségen, ha megújnodott lélekkel az igazi béke meggyőződéses híve lesz mindenki. Ezért ragyog fel manapság új fényben az evangéliumi üzenet. Összhangban van az emberi nem magasabbrendű törekvéseivel és vágyaival, amikor boldognak mondja a békén munkálkodókat, mert „ők Isten fiai” (Mt 5,9).”

Pontosan tíz esztendővel ezelőtt, 1965. december 7-én írta alá VI. Pál pápa, majd őt követően a 2. Vatikáni zsinat atyái a „Gaudium et spes” kezdetű pasztorális konstitúciót (Az Egyházzól a mai világban), melynek 77. szakaszából vettük a fenti idézetet. A zsinat e helyen magának Jézus Krisztusnak szavait idézte emlékezetbe, aki boldognak jelentette ki azokat, akik a békekesség fiai, akik a békén munkálkodnak.

Ma, huszonöt év távlatában, mi is méltán örvendezőknek, boldognak mondhatjuk mindazokat, akik hazánkban a külső és belső megbékélés ügyét negyedszázada szívügyükké tették, akik nyíltan a békeségszerzés szolgálatába álltak. Huszonöt év távlatából már világosan látjuk, hogy az 1950-es esztendő fordulatot hozott a magyar katolikus egyház életében. E fordulatot az a felismerés eredményezte, hogy az emberiség és hazánk polgárainak féltve őrzött — az öt esztendeje befejeződött világháború után, a hidegháborús hangulatban még nagyon is törekeny edényben ápolt — kincsét, a békét nemcsak áhítani, hanem azért szavakkal és tettekkel cselekedni is kell. Huszonöt esztendeje egy kis katolikus papi csoport indította útjára azt a mozgalmat, melyben ma már a magyar katolikus papság — lélekben mind, szerve-

zetten sokan — a hazai hierarchia vezetésével vesz részt.

Ebben az ünnepi jubileumi órában — úgy érezzük — nem is tehetünk többet, nem írhatunk le jelentősebbet, mint hogy újra a tíz esztendeje megjelent zsinati okmányt idézve mutatunk rá a békének és a békét őrző, biztosító munkának jelentőségére. „A béke nem egyszerűen az, hogy nincs háború. Nem egyszerűsíthető az elmentes erők pusztá egységűségének állapotára sem. Nem is valami zsarnoki föhatalom eredménye, hanem helyesen és szabatosan „az igazságosság művének” kell azt mondanunk (Iz 32,7). Annak a rendnek gyümölcse, amelyet az emberi társadalomban isteni Alapítója ültetett be, és amelyet a mind tökéletesebb igazságosságra szomjazó embereknek kell megvalósítaniuk. Mert ha az emberi nem közjává elsődlegesen és magában véve örök törvény szabályozza is, az idők folyamán szüntelenül változnak a közjó konkrét követelményei, így a békét sem vagyunk képesek egyszer és mindenkorra megszervezni, hanem szakadatlanul építenünk kell azt...”

Ennyi azonban nem elegendő. Ezt a békét a földön nem érhetjük el másként, csak ha biztosítva van a személyek java és ha az emberek bizalommal és önként közössé teszik lelki és szellemi kincseiket. A béke felépítéséhez feltétlenül szükséges egyrészt az a szilárd akarat, mely tiszteletben tartja az embereket és népeket, meg azok méltóságát, másrészt pedig a testvériség lankadatlan gyakorlása. Ilyen módon a béke a szeretetnek is gyümölcse; azé a szereteté, amely messze túlmegy mindazon, amit az igazságosság egymagában nyújtani képes.

A földi béke, amely embertársaink iránt való szeretetből fakad, mása és következménye Krisztus békéjének, amely az Atyaistenből árad ki. A testet öltött Fiú, a béke fejedelme ugyanis keresztje által maga békített ki minden embert Istennel... feltámadásának dicsőségében pedig a szeretet lelkét árasztotta szét az emberek szívébe. — Éppen ezért az összes keresztényeknek szól a sürgető felhívás, hogy szeretetben cselekedve az igazságot, fogjanak össze minden

igazán békeszerető emberrel a béke ki-
esdeklése és megvalósítása érdekében.”
(u. o. 78)

Talán kissé hosszúnak tűnhet a jubileumi
órában e zsinati idézet. Ugy véljük azon-
ban, ha ügyelünk mondanivalójára, ak-
kor nagyon is helyénvaló. Helyén való
egyrészt azért, mert minden hívőnek és min-
den papnak eloszlathatja esetleg felme-
rülő kétségét: a békéért való imádkozás, a
béke aktív biztosítása, megteremtése nem
csak néhány embernek, nem csak a pap-
ságnak, hanem magának a hivatalos Egy-
háznak a szándéka, akarata volt a zsinaton
és maradt azóta is. Maga az Egyház akar-
ja, hogy hívek és papság működjenek együtt
a béke ügyének szolgálatában. Ha egyszer
az Egyház egyetemes zsinata fordul ilyen
ünnepi és követelő felszólítással, ilyen hig-
gadtság és evangéliumj alapokra építő érvelés-
sel a világ keresztényeihez, akkor valóban
nem is lehet más feladatunk, mint hallgatni
a figyelmeztető szóra és aszerint eljárni, élni.
— De másfelől helyénvalónak látjuk a
zsinati okmány idézését azért is, mivel mint-
egy jóváhagyó pecsétje annak a hazai egy-
házi békemunkának, amit indulásakor még
sokan gyanakvással, sőt elmarasztaló kriti-
kával illettek. A papi békemozgalomnak
igazi nagy érdeme az volt, hogy idejében,
jóval a hivatalos egyházi megnyilatkozások
előtt tudatosította, hogy a béke szolgálata
egyben a jövőnek is szolgálata, saját jö-
vőnknek záloga. Az a kis pionír csoport,

amely huszonöt éve útjára indított egy ha-
marosan országossá váló mozgalmat, jó
szolgálatot tett hazánkban mind egyhá-
zunknak, mind pedig államunknak. Törek-
vésük, negyedszázad távlatából nézve már
valóban sorsdöntőnek és bátornak nevezhe-
tő kezdeményezésük tette lehetővé, hogy a
magyar katolikus egyház ne szigetelődjék
el, ne vonuljon halált hozó önkéntes gettó-
ba, ne örölje fel belső erőit a céltalan ne-
gatív magatartás, hanem — egyre inkább
együttműködve nemhívőkkel, államunk ve-
zetőivel — az elkövetkező és a csakis közö-
sen elvégezhető feladatokat vállalja, végez-
ze, a béke ügyét szolgálja.

Elismerésünkkel kell adóznunk azoknak,
akik annak idején bátran elindultak a még
törtetlen úton, akik a „küzdelem” és „ellen-
állás” helyett a megbékélés nagy művét
kezdtek előkészíteni. Ez a munka természe-
tesen ma is folyik és folynia kell a jövőben
is. Fémjelzője a megértés, a dialógus, a
szeretet. Hívő emberek, papok és világiak
mindaddig, míg e hármasság csillagzat jegy-
ében munkálkodnak, — nyugodtan elmond-
hatják, hogy jó és biztos úton járnak. He-
lyes ez az út, mivel Egyházunk is ezt jelöli
ki számunkra. Ugyanis „az Egyház felada-
ta, hogy támogasson és nemesítsen min-
dent, ami igaz, jó és szép csak található az
emberi közösségekben. Amikor az evangélium-
hoz híven ragaszkodva küldetését teljesíti a
világban, Isten dicsőségére a békét erősíti
az emberek között” (Gaudium et spes, 76).

AZ ÜDVÖSSÉG ÖRÖMHÍRE

„... rájöttem, hogy arra neveltek bennün-
ket, hogy képtelen tilalmakban mérjük a
végtelent, bocsánatos és ügynevezett halá-
los bűnök átszámítási kulcsával!” (Fr. Mau-
riac, Egy hajdani fiatalember, 13. o). Mau-
riac szavai nem egy nemzedék, hanem egy
egész korszak vallási tapasztalatát rögzítik.
Olyan korszakét, amely az evangélium gaz-
dagságát a parancsok és a tilalmak jól
körülhatárolható rendszerében vélte kifejez-
ni. Ez a gondolkodásmód „az új bort a ré-
gi tömlőbe” (Lk 5,37) töltötte, Krisztus
örömhírét az Ószövetség megkövült formái-
ba, amelyekből maga Jézus Krisztus szaba-
dította ki az embert. Nem véletlen, hogy a
törvény neveltje csak a „nap terhet és he-
vét” (Mt 20,12) érzi, megfélekedve arról,
hogy Krisztus igája édes, az ő terhe könnyű
(vö. Mt 11,30). A személytelen kötelességek-
hez és törvényekhez mért életből nem fa-
kadhat az a személyes öröm, amelyet Krisz-
tus azoknak ígért és akart, akik tanítvány-
ként szegődnek Hozzá.

Márk, aki már a hellén—római világ pol-
gárainak hirdeti Krisztust, evangéliuma ele-
jén összefoglalja Jézus küldetésének lénye-
gét: „János fogságba jutása után Jézus
Galileába ment, és hirdetni kezdte Isten or-
szágának evangéliumát. Ezt hangoztatta:
Az idő betelt: közel van Isten országa. Tér-
jetek meg és higgyetek az üdvösség jóhi-
rében. (Mk 1,14—15). Jézus szándéka te-
hát nem a Tóra megszilárdítása és feltétlen
érvényre juttatása, mint a farizeusoké. Nem
is a törvény liberális kilúgozása, mint a
szaduceusoké, hiszen nem azért jött, hogy
megszüntesse a törvényt vagy a prófétákat
(vö. Mt 5,17). De éppen úgy elkülönül a Holt
tenger mellett élő esszénusok programjától,
akik a törvényesség merev megtartásában
és megtartatásában látták Izrael üdvössé-
gét, mint a zelotákétól, akik apokaliptikus
indulatoktól fűtte minden bizonnyal szíve-
sen letek volna Jézusban fegyvertársra. Jól-
lehet ezek a szellemi irányzatok „kifutási
lehetőséget” jelenthettek volna számára, ő

mégis lemondva róluk, egészen mást akart: az üdvösség örömhírét. Még mielőtt azonban bárki is saját szája íze szerint értelmezhetné Jézus örömhírét, Márk kétértelműséget nem tűrő világossággal jelöli meg belső tartalmát: „*térjetekek meg és higgyetekek!*”

Az üdvösség örömhíre tehát a legbensőbb összefüggésben van a megtéréssel és a hittel. Sőt, megtérés, hit és örömszétválászatlan egységben azt az egészen új életstílust jelzik — csak más-más belső vonását hangsúlyozzák, — amelyet Jézus hirdetett meg mindnyájunknak.

„Térjetekek meg!”

„Ügy tanított, mint akinek hatalma van és nem úgy mint az írástudók” (Mk 1,22). Sőt, egy-egy szavával is életeteket tudott átrendezni. „Jöjjetek utánam! Én emberhalázzokká teszlek titeket.” — szölt Simonnak és testvéreinek, Andrásnak és „ök mindjárt ott is hagyták a hálót és csatlakoztak hozzá.” (Mk 1,17—18). „Amint pedig a vám mellett elhaladt, látta, hogy ott ül Lévi, Alfeus fia. „Kövess engem!” — szólította meg. Az fölkel és követte. (Mk 2,14). Szavai az ember személyiségének központját vették célba. Ennek a hatalommal kiejtett szónak az erejét, semmiféle más élményhez nem mérhető hatását sejteti meg velünk János, amikor meghívására visszaemlékezve szeméremesen megemlíti: „ez a tizedik óra körül történt” (Jn 1,39). Más alkalmakkor viszont éppen ellenkezőleg, a hirtelen fellelkesült embert a példázatok hűvös homályosságával jözanítja ki. „Üközben valaki így szölt hozzá: Követlek téged, bárhova mégy.” Jézus azonban figyelmeztette „A rókának odúja van, az ég madarának fészke, de az Emberfiának nincs hová lehajtsa fejét” (Lk 9,57—59). Ismerte a hatalom fonák oldalát. Jól tudta, hogyan lehet felhasználni az érzelmeket. Jézus azonban tiszteletben tartotta az ember szabadságát és inkább rejtett értelmű szavakkal szölt, hogy követője meggondoltabban döntheszen. Ugyanezzel a tapintattal válaszol a gazdag ifjú kérdésére is: „Ismered a parancsokat...” Csak miután az ifjú többet kíván, akkor mondja: „Valami még hiányzik neked. Add el amid csak van, arát oszd ki a szegényeknek, így kincsed lesz a mennyben. Aztán jöjj és kövess engem” (Lk 18,22—23). A feltétlen követésre felszöllítö szó azonban nem jutott el a fiatalember szívébe, elakadt a gazdagság felszínén.

Jézus különböző rendű-rangú embereket szólított fell követésére. Egyesek közülük mindent hátra hagyva elindultak, mások viszont különféle kifogásokra hivatkoztak: „... engedd meg, hadd temessem el előbb

atyámat” (Lk 9,59), „engedd meg, hogy előbb búcsút vegyek az otthoniaktól” (Lk 9,61). Jézus szava azonban feltételekkel nem szököthető szabadsággal sürget: „térjetekek meg!” Az a hely, ahol ma is meghallható ez a felszöllítö, nem az énünk felszínén található, ahol a mindennapi benyomások közvetlenül érnek, hanem valahaj énünk mélyén. Ott, ahol már nem zavarnak a hétköznapok zajártalmái. A felületen zajló, kuszaságokba belegabalyodó életünkben legfeljebb csak arra a vágyra figyelhetünk fell, hogy jó volna már egyszer magunkra találni, vagy amit József Attila így foglalt szavakba: „Jó volna jegyet szerejni és elutazni Önmagunkhoz!” Önmagunkhoz, ahol végre értelmes egészzé szerveződhet mindaz, ami eddig csupán részként élt bennünk, ahol végre vérkeringésünkbe kerülhet mindaz, amit eddig megemésztetlenül hordtunk magunkban. Ugyanerről beszél szent Ágoston is: „Térjünk meg szívünkhez, hogy megtaláljuk Istent.” Szívünkben Isten vár ránk. Ezért amikor Jézus a megtérésre szólít fell, tekintetünket nem a külső világra irányítja, hanem magunkra. Szembesít bűneinkkel, rendezetlen bensö világunkkal és elindít énünk magja felé, amelyet Ágoston a Biblia nyelvén „szív”-nek, József Attila „önmagunk”-nak nevez. „Megtérünk” oda, ahol gondolataink megfogamzanak, elhatározásaink jó vagy rossz töltést kapnak, álmaink, vágyaink megformálódnak. Oda, ahol csönd van. Az a csönd, amelyben meghalljuk a szöt: „Jöjjetek hozzám mindnyájan, akik elfáradtatok és meg vagytok terhelve: én felüdítlek titeket. Vegyétek magatokra igámat és tanuljatok tőlem, mert szelid vagyok és alázatos szívű, — és nyugalmat találtok lelketeknek” (Mt 11,28—29).

A szívünkben megszöllötö hang *válaszra vár*. És itt, az álarc mögött, ahol már nincs rejtegetni valónk, Isten szeretetétől indítottav csak azt tudjuk mondani, amit a samariai asszony: „Uram... látom, próféta vagy” (Jn 4,19). Istennek adott feleletünk: a kíváncsiködö emberi tekintetektől annyira óvott bensö önmagunk közlése. Miközben szavakba is alig foglalható módon kinyilatkoztatjuk magunkat, megosztjuk énünket Istennel. És éppen ebben az Istennel való egységben találunk rá arra a sokat várt önmagunkkal való azonosságra, amelyet a világ semmiféle fondorlatossággal sem tud megadni. „Akkor örülni fog szívetek és örömeteket senki sem veszi el tőbbed tőletek” (Jn 16,22). Ezért a bennünk felfedezett kincsert és megtalált igazgyöngyért „nagy örömben fogja magát az ember, eladja mindenét, amije csak van” (Mt 13,14). A megtalált igazgyöngy most már életünk kristályosító pontja. Lassan köréje szerveződnek hétköznapjaink és át-

alakítja kapcsolataink szövevényes rendszerét. Arra ösztönöz minket, hogy egyre inkább azok legyünk, amiknek Isten előtt mondjuk magunkat. Persze, önmagunk megmutatása és érvényesítése önünk hatókörében, — halált is jelent. Meghalást mindannak, ami eddig fogva tartott minket, a felszínes élet immár viszonylagossá vált látszatvilágának. De az is természetes, hogy senki sem szeret önmagáért a halálért, a halál kedvéért meghalni. Amikor meghalunk bűneinknek, az sem önmagáért, hanem az életért történik, azért az életért, amelyhez viszonyítva amit eddig életnek tartottunk, az szinte halál.

„Higgyetek!”

Isten országa ajándék. Emberi teljesítménnyel ki nem érdemelhető, hanem csak elfogadható. Elfogadható megtéréssel és hittel. A megtérés elsősorban újjászületést jelent, a hit pedig annak életető légkörét. Egyszeri megtérésünket ugyanis, bár egy életre szántuk, kísértések veszélyeztetik. Szinte napról napra ki kell mondani „igen”-ünket Krisztus meghívására. Állandósítani kell megtérésünket, mert olyan környezetben élünk, amelyben a sok „nem”-et mondó kikezldhetli elkötelezettségünk szilárdságát. Szükségünk van a hitre, amely a döntések útvesztőjében megerősíti egyszeri elhatározásunkat és átsegít a bizonytalanságokon. Az a hit, amelyet Jézus kíván: *bizalom*. „Hiszitek, hogy tudok valamit tenni veletek?” „Igenis Uram!” — felelték azok. Akkor megérintette szemüket és így szólt: „Legyen hitetek szerint!” (Mt 9,28—30) „Ami a képességet illeti, minden lehetséges annak, aki hisz” — mondja Jézus a néma, lélektől megszállott fiú apjának. „Erre a fiú apja fölkiáltott: „Hiszek, segíts hitetlenségemen!” (Mk 9,23—25) A gyógyítások után nem mulasztja el megjegyezni: „Leányom... hited meggyógyított” (Mk 5,34). Amikor elcsodálkozott a kafarnaumi százasod hitén „megfordult és így szólt a kísérő néphez: „Bizony mondom nektek, nem találtam ekkora hitet Izraelben!” (Lk 7,9) Jézus a gyógyítások alkalmával okítgatja a népet, nyitogatja a szemüket arra a csodánál is lényegesebb lelki-szellemi képességre, amellyel Isten országa felfogható. Az Istenre hagyatkozó bizalom ápolása számunkra is fontos, mert amint Jézus csodáinak ez a bizalom volt emberi feltétele, úgy Krisztus szavai befogadásának sem lehet más feltétele. A „Hiszekegy” ágazatainak hittartalmát úgy tudjuk igazán elfogadni életünket eligazító igazságnak, ha már felébredt bennünk a Krisztusra hagyatkozó személyes hit, amelyet a hitvallás első és utolsó szavának — a „hiszek”-nek és az

„amen”-nek — az összecsengése fejez ki. Az „amen” ugyanis a héberben ugyanaból a töből származik, mint a „hinni” szó (vö. Ratzinger, Einführung in das Christentum, 48. o.). A Krisztusba vetett bizalmas hit és az „ésszerű hódolat” (Róm 12,1) tehát nem egymást gyengíti, hanem egymást erősíti. Amint a kerekét az abroncs és a küllők egysége teszi teherbíróvá, úgy a keresztény életet is a bizalom és az ésszerű hit érleli igazán életképesé.

Ha ilyen nagy jelentősége van Jézus igehirdetésében az Istenre hagyatkozó bizalomnak, akkor érdemes tüzetesebben is megvizsgálni belső tartalmát és körvonalazni azt az emberi magatartást, amely egybevág vele. „Áldalak téged, Atyám, mennynek és földnek Ura, mert elrejtetted ezeket a bölcsék és okosok elől, és a kisedeknek jelentetted ki. Igen Atyám! így tetszett neked” (Mt 11,25). Jézus szavai nem azt mondják, hogy a bölcs és okos embernek nincs keresnivalója Isten országában. De azt igen, hogy örömhíre nem lehet alkudozás tárgya, országához nem lehet a pénzváltók és kufárok „megéri — nem éri meg” hamis, ravaszkodó számítgatásával közeledni. *Az ő országa ajándék, és ezt az ajándékot csak a gyermek örömeivel lehet fogadni.* „Ha meg nem változtok és olyanok nem lesztek, mint a gyermek, nem mentek be a mennyek országába” (Mt 18,3).

Egy alkalommal az utcán egy fiatal házaspárra lettem figyelmes, akik kézenfogva vezették 3—4 év körüli kislányukat. Egy óvatlan pillanatban a kislány erősen megfogta szülei kezét és bukfencezett a járda felett. Majd talpra ugrott és apja—anyja szeme közé nevetett. Szülei visszanevettek rá, és most már úgy bukfencezett, hogy pár lépésben keresztül járta a járda felett vitette magát. Mögöttük tetten érhettem az élet egyik legmélyebb titkát és kezdtem kifényesedni bennem Jézus szavai: „hacsak olyanok nem lesztek, mint a gyermek...” Igen, mert a kislány nem volt sem „bölcs”, sem „okos”. A bukfenc előtt nem kérdezte meg szüleit: „Ugye nem fogjátok elengedni a kezem? Ugye nem fogtok a földre ejteni?” A kérdések helyett egyszerűen a szüleire tekintett. Valahogy azzal a bizalommal, amellyel Jézus tekintett Atyjára, és nem a maga dicsőségét kereste, hanem az Atyáét (vö. Jn 8,50). Azután a kislány önmaga óvásával sem törődött. Nem aggodolmaskodott, hogy a bukfenc közben nyakát szegi-e, vagy sem. Óvadékokról, életbiztosításokról mitsem tudott. Egyben azonban bizonyos volt. Abban, hogy szülei szeretik. Amint Jézus is bizonyos volt, hogy az Atya szereti őt: „Senki más nem ismeri a Fiút, csak az Atya” (Mt 11,27) és „Az Atya szereti a Fiút és mindent megmutat neki, amit

tesz" (Jn 5,20). — „Önmagamtól semmit sem teszek, hanem azt mondom, amire Atyám tanított. Aki küldött engem, velem van. Nem hagyott magamra, mert én mindenkor azt teszem, ami neki kedves" (Jn 8,28—30). A kisfiú továbbá bizonyos volt abban, hogy a szeretetnek ebben a légkörében még „fejfelé" is lehet élni. És nem ebben volt halálosan bizonyos Jézus is a kereszten? Az Atyában megkapaszkodó „hite" ugyanis erősebb volt elhagyatottságánál. Felkiáltása a kereszten, „En Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?" (Mk 15,34) — megrendítő módon fejezi ki szenvedését. De még ezeket a szavakat is csak az Atyára hagyatkozó bizalom erőterében értelmezhetjük helyesen: „Atyám kezébe ajánlom lelkemet" (Lk 23,46).

Az üdvösség örömhíre

Az üdvösség öröme nem az esztelenül hajszolt pillanatok gyümölcse. Egyszerűen nem a „világ" öröme, amelyet Heródes keresett, aki „Jézus láttára... igen megörült. Már régóta szerette volna őt látni, mert sokat hallott róla, és remélte, hogy valami csodát tesz szemeláttára" (Lk 23,8). Jézus örömet csak azok izlelhetik meg, akik személyes kapcsolatba kerültek Vele. A farizeusok, akik a kívülállók józanságával, hűvös okosságával és bölcsességével mérték

végig, falánk, borissza embert a vámosok és bűnösök barátját látták benne (vö. Mt 11,19). Örömtelenek voltak, mert saját teljesítményeik, vallási „eredményeik" fogva tartották őket, és nem kerülhettek Jézusnak az egész embert igénybe vevő hatása alá. De mi magunk is mindaddig kielégítetlenül örömtelenek maradunk, míg *megtéréssel és hittel* Jézus vonzókörébe nem lépünk. Olyanok maradunk, mint az út szélén felejtett haszontalan kövek. Ha viszont engedjük, hogy Jézus kezébe vegyen minket és beépítsen „lelki templomába" (1Pét 2,5), haszontalanságunk ellenére is hasznosnak érezzük magunkat. Távtalot kap egzisztenciánk, felismerjük rendeltetésünket, immár nem a Törvényhez, hanem Krisztushoz és testvéreinkhez igazodó helyünket. Ebben a távtalban *örömünk nem ragad meg a pillanatnál, hanem életünk minden eseménye a feltámadás teljességével kerül vonatkozásba*. Igaz, a szenvedés továbbra is szenvedés, a halál továbbra is halál marad, de elvesztéssel fenyegető jellegét a beteljesedésből fakadó öröm viszonylagossá teszi. Ezért indokolt tehát a figyelmeztetés: „ne szomorkodjatok, mint a többiek, akiknek nincs reményük" (1Tész 4,13), hanem „örvendjétek az Úrban szüntelen!" (Fil 4,4)

Sulyok Elemér

„NEM KERESNÉL, HA MEG NEM TALÁLTÁL VOLNA . . ."

Pascal egy gyötrelmes éjszaka után ezeket a szavakat hallja, és lelkéből feltör a válasz: „Bizonyosság, öröm, öröm, béke, Jézus Krisztus Istene . . ." Pascalnak szüksége volt erre a megtapasztalható isteni öröme, hogy el ne veszítse a bátorságát, mert egyike volt azoknak, akik félelmek és rettegések között üdvözülnek — írja róla François Mauriac.

Bár mindnyájan sokat félünk és gyakran szomorkodunk, mégis lelkünk mélyén ott él egy megtalált, de később elvesztett örömeinek emléke és az a remény, hogy egyszer újra véglegesen visszatér még a „boldogság madara."

Amikor mi keresztények Jézust örömünknek és reményünknek fogadjuk és valljuk, — az embereknek is úgy szeretnénk őt bemutatni, mint üdvösségünk egyetlen és meghatározott Közvetítőjét. Ehhez *nem elégséges Jézus történeti eseményeire hivatkozni*, hanem a befogadó ember tapasztalatvilágát is meg kell fogalmaznunk. Ezért megpróbáljuk feltárni azt az emberi őslélményt, előismeretet vagy előtapasztalást, ami bennünk megfelel Jézus üdve utá-

ni várakozásnak, — és mégis olyannyira általános, hogy minden ember öröme is lehelne.

Korai boldogság-tapasztalat

Az öröm az élvezetek, a kielégülés körébe tartozik és kíséri az ösztönös vagy tudatos közelítésünket a jó megszerzésére, megőrzésére. A jóra törekvő, a jót akaró képességünk: a szeretet. Az örömet tehát a jóban részesedő szeretet okozza, — tanítja szeret Tamás (vö. STh II. l. q. 28. a. 3.). A szeretet sokféle lehet. Amikor a védtelen kis élőlény a meleg felé, a táplálék és az anyai védettség felé kapaszkodik, hogy létét biztosítsa, vonzó szeretettel (amor) szeret. Később tudatosan is választ a jó és jobb között, s ekkor már választó szeretettel (dilectio) dönt. A nagykorú ember eljut odáig, hogy nemcsak megszerzi, amit szeretne, hanem adja, ingyen árasztja a jót. Ez az adakozó szeretete: a caritas. Az ember ezen az úton válik fokozatosan hasonlónak Istenhez: Deus Caritas est! Az Isten öröme az, hogy jóságában kiárasztja ön-

magát: diffusivum Sui. Ezzel teremti a létet, az örömet „Aki szeretetben marad, Istenben marad!” (1Jn 4,16) Létünk kezdetétől fogva az Istenből kiáradó jó magunkba fogadjuk, a szeretet minden lépcsőfokán az Ő jóságának örvendünk. Létünk kezdetének első örömlélménye alakította ki bennünk — a lélektan nyelvén mondván, — „boldogság-tapasztalásunk belső struktúráját”, ami további örömkeresésünk előtapasztalata lett.

Ahogy az anyaméhben egyedi létünk első sejtje életre kel, „ősplazmája” már egészen érzékeli a jót. Kapja a meleget, fürdik a táplálékban, és minden arra serkenti: csak tovább! Életkedve „örömmel” lubickol, gyarapszik, szaporodnak sejtjei, fejlődik. Ha az anya tudatosan és szívesen fogadta az új életet, és a szervezete is megad minden kedvező feltételt, akkor ép idegrendszerrel, vágynak teljes erejével tör a világra a születő új ember. Azonban az ősboldogságból már kiszakadt, az első nagy szorongáson, a szülőutak gátjain átjutva, megtapasztalja a kellemetlen helyzetet, a hideget, az éhséget, a kivetettség magányát. De hamar észreveszi, hogy csak vörnia kell és visszatér a boldogság: ráismer az élet szagára, ömlik bele a meleg táplálék, ringatják, amint azt „régén” tapasztalta és eltölti a megelégedettség öröme... Később jelezni is tud, hogy jöjjön már a vált boldogság. Majd felismeri az anya hangját, szerető ölelését, amit valamiképpen viszonz: *létrejön a kölcsönös szeretetkapcsolat, az empátia.* Így tudatosul fokozatosan az emberben, hogy *létezni nemcsak neki jó, hanem léte valaki másnak is fontos:* van, aki gondoskodik róla, akire várhat. Ha el is kell szakadnia, hamarosan visszatér a találkozás öröme. A lét minden mozzanatának tudatosulása egyben boldogságtudatosulás is, hogy lenni jó, jól érezzük magunkat. *Örülni azonban nem lehet egyedül. A lét öröme már kezdetől interperszonális helyzetet teremt.* Az élő kapja a létet, kapja a jót, amitől gyarapszik. Hamarosan ő is jót tesz annak, aki élte. Hormonokkal serkenti az anya szervezetét és így jó érzéssel, örömmel tölti el az élethordozó anyát. A fejlődés folyamán tehát fokozatosan tudatosul, hogy a kielégülés és biztonságérzés mint az öröm alapformája a másikkal együtt-létezésben valósul meg. Az ételt, az italt, a kultúrát mint mások gyümölcsét fogadjuk magunkba. A *védtetés, létbiztosítás* érzése is: *öröm.* De nemcsak a rászoruló kicsi élvezi az anyai védtetést, hanem a védője is örül és kölcsönös örömeiket mindig magasabb fokon tudják egymásnak kifejezni és viszonzni. Harry Stack Sullivan csecsemőkísérleteiben leírja, hogy a jól ellátott,

megettetett csecsemő kielégülési reakciónak (gügyögés, mosoly), az anya örül és öleléssel, csókkal jelzi gyermekének, akinek *öröme* most *magasabb szintre* emelkedik; nemcsak saját jó közérzetének, hanem a *másik örömeinek is tud örülni.* Itt van a gyökere a későbbi magasabbfokú öröm, az önzetlen nagylelkűség megízleltetésének. És amikor a mások kielégítésébe, az örömadásba helyeződik át a súlypont, akár el is maradhat a test kielégülése. Így értelmezi Patrick Mullahy a személyiség-alakulás kezdetét (A Theory of Interpersonal Relations and Evolution of Personality, Washington, D. C. 1947. — Részleteket vö. Pszichoanalízis és modern irányzatai, Gondolat, Bpest, 1971. 371—388).

Amint szent Pál mondja, „gyermekkoromban úgy beszéltem, mint a gyermek, úgy gondolkoztam, mint a gyermek, úgy ítéltém, mint a gyermek” (1Kor 13,11). — így éljük át gyermeki módon az örömet. Később azonban minden nehézségen, bizonytalanságon átsegíthet az eljövendő nagyobb jóreménye. A remény ugyanis a jó távollétben élte. A kicsi és nagy ember egyaránt reméli az elkövetkezendő jó örömet. Akiben remélünk, az iránt a szeretet is növekedik bennünk. Akitől várjuk a jót, azt elkezdjük szeretni és azzal, hogy szeretünk, erősödik reményünk. — Ilyen szemérmes szűkszavúsággal, de annál nagyobb belső ismerettel írja le szent Tamás a szeretet öröm és remény jól megsejtett összefüggéseit (STh I. II. q. 62. a. 3. 4.).

A Jövő Reménye

Élményeink múltjában, a „visszatekintő dimenzióban” és a jövőjére várakozás „előre-dimenziójában” játszódik le életünk. Amikor az ember felismeri környezetét, és ráébred függőségére, akkor kezdődik el tudatos élete. Az alapélmény mindig ugyanaz: az *ősi boldogság*, felszabadulás, életrekelés eseménye, amely nagyon is megtapadt emlékezetében. Szabadság, biztonság és függőség együttes érzését jól ismeri. És ezért a nehézségekben, a szenvedésben is arra vár, hogy a „boldogság-szituáció” megismétlődjék. De azt is tudja, hogy az itteni boldogság-helyzet nem maradandó, az öröm csak egy kis töredék annyi fájdalom között.

Minél tudatosabbak leszünk, annál jobban észre vesszük, hogy minden alá van vetve a mulandóság törvényének. És a *mulandóság megtapasztalása* ellenére, a *remény ellenében is, remélünk.* Ez csak úgy érthető, hogy *visszatekintő tapasztalásunk és jövőbetekintő reményünk az abszolút boldogsággra-törékvés rendjébe van beágyazva.* Az öröm korai megízlelése min-

den porcikánkba beivódott, létfeltételünké vált.

Az eddig megtapasztalt örömök, a szorongásokból való *felszabadulás* élményei képzőtenek elő az *Abszolút Jövőre*. Ezt a *Jövömet* csak *Személynek tudom elgondolni*. Mert nekem, mint személynek a beteljesedése csak személyben és személyesen valósulhat meg. Abban a Személyben, amelyben kérdéseim választ nyernek, akit érdekel az én sorsom és világom, akiben tökéletesen visszatükröződik én-em, Ő lesz az én mérhetetlen boldogságom. Ugyanakkor már kezdetől fogva azt is átéltem, (mint az anya visszatérését), hogy a számomra olyan lényeges Személy felett nem rendelkezhetem. Ha akar eljőn, leha jol hozzám, ha nem, magamra maradok és elpusztulok. Ezek az őstapasztalások nagyon emlékeztetnek a Hóreb-hegyi istentálatkozásra: „Én vagyok, aki számodra leszek” (vö. Kiv 3,14). És én ezt a *megsejtett Jövömet* — olykor nem is megfontoltan — úgy kezelem *mint titkos örömet*: az egyetemes és végleges beteljesedésem reményét.

Amikor tehát a különböző vallások és fel-fogások beteljesedéséről, üdvösségről szólnak, mindannyian ugyanarra gondolnak. Vágytapasztalásunk rendszere alapján ösztönösen ezt igeneljük, óhajtjuk. Ezért okoz érdeklődést és örömet, ha az üdvösségünkről, eljövendő boldogságunkról hallunk. Alanyi tapasztalásomra alapozva úgy remélek a Jövőben, hogy személyes életem kibontakozik, beteljesül. Így már a rá gondolás is örömet, feltárlást okoz. Abban is bizonyos vagyok, hogy a *Végtelen Személy nem szüntetheti meg személyiségemet*, hanem biztosítja felszabadulásomat végtelen és konkrét formában. *Végtelen formában*, mivel most éppen korlátoltságom akadályozza örömöm teljességét. És konkrét lesz üdvösségem, mert csak így lehet az én személyes boldogságom. — Élményeim emberi tapasztalásrendjéből elindulva, a *Jövő reményében, boldognak és felszabadultnak hiszem magam*. Így lép át az ember akaratlanul is a hit síkjára. És ha saját kezdeti élményeim szerint boldognak és hálsának érzem magam, akkor az életemet a világ kezdetét és történetét már a Jövőben értelmezem. A kezdeti tapasztalások „teremtéshítéből” (függés, várom a jót, nem tőlem fakad az öröm...) a jövőbe tekint és ez már megváltáshitemet is magában foglalja.

Ezek azok az általános tapasztalási előzmények, amelyeket korunk kutatásai tudatosítanak bennünk, — és megadják azt az alulról is megmunkált lelki alapot, amire a

felülről kapott krisztushitünket kapcsoljuk. A teremtés tárgyi rendje és a létesülés anyai élményvilága találkozik Jézusban.

Jézus alapélményei

Ennek a találkozásnak a lehetőségeit használja fel *Lothar Lies*, hogy átélhetővé tegye a történelmi Jézus velünk és bennünk élő valóságát (Jesus Christus: unüberbietbarer und definitiver Heilsbringer, Diakonia, 1973/3, 162—169). Már a legkorábbi tudósításokból ismerjük a 12 éves Jézus öntudatos szavait: „Nem tudátok, hogy nekem Atyám dolgaiban kell fáradoznom?” (Lk 2,49) Jézus minden reménye és öröme a mennyei Atya. Vele bizalmas kapcsolatban él, mint aki függ tőle, aki nekijándékozott. Jézus életerve és jövője a személyes Atya, akivel szemben Fiúnak tekint magát, és akarátát akarja megvalósítani. Ezt a kezdeti élményét környezete, szülei, rokonai, majd tanítványai is elfogadták. A tanítványok saját szívükben is fellángoló gyakori örömből azt is megtapasztalták, hogy a remélt jövő, — a mennyei Atya — Jézusban már köztünk élő valóság. Ez az öröm egybecsendült a tanítványok és hallgatók lelkében már kezdetől meglévő, de még homályos reménnyel: Őt keresték, akit már előre megsejtettek és most megtaláltak. — (Amíg a lényegfilozófia az Istenember lényegi egységét mondja ki Jézusban, a személyfilozófia és a személyiségléktan az állandó isteni együttműködését jelzi az emberré lett Igében). A példabeszédek is, — mint a tékozló fiú hazatérése, — egy-egy kép arra, hogy megvilágítsák az Atya és Fiú közös tevékenységeit. Jézus öröme, benső reménye kisugárzik az emberekre. A szegényeket felszabadítja, a nyomorultakhoz fordul, bűnösökkel, megszállottakkal, betegekkel érintkezik. Ha a *kortársai*, jóbarátai látták tetteit, *elmondhatták: Ó az én örömöm! Jézusban beteljesült reményem!* Lélekben ilyen ember után vágyakoztunk, aki abszolút módon megbízunk, aki a jószág, a menedék, és példakép. Őbenne megmutakozott mindaz, amire szívünk vágyódik: „Aki engem lát, látja az Atyát is” (Jn 14,8).

Ez a kijelentés nem azt jelenti, — mint egyesek vélik —, hogy Jézusban az Atya, mint abszolút Jövő végessé vált; éppen ellenkezőleg: ez a vallomás jelzi, hogy a *személyes emberlét kezdeti örömei beteljesedtek és Jézusban emberileg foghatóvá váltak: Jézus Krisztusban elérkezett hozzánk Isten országa*. A tanítványok ezért fogadják szívesen a figyelmeztetést: „Példát adtam, hogy amit én tettem, ti is tegyétek meg” (Jn 13,15).

Jézus üdvünk és boldogságunk szerzője

Az emberek akkor is, ma is azt tapasztalják, hogy Jézus élete szorongásunkat feloldja és választ ad kérdéseinkre. Istennek, a Reménynek a megjelenése Jézusban „itt és most” hitelessé vált. Ezért azt mondhatjuk, hogy Ő nemcsak egy reménykedő ember, hanem az a meghatározott (definitív) személy is, aki elhozta üdvösségünket. Ez nyilvánvaló lesz abból, hogy az Ő személyisége *apriori* — előzetes — általános emberi vágyakozásnak megfelelő Reményt tár elénk.

— Élete példájában bemutatja a reményben élő és felszabadult embert.

— Jézus életében a remény olyan módon konkretizálódik, ahogy minden emberre érvényes és úgy, hogy mindenki lélekben kívánja.

— Jézus tanítványai közösségében megvalósította a reményteljes élet kezdetét és örömet.

— A tanítványok többször is kifejezik Jézus örömhírének felülmulhatatlanságát: „Uram, kihez mennénk? Tied az örök életet adó tanítás” (Jn 6,68).

A vallásfenomenológiai vizsgálatok azt mutatják, hogy egyik vallás sem felel meg ennyire az ember előzetes reményszerkezturájának. Az egyik vallás az ember végességét csak úgy tudja megoldani, hogy összekeveri a végest a végtelennel, mint a gnósztikus vallások teszik. Mások az egyéni kezdeményezés értékét vonják kétségbe, ezek a fatalista típusú vallások. Ezek azután értelmetlennek tartják az emberi közösség reményteljes szolgálatát. Az evilági élet és benne az ember nem számít tárgyi értéknek. Az embert elidegenítik a csaktúlvilág-kereséssel. Egyedül a kereszténység vállalja tudatosan a jelen világ szolgálatát és az örök Reményt.

A világba lépett történeti Jézus egész életében az Atyában reménykedve lett úrrá a végső emberi félelmen, a reménytelenségen, a halálon. A halált Jézus végső reményében radikalizálta, gyökeresen megváltoztatta. És halálával együtt az emberszeretetet is radikalizálta. „A szeretet erősebb, mint a halál”. Ezért van az, hogy a sötétségben gyötörődők és a szentek egyaránt Jézus halálában találják erősségüket, miként azt Pascalnál láthatjuk. — „Atyám, kezeidbe ajánlom lelkemet!” (Lk 23,46) „Atyám, bocsáss meg nekik, hisz nem tudják, mit tesznek” (Lk 23,34) — kijelentésekben Jézus felülemelkedett minden emberi gyötrelmen és gyengeségen. Nagylelkűsége nemcsak az emberi megbocsátás, hanem az Atyának való teljes önátadás példáját jelzi. A Jézusban élő tökéletes isteni Remény feloldotta a halált és az élet minden kötöttségének és

végességének rabságát... Ezért mondja szent Pál: „Ha Krisztus nem támad fel, hiitünk hiábavaló” (vö. 1Kor 15,14.17). Jézus húsvételotti élete olyan tudatos és értelmes, hogy a feltámadásnak és az Istennél létezésnek a hitét már élete előző magatartásával megerősítette tanítványaiában. Az apostoloknak és az ősegyháznak a feltámadásból visszatekintő Jézus-hitét a protestáns teológusok, főleg R. Bultmann szeretik — lélektani kifejezéssel élve — úgy mondani, hogy Jézus feltámadása a tanítványok önértelmező tudatának kivetítése (valóságos alap nélkül). Mindig is veszélyes kísérlet volt a „tárgyi szemléletről” (a racionálisan hihető Jézus-történetből) észrevétlenül átváltani az alanyi átélés szintjére, mintha a tudat nem a valóságot tükrözné, hanem vágyaink szerint önkényesen változtathatnánk az alanyi átélést és a hozzátartozó tárgyi eseményeket. Mindkettő lehet valóság, amit azonban csak a saját síkján lehet végigvезnünk. Jézus feltámadásának lelki elfogadása tehát a tanítványok előzetes átélési dimenzióira támaszkodik, mint konstrukció, kiindulási pontra: ilyen volt életében, ilyen lett halálában! — A tanítványok számára ez tette a továbbiakban is „értelmesé” Jézus életét és ugyanakkor értelmessé vált saját reményük is. A megvalósult Remény örömhíret adták tovább az embereknek. Az ígéhirdető tanítványoknak az értelmezése a kortársak számára csak ezért lehetett hiteles örömhír, mert ismert volt a reális esemény is. *Hitek Jézus feltámadásában, mert egész földi élete erre engedett következtetni.*

Jézus közöttünk él, mint *Jövők reményét ébren tartó Ige*. A Krisztus-eseménynek ezt az állandóságát és végérvényességét a tanítványok is észrevették és terjesztették. Ha pedig már nemcsak logikailag akarjuk igazolni a feltámadást, hanem hozzáállásunkkal, bensőleg is bekapcsolódnunk és részt veszünk benne, abban a pillanatban nézőpontunk áthelyeződik. Az előzetes belső tapasztalási rendünkből megértjük: Ő az, akire kezdettől vágyódunk, benne visszatért megízelt, de elveszett boldogságunk, Ő az örök Örömmünk ígérete. Ez adja a feltámadás üdvözítő hatékonyágát lelkünkbe. Vágyunk beteljesedésének ez az a felülmúlhatatlan bizonyossága, amire utal szent Pál: „A remény pedig nem csal meg!” (Róm 5,5) — „Krisztus bennetek: a megdicsőülés reménye!” (Kol 1,27).

Ez a remény tehát egészen *beleilleszkedik korlátozott emberéletünkbe* és kielégíti ősi boldogságtapasztalásunk vágyát a lét teljességére, másként nem is lehetne nekünk mint embernek a Reménye. Másrészt *tárgyi valóságban is biztosan tudjuk*, hogy a feltámadott Jézust Istentől kaptuk aján-

dékba. A feltámadott Krisztusban emberi tapasztalásuk szembekerül az „új létezési renddel”: a hittel elfogadott objektív isteni valósággal. Jézus ezért nemcsak egy kiváló egyéniség vagy vallásalapító. Ő az egyetlen személyes felszabadító, aki magát is kiszabadította a halál rabságából, — azért, hogy valóban remélhessünk Istenben. Jézus emberi szava: Isten igéje, az Ő megbocsátása: isteni megbocsátás. Az Egyház mindig tudta, hogy hit csak Istenből kiindulva lehetséges. Más szóval: csak a *Szentlélekben vagyunk képesek Jézust Kyrios-nak* Megváltónak, Krisztusnak tartani. Ez az a „bizonyosság”, amire szent Pál utal: „Biztos vagyok abban, hogy semmi el nem szakíthat Jézus szeretetétől!” (vö. Róm 8,38) És ez az, amit Pascal kapott ajándékkul „azon” az éjszakán.

Keresztény életünknek úgy kell *tanúskodnia az örömről*, hogy minden emberben életre tudjuk kelteni a szunnyadó reményt, az ősi boldogságvárást. A többi vallásokban és felfogásokban fellelhető reményt is kifejezetté, teljesebbé kell tennünk. A Jövőben remélt bizonyosságunk Jézus Krisztus követésében már itt a földön nyilvánvalóvá válik. Amennyiben pedig mi is önmagunkban utánnozhatóvá tesszük az emberek számára Jézus életét, annyiban tudjuk kiterjeszteni *Krisztus egyetemes jelentőségét*, ami — többek között — Teilhard de Chardin és Karl Rahner életterve volt.

Az Egyház a Szentlélek erejében vallja Krisztust, a végső emberi üdvösséget, ezért *feladata egyetemes* (nem lehet becsukódó, megkülönböztető vagy felülemelkedő). *Minden embernek hitelesen hirdeti: Jézusban megérkezett az emberi üdvösség örömhíre!* Jézus követésében úgy tapasztalja és éli meg magát az Egyház, mint aki már benne él Krisztusban. És akkor helyes értelemben úgy is mondhatjuk, hogy tagjaik „kivetítik”, kiárasztják a lelkünkben élő hitet. Így lesz az Egyház hitet kiárasztó ajándék minden ember számára, „egyháztörténete” pe-

dig teológia. Nyilvánvalóvá lesz benne a szentháromsági élet dimenziója. Mint közösség, Krisztusból árad, aki életének kezdete. Ebben a multidenzióban *felismeri kezdeti Erejét* és Lelkét: „Elküldöm nektek Szentlelkemet!” — mondja távozóban Jézus (vö. Jn 15,26; 16,7). De ugyanígy megtapasztalja az Egyház az *eljövendő Reményét* az Atyában. Megtapasztalja a Lelket, aki magából a Célből indul ki, és mint élő Reményben működik közöttünk. Az Egyház számára a Lélek megtapasztalása egyben saját hiteles „önmegtapasztalásának a helye”. Az Egyház életében és tevékenységében jelen van a Kezdetnek és a Célnak a Lelke, aki számunkra szüntelenül árasztja Jézusnak és az Atyának az erejét. Így válik már a jelenben a boldog Isten örök élete a múltból a jövő irányában átélhető megtapasztalásunkká, abban az időfolyamatban, amibe emberi örömeink és vágyaink is be vannak ágyazva. Csak vágyakozó sejtésünk van arról, hogy

„Milyen is lesz az a nagy beteljesülés, az a boldogság és öröm, ahol semmi rossz nem lesz, semmi jó nem marad rejtve, ami Isten dicséretében fog eltelni, Aki minden lesz mindenben!... A testi összhangnak ugyanis mindazok a viszonyai... melyek most rejtve vannak, akkor majd feltárnak, bensőleg és külsőleg elrendeződnek a többi nagy és csodálatos dolgokkal és az eszes lények a Szépség gyönyörűségétől felgyulladnak... Istenük lesznek és ők az én népem (Lev 26,12). Én fogom őket kielégíteni. Én leszek mindaz, amit az emberek tisztességgel kívánnak: az élet, a jólét, a táplálék, a bőség, a dicsőség, a tisztelet, a béke, az öröm és minden jó. Mert így van annak értelme, amit az Apostol mond: Hogy Isten legyen minden mindenben (1Kor 15,28). Ő maga lesz vágyaink beteljesülése, az Ajándék, amely mindnyájunké lesz, amint maga az örök élet is közös.” (Szt. Ágoston, De Civitate Dei XXII. 30 kk.)

(szm)

A LITURGIA ÖRÖMUNNEPE

Korunk lelkeségét váratlan fordulatok, irányváltások jellemzik. Az utolsó években végbement változást kitűnően érzékelteti Harvey Cox munkássága. Első könyveivel az „evilági város” prófétájának bizonyult. Nemcsak elfogadta az elvilágiasodást, de meg is követelte a modern hívőtől, hogy az evilágivá vált, minden „szenttől” megszabadult környezetbe illeszkedjék. Utóbbi években azonban váratlanul kiáll a *ritusok, ünnepek embermentő jelentősége* mellett.

Városában cirkuszi porondnak beillő teret épít, melyen egzotikus szertartásoknak hódolnak, keresik mindazokat a szakrális formákat, amelyek a történelmi múltban jellemezték a kereszténységet, sőt azok körén kívüli ritusokat is felelevenítenek. Cox amellett tesz hitet: éppen az evilági város „profán” közege követeli meg, hogy a fogyasztói társadalom egyhangúságából utat keressünk a „szent” felé, szabad teret engedve közben a teremtő fantáziának is. *Ünnepre,*

az öröm „kifejezésére” van szükségünk ahhoz, hogy megőrizzük lelki egyensúlyunkat, hogy az alkotó szabadság e sajátos formáján keresztül megéljünk valamit a teremtető Isten „játékából” és szabadságából (vö Fêtes et saisons, 1973/7).

Nemigen szabad Cox „pálfordulásában” egyedi esetet látnunk. Útja sokak lelki fejlődését tükrözi. Sőt talán általában is elmondhatjuk a kor emberéről: a végletek keresése — a merő tagadás vagy a száraz, egyoldalúan racionális vallásosság — után egyre inkább fölébred benne a vagy a bensőséges ünneplésre, az egész embert eltöltő öröm. A liturgia — Jürgen Moltmann szavával — „felszabadító ünnep” (Das befreiende Fest, Concilium 1974/február, 120. o). Termelés és fogyasztás egyhangúságában tehát valóban a felszabadulás, felüdülés, a kiemelt tartalmú szabad idő lehetőségét kínálja a modern ember számára.

Cox szélsőségesnek tűnő — de nagyon is mai — kísérlete arra is rádöbbsent bennünket: egyáltalán nem biztos az, hogy a modern embert csak modern eszközökkel — elektromos gitár kísérte misével, erősítővel és hangszórókkal aláhúzott énekkel — lehet az ünneplésre elsegíteni. A hagyományos, akár a leghagyományosabb — az ókori kultúrkörből származó — liturgia-forma is ugyanolyan alkalmas erre, sőt még inkább ellenpólust teremt a mindennapi környezettel szemben. A feszültség csak látzólagos a kor és a régiesnek ítélt ritusok között. A liturgiák — éppen mert egy-egy adott kor termékei —, teljesen „ingyenestek” ható jelképeikkel, kifejezési eszközeikkel a *teremtő szabadság különösen egyedülálló formái*, tehát csak felfokozzák azt a hatást, amely bennük, mint a felszabadító ünnep lehetőségeiben rejlik.

Ezt bizonyítja a *bizánci szertartás* iránti megújuló érdeklődés, fővárosunkban vagy más nagyvárosokban is. Mint e ritus áldozópapja, személyes tapasztalatként vallhatom, hogy az a sajátos feszültség, melyet az antik forma és a modern hívó találkozása teremt, nem rontja le, hanem felerősíti a liturgia élménykeltő erejét, nap nap mellett ünneppé teszi az „isten liturgiát”. Ez a találkozás a *szentírás-olvasáshoz* hasonlítható. Múltba tekintek, hogy a jelenben tudjak cselekedni és a jövőbe lássak. Nemcsak a teremtés „alfája” felé nyitja meg léteimet, hanem — és másik alapvető szempontját ez adja — Krisztus műve nyomán a *világ végső jövője felé való* kitérülés is: az emberi szabadság „omega-pontjának” előrelátése.

A görög szertartású liturgia és liturgikus év néhány vonásának elemzésével szeretném igazolni, hogy a biblikus-ókeresztény

kor világát idéző keleti szertartás — és nyilvánvalóan hozzá hasonlóan bármely más eredetű liturgia is — keresztény öröm forrásává és kifejezőjévé, örömmünneppé válhat számunkra. — Nem az egzotikusra — az aranyújtásos ruhákra, a tömjénezésre, az oltár körüli mozgás „koreográfiájára” szeretném fordítani a figyelmet, hanem tartalmi vonatkozásokra.

Az ünnep átalakít

Sokat emlegetjük — főleg görög, de latin szertartású körökben is — a „*keleti lelkeséget*”, de nemigen szoktuk megfogalmazni, miben is áll az. Nos, e lelkeség sajátos megnyilvánulása az, ahogyan Kelet — az ortodox és görögkatolikus egyház egyaránt — az ünnepeket szemléli.

Mai ember számára az ünnep szórakozási és pihenési lehetőséget jelent. Jobbára a vallásos ünnepek sem többek, mint a folklór megnyilvánulásai. Mélyen hívők pedig úgy tekintik az ünnepeket, mint a hétköznapi tagadást, kilépést a mindennapokból. Kelet szemléletében az ünnep nem jelent szakítást a munkában töltött napokkal, az „élettel”, hanem *annak átalakítását örömmé, szabadsággá*.

Hogy jobban megértsük ezt a szemléletet, emlékeztetnünk kell arra, hogy a keleti szertartás ünnepei abban a kultúrkörben alakultak ki, amelyben az ünnepek, szertartások nemcsak járulékos jelenségei, hanem lényegi elemei voltak az életnek. A keresztény ünnepek hozzáigazodtak a hét, az év „természetes” ritmusához, de kiszélesítették át is alakították azok tartalmát.

Jó példa erre a *húsvét kialakulása*. Az ókorban tavaszi ünnepet ültek illyentájt, mely a tél legyőzésének — a megszabadulásnak — örömét fejezte ki. Az ószövetségi pászka az egyiptomi fogságból való kiszabadulás emlékülmepe volt. Az újszövetségi húsvét ezeket az elemeket mind feltételezi, de új szintre is emeli. Krisztus a mi pászkánk, mondja szent Pál (1Kor 5,7). Az ókeresztény kor szemléletében így szélesedik az *esztatologikus szabadsulás* ünnepevé.

A keresztény ünneplés tehát feltételezi a természetes idő-kereteket, de *szét is bontja és felmagasztosítja azokat*. Mint a keleti lelkeség egyik mai értője, *Alexandre Schmemmann* írja (Pour la vie du monde, Paris, Desclée, 1969, 62. o.), az ünnep — *örömet jelent*. Az emberi öröm csödjét, de az igazi öröm kezdetét: a Krisztus feltámadásából fakadó felszabadultság *túláradó örömét*. Ezt fejezi ki a keleti szertartású zsolozsma minden vasárnap hallható éneke: „Ime, kereszt által lett az egész világ öröme!” — annak a világnak is örömforrása, mely már megismerte az örö-

mök végességét, de az unalmat és a szorongást is (gondoljunk csak az egzisztencialista irodalom alapszavaira).

Menyegzős lakoma

Ha a bizánci liturgia szentírási kútfőit keressük, az utolsó vacsora leírása — e mintegy történelmi anyag — mellett az Úr Jézus eszkatologikus példabeszédeihez jutunk, elsősorban talán legkedvesebb példázatához-képéhez, amelyben királyi lakomának, menyegzőnek írja le az Isten Országát (Mt 22,1—14 és párh.). A jeruzsálemi ősegyházban, majd a kappadóciai Cezáreában kialakuló, végül Konstantinápolyban végső formát öltő keleti liturgia minden eszközzel arra törekszik, hogy ennek a menyegzői lakomának a hangulatát teremtsen meg, melyen Krisztus a vőlegény. — Felsorakozik a násznép, körbevonul, lakodalmat ül, eszik és iszik az öröm asztaláról. A keleti szentatyóknál vissza-visszatér a gondolat, melyet Kúri Teodor így fogalmaz meg: „Mikor a Jegyes testét és vérért vesszük, esküvői nászra lépünk”. Ezért ülték meg úgy az *Úr napját* már az első századokban is, mint *örömnepet*. „Sírhat-e a násznép, míg vele a vőlegény?” (Jn 3,29—30) — cseng a hívő fülében Jézus kérdése.

A liturgia első része, a hitjelöltek liturgiája (Igeliturgia) az evangélium olvasása, hirdetése: Jézus Krisztus *felszabadító üzenete* köré épül. „Vigadjunk a mi szabadító Istenünknek” — adja meg a 3. antifona ennek az egységnek alap gondolatát. Az apostoli és evangéliumi szakasz Isten „csodálatos műveit”, szabadító tetteit idézi fel, hogy a hit megsokszorozására, tettekben való megvallására mozgósítson. Az evangélium mégsem csupán emlékezés Jézusra, hanem mint Schmemmann mondja — a *feltámadt Krisztus eljövetele*. Annak a Krisztusnak köztünk-léte, akinek szavát hallva újjongtak az emmauszi tanítványok. A többször is felhangzó *alleluja* — ez a lefordíthatatlan szó — azoknak örömet akarja kifejezni, akik látják az érkező Krisztust: tudják, hogy jelen van.

Míndez azonban csak előzmény a menyegzős lakomához. A hitjelöltek liturgiája az Igének, Jézus Krisztusnak a történelemben érkezését idézi fel. Az Isten országát megnyitó lakoma eszkatológiai távlatát igazán csak az *áldozat liturgiája* (hívők liturgiája) nyitja meg. Ebben a *végidőt feltáró jellegben* kell keresnünk a liturgia örömnepének igazi mélységét. Nem véletlen, hogy a bizánci liturgia másik ihletője — a menyegzős lakoma példabeszéde nélkül — a Jelenések könyvének látomása (5,6—14): „Láttam, hogy a trón és a

négy élőlény és a huszonnégy vén közt ott áll a Bárány. Mintha leölték volna... Majd hallottam, hogy minden teremtmény, a mennyben, a földön, a föld alatt és a tengerben az egész világmindenséggel egyetemben ezt harsogta: A trónon ülőnek és a Báránynak áldás, tisztelet, dicsőség és hatalom örökkön-örökké! A négy élőlény így felelt: Amen, a vének pedig leborultak és imádkoztak.”

A meghajlások, hódolások rendje, a papi „fennhangok” (hangosan énekelt záróimák) dicsőítései és „örökkön-örökké”-je, melyre a hívek ament zengenek — mindmind ezt az eszkatológiai képet akarják megjeleníteni. A szentatyák egyik alap gondolata, hogy a földi liturgia az éginek vetülete, megélése, „ábrázolása”, azaz emberi valóságga tetele. — Az áldozat liturgiáját vezető *kerub-ének* arról beszél, hogy a hívők a liturgia alatt titokzatos módon azonosulnak az angyalokkal, akik szüntelenül énekelnek Isten dicséretét. Minden Krisztus újra-eljövetele, *paruziájára* irányul. A mindenség Ura, Krisztus közeledik, angyaloktól körülvéve. Mindenkinél *egyes* lényével az egyedül-lényegesre a megtalált Ország kincsére kell tekintenie, „félre-téve minden földi gondot”.

A keleti liturgia kulcsát tehát a történelmet megnyitó jövőre-feszülés adja. Szent Maximosz szerint az „Ajtókat, az ajtókat!” felszólítás nem a templomajtókra vonatkozik, hanem a *történelem kapuira*, amelyek bezárulnak. Aki benn marad a templomban, kilép a történelemből. A hívő megvallja hitét, elmondja a Hitvallást, amelyben az érkező Isten-Országáról szól, majd — átveve az angyalok szerepét — az Izzajás megálmodta dicsőítést énekl: Szent, szent, szent...

Így érkezik el a Bárány áldozatának újra-éltése. Kelet szemléletében az „anafora” (a miseánon) *sokkal több az utolsó vacsora megisméltésénél, szavainak felidézésénél*. Mindarról való megemlékezés, „ami értettünk történt: a keresztről, sírról, harmadnap *föltámadásról*, mennybemenetelről, jobbkezes felől való ülésről, a második és dicsőséges eljövetelel.” A modern bölcselet, Bloch szavával emlékezés ez a „remény módján”, s nyugodtan mondhatjuk, reménykedés emlékezés módján.

Kelet ünneplésének végső gyökere tehát a *Krisztus feltámadásába* vetett hit. „Krisztus testét vegyétek, halhatatlanság forrását izleljétek!” — mondja a húsvéti áldozási vers. A feltámadt Krisztus a mindenkire váró feltámadás ígérete, annak bizonyossága, hogy minden emberi erőfeszítés, a történelem minden küzdelme a Krisztus által már elért teljesség felé mutat. Az *Atyák Antióchiai szent Ignációl* kezdve egyhangú-

lag tanítják: az eukarisztia a halhatatlanság orvossága, kovásza. „Valódi étel” annak, aki belátja, hogy enélkül meghalna lelkileg, előleg arra, hogy ne haljon meg igazán: boldog egyesülés — ünnep. Nagy szent *Bazil* szavával a „8. nap” elővételezése, melyen nincs szükség világitóra, mert a Bárány fénye önt el mindent. „Láttuk az igazi világosságot” — éneklí az Egház a liturgia végén, így vallja meg a megkezdett végidőről szerzett hiteles tapasztalatát.

„Imádjuk az oszthatatlan Szentháromságot, mert ez üdvözített minket!” — mondja a hálaadó ima. Ahhoz, hogy ezt a mondatot megértsük, szent Pál gondolatát kell felidézni: Isten már feltámasztott minket és jobbjára ültetett. Kelet lelkisége sem úgy tekint a feltámadásra, mint valamiféle „más” világ távoli eseményére, hanem mint Krisztusban már *jelenlévő valóságra*. Hiszen Ő a Feltámadás és az Élet. Az áldozásban tehát belé testesül, vele egy testlélek lesz a hívő, feltámadásának tanúja, részese. — Érdemes itt arra gondolnunk, a legújabb eukarisztia-elméletek is Krisztus feltámadását tekintik az oltárszentség létalapjának. (Vö. *Nemeshegyi Péter*: Az eukarisztia, Róma, 1975. 130. o.)

Így teljesedik ki a liturgia találkozásában a keresztény létezés titka. A menyegzői lakoma, ahová a hívő belépett, az *isteni és emberi nászává*, belső egyesülésévé válik. Ennek a belső részeseedésnek tere a liturgia, mely már-már tapinthatóvá teszi Isten országát. S ha ez az ország szent Pál szerint „öröm és béke a Szentlélekben”, megértjük, miért lehet Krisztus testének vétele a Szentlélek kiáradása is: „Vettük a menyeyei Szentleket”. A liturgiában *Isten egész üdvöngöndözése* valóság lesz a hívő számára.

Aranyszájú szent János liturgiájának talán legszebb imája (az elbocsátás előtti papi ima) így foglalja össze ezt az üdvőtörténeti látásmódot, melynek végső gyümölcse a megváltottság öröme: „Krisztus Istenünk, ki magad vagy a törvény és a próféták teljessége, ki végrehajtottad Atyád egész üdvöngöndözését, töltsd be örömmel és vígsággal szívünket mindig, most és örökkön-örökké”.

Egyetlen kifejezéssel úgy mondhatnánk: a keleti liturgia központi gondolata a re-

ménység. Feltétlen remény a világ és a történelem végső sorsában, melyet Krisztus már kivívott és nekünk megígért. Az újszövetségi teológiák közül nem is annyira Pál, mint *János apostol teológiájára* emlékeztet, aki nem is tesz különbséget hit (pisz-tisz) és remény (elpisz) között, mint szent Pál, hanem a jövőt jelenként éli meg: „Aki hisz, már átment a halálból az életbe” (vö. Horváth Tibor: A kinyilatkoztatás teológiája, Róma, 1975. 64. o.).

A jövőbe tekintés azonban nem jelentheti azt, hogy a hívő közösség kiszakadhatna a jelenből, melyben él. A végső távlat felé való kitérülés annak megváltása, hogy az ember is, világa is folyton születőben van, sorsa teljesezőben van, az ember az, „aki lesz” (Bloch), ezért soha nem állhat le, mindig túl kell lépnie önmagán. E szemléletnek *ki kell hatnia a hívő mindennapi életére*, minden előbbrevívó mellett való kiállására, evilági elkötelezettségére is. Ezért küldi a liturgia a hívőt „vissza” a világba az elbocsátó szavával: „Békével távozzunk az Ur nevében”, mert hivatása a világ tovább-alakítására, tovább-bontakoztatására szól (Hasonló következtetésre jut *Nemeshegyi*, i. m. 142. o.).

Úgy véljük, nem túlzott egyszerűsítés, ha végezetül azt mondjuk, hogy a keleti szertartás legfőbb lényeges mozzanatai mind a teljesség felé mutatnak. A „*reménység teológiájának*” korában nagyon is „modern” szemlélet az, amelyet keleti szertartásainkban magunkkal hozunk. Azért lehet ebben a liturgikus légkörben az egyházi év vagy annak legkisebb egysége is felszabadult öröm forrása, mert annak átélését követeli, hogy a megdicsőült Krisztus *valóság számunkra*. A templom kövei, a kozmosznak az a része, melyet magába ölel, — a kenyér, a bor, az olaj vagy víz — s az oda sereglett hívek mind-mind ennek a jelenlétnek befogadói, a végső átalakulás kezdetei.

A liturgia örömmünnepe már a „le nem alkonyodó nap” városa. Krisztusban, a nagy „átmenetben” (pászka) elkezdődött a „jövendő világ”, általa minden miénk lett: „a jelenlétök és az eljövendők”, mi Krisztuséi vagyunk, Krisztus pedig Istené (1Kor 3,22—23).

Cselényi István Gábor

A SÍRÓK BOLDOGSÁGA

A boldogság és öröm távlatai

Az ember nem elég magának. Mikroszkóppal és teleszkóppal kutatja át a mindenséget. Kitérülkodik a végtelen felé. Mintha magába akarná építeni vagy át

akarná adni magát neki. Tulajdonképpen mindegy is ez. Az abszolút geometria végtelenjében összetalálkoznak a párhuzamosok, Isten végtelenjében pedig kibékülnek egymással az ember magába építő és magát átadó törekvései. Addig azonban az

egymással felelő emberi vágyak végigkutatják az általunk elérhető egész valóságot, hogy utat építsenek a végtelen felé.

A vágyban felismerés és kívánság ölelkezik össze. A felismerés jónak ítél valamit, a kívánság elérendőnek, megszerzendőnek vagy valósítandónak. Lehet, hogy téves az ítéletünk: lehet, hogy csak nagyon részleges, vagy kizárólag csak számunkra jó, amiről szó van: mégis a jóra vonatkozó ítélet szükséges, hogy belőle vágy fakadjon, és ebből törekvés szülessen. A törekvés feszítő ereje juttatja célba a vágyat, szerzi meg a megkívánt jót: egyiket a másik után. Sokszorosan zsákutcába jutva, korábbi ítéletünket és így eredeti irányvételünket folytonosan módosítgatva, változtatgatva állandóan útban vagyunk valami jó felé. Vágyaink motorját nem lehet soha kikapcsolni, mert a boldogság mágnesessége mozgatja. A boldogság pedig a minden jót magában egyesítő tökéletes állapot. Isten és a hozzá jutottak állapota ez. De a földi utakon járó ember szemében is megcsillan az öröm, amikor elér egy-egy kívánatos jót. És ez az öröm Isten boldogságának rokona lehet. De lehet az is, hogy csak hamis értékrendszerünk káprázata csupán.

Igazi és hamis örömeinket a bennünk megragadott jó alapján lehet szétválasztani. A jó a valóság legalapvetőbb megnyilvánulása. Valóságban nem pusztán létet értünk, hanem a létezők meghatározott rendjét, amelyben a másra rendeltség dinamizmusa mindent és mindenkit a vonatkozások hálózatába sző. Az embernek tudatosan kell megnyílnia a vonatkozásokban, vállalnia rendeltetését, megtalálnia élete értelmét: tudatosan kell törekednie a jóra. Adott azonban az ember számára az a szomorú lehetőség is, hogy tudatosan bezárkózzon. Nem jut el már hozzá egy testvéri mosoly sem, nem veszi észre más kicsorduló könnyét, nem vár szorongva-örülve többé már egy emberi találkozásra sem; csak annak örül, hogy vagyonát gyarapította, ellenségén bosszút állhatott, vetélytársát sarokba szorította... Ezek a hamis örömök.

Emberi adottságaink közé tartozik, hogy képesek vagyunk arra, hogy a valósághoz igazodjunk. Ha tudatosan öröme akarjuk nevelni magunkat, el kell fogadnunk a valóságot: igaz örömöket csak az önmagunkból való kilépés, mások felé való megnyílás teremthet. Jó is, sajnálatos is, hogy erősen tapadunk örömeink forrásához. Jó annak, aki az öröm ízeit az önzetlen szeretetben kezdte meg kóstolgatni; sajnálatos annak, aki megszokta, hogy önzésében találjon örömet. Annak a változtatás ijesztő, ennek a változtatás ígéretes lehetőségével azonban számolni kell.

Sírás és öröm

Örömeinket keresgélve únos-úntalan bánatba ütközünk. A bánat legnyilvánvalóbb jele a sírás. Jézus boldogoknak mondta a sírókat, de beszélt boldogtalan sírásról is. A zárt ember sírása ez. Elszigeteltségből, kívülrekedtségből fakad. Aki nem szoktatta hozzá magát, hogy ráhangolódjék mások könnyeire vagy ünnepi örömeire, az csak a társtalanság kapott gúnyjában tud megjelenni az embertestvériség nagy szeretetlakomáján. Magabazártságának vigasztalhatatlan sírását fogcsikorgatás kíséri. Előtte elötte minden ragyogás. Fizikailag bármennyire is mások körén belül van, kívülre szorultnak érzi magát (Mt 22,11—14).

Ezt a *boldogtalan sírást* a hamis örömök táplálják. A senki emberfiára tekintettel nem lévő kapzsiság, a mindenkit maga alatt tudni akaró góg és a mások rovására szerzett gyönyör a leggyakoribb megjelenési formája. Ezek zsongítják ideig-óráig a magány kínzó fájalmát és ösztönözik a még magányabb magány felé. Nagyon gyakran ott fészkelődik ez a sírás a keresztyén életelvek mindenre elszánt elkötelezettségének szívében-lelkében is. Talán észre sem veszik, mikor lendül át eszméikért rajongó megszállottságuk az elembertelenedés útjára. Életük egy fordulóján azonban biztosan rádöbbennek arra, hogy megfagy a mosoly körülöttük, hogy mindenki rejtegeti bánatukat előlük, hogy senki sem meri nyíltan képviselni a véleményét előttük. Ez a rádöbbenés talán felkínálja a lehetőséget, hogy boldogtalan sírásukat örömszerző sírássá változtassák át.

Az *örömszerző sírás* a nyitott ember sírása, amelyben a bánat feloldódást keres. Ez a keresés fokozza a nyitottságot. A jelen pillanat keserűségét hozzáméri a jövő lehetőségeihez. Sokszor még az örökkévalóság távlataiba is belesejt. A múltó pillanat megsiratott veszteségét az élet elvesztésének keretébe illeszti és így örök életet érlelő termékeny veszteséggé formálja.

Az örömszerző sírás nyitott az ember felé is. Kész elfogadni, hogy letöröljék könnyeit. Ez a készség találkozást érlel, amelyben önmaga átengedése és a másik elfogadása új örömök lehetőségeit nyitja meg. A találkozás örömei a megváltozás örömeinek útját egyengetik. Ezek pedig időben valósuló, boldogságot kereső létünk biztató ígéretei.

Örömszerző sírás magunk miatt

A Szentírásban Isten sokféle emberi bánattal kezd párbeszédet, de csak egyetlen bánatra biztat: a bűnbánatra. Sorsformáló erő, katasztrófák megakadályozója, a haza

biztonságának oltalmazója és visszaszerzője volt a zsidó nép tudatában a megtérés. Ahogy Jézussal távlataink az örökkévalóságba tágultak, a megtérés is örök életünk munkálója, örök hazánk biztosítója lett. Nyilvános működése kezdetén Jézus a megtérést az örömhír hívő elfogadásával kapcsolta össze, nyilvános működése végén pedig a bűnbánat könnyeit szükségesebbnek mondta, mint a sírást az ő kálváriás útja fölött.

A megtérésben öröm ébresztgeti és öröm csitítja el a bánatot. A személyes találkozás — mert hisz a megtérés mindig személyes találkozás — első öröme mélyülni akar a másikkal való azonosulás útján. Ennek az útnak egyik kikerülhetetlen fordulója az önmagunkra reflektálás a másik személy valóságának tükrében. Itt leleskedik ránk a bánat. A magunk akarását magunk tagadásával keveri össze, és figyelmeztet, hogy a szintézist csak a magunk odaadása teremtheti meg. Az odaadás útja belső változások szakadatlan sorozata. Életfelfogásunk és a belőle fakadó gyakorlat megváltoztatása visz tovább az azonosulás felé.

Magunkat valósító egyéniségünk így teljeseedik ki szerető, szolgáló, másokat valósító és másokban valósuló személyiséggé. A bűnbánat szentségében Jézus kínálkozik ezen az úton segítő társunknak. A megnyílás Jézus felé megnyílás az öröm felé is. Szentség-feltevő és kiszolgáltató gyakorlatunkban éppen ezért tudatosan törekednünk kell a személyiségérlelő öröm megtalálására-megtaláltatására.

Gyakran sírásra készítet evilági élethelyzetünk is: nyomor, társatlanság, betegség, egzisztenciális válság stb. Jézus fülei nyitottak voltak erre a sírásra is. Sőt, Isten világából azért jött közénk, hogy örömhirdetője, vigasztalója legyen az ilyen síróknak. Együttérzésből néha kicsordult az ő könnye is. Máskor részvéte kenyéradásban, tanításban, gyógyításban nyilvánult meg. Jajt mondott azokra, akik elviselhetetlen terhek alatt görnyesztek mások vállait, másokat könnyre fakasztanak. Dacos ellenállásra, visszautérésre mégsem mozgósított. A földi élet keretei közt lehetséges megoldást nem a régi világ tatarozásában, hanem új világ építésében látta, ahol mindenki százszor annyi emberi megértést, szeretetet kap, mint amennyit adott az elhagyott régi. Kötelességül hagyta övéinek, hogy minden emberi baj mellé segítő és együttérző társként álljanak oda.

Az evilági bajainkból fakadó sírás a társra találásban és értékrendszerünk átalakulásában jut el a vigasztalódáshoz. Ez nem jelenti azt, hogy minden nehézségünk megszűnik. Csak azt, hogy amikor biztató em-

beri tekintettel, megértő kézszorítással, segítő készséggel találkozunk, élményvilágunkban máris csökken problémánk súlya. Ha tárgyi megoldást nem is mindig sikerül jóakaratu embertársaink találni, felénk fordulásuk feléjük fordulást eredményez. A társra találás élménye hangulatunk sötét színeit élénkebbekkel elegyíti. Talán így magunk is könnyebben találunk megoldást, mert a kilátástalanságérzésünk fellazult. Így értékrendszerünket a tárgyi értékek felől a személyi értékek felé tolja el. Ez az eltolódás előrelépés az örök élet boldogsága felé, de örömeivel teleszórja már evilági életünket is. Átalakít és arra készít, hogy mi is a sírók vigasztalója legyünk.

Örömszerző sírás mások miatt

A születés és halál közé szorult időt csak személyes vonatkozásaink tudatos vállalása és megélése érlelheti teljes értékű emberi életté. Örömszerző sírásaink valamilyen nyien ebben az érlelődésben formálódnak. A személyes vonatkozásokban ki kell lépni magunkból, hogy találkozni tudjunk a másikkal. A magunkból kilépés azonban kockázatos. Hátha a másik, aki felé szeretetben megnyílunk és akihez odalépünk, nem nyílik meg felénk, csak magába akar építeni, használható holmiként felhasználni és eldobni.

A könnyefacsaró élmények számtalan oldalról leleskednek ránk és únos-úntalan sírásra fakasztanak, míg elvesztett életünket megtaláljuk az örökkévalóságban. Sírunk, mert úgy érezzük, nem tudunk eléggé szeretni: képtelenek vagyunk lemondani saját magunkról; nem tudunk hatékony eszközt találni a másik segítségére vagy megmentésére; nem tudunk megálljt parancsolni betegségeknek, elemi csapásoknak; nem tudunk örök életet biztosítani senkinek itt a földön... Sírunk, mert úgy érezzük, nem szeretnek minket eléggé. Sírunk, mert a megélt szeretethez képest csak szegényes, szinte kifejezéstelen jelzéseink vannak.

Sírásunk végül is örömet érlel. A mások miatt való sírás hántja le rólunk önösségünk burkait. Újból és újból más és más szempontból lesznek fontosak és egyre fontosabbak mások. Velük törődő gondunkban lassan már nem is a hozzánk eljutó visszhang lesz a döntő, hanem az, hogy nekik jó legyen. Ahogy elfogadva le tudunk mondani róluk; ahogy el tudjuk fogadni számukra jónak azt, amit ők annak tartanak; ahogy egyre inkább biztosítani tudjuk, hogy szeretetünkben megőrizzék személyi szabadságukat; úgy lesznek egyre inkább a miénk. Ez a gazdagság úgy lesz a miénk, hogy őket semmitől sem fosztottuk meg. Ez a gazdagság sírásunk legörömösebb vigasztalása.

Üdvösséget érlelő sírásaink

Sírva, örülve az üdvösség kincseit gyűjtögetjük itt a földön. Az üdvösség az az ország, amelyik a világ kezdetén már kész volt, de készül is azóta. Annyaniban kész volt, hogy az Atya, Fiú és Szentlélek személyi teljességben, de egyéni elhatárolódás nélkül mindig egymásban éltek. Annyaniban készül, amennyiben valóságuk vetülete megjelent a tér és idő koordinátáin is és az itt élő emberek meghívást kaptak, hogy személyi teljességükben, de egyéni elhatárolódás nélkül ezen az országon belül Istenben és egymásban éljenek. Az üdvösség országának örömét itt a földön kell próbál-

gatnunk, kincseit itt kell összegyűjtenünk. Könnyeinknek hozzá kell segíteniük bennünket, hogy lebontsuk saját fontosság-tudatunkat; életünk értelmét abban találjuk meg, hogy másokért vagyunk. Így miközben mások könnyeit törölgetjük, felszáradnak a magunk könnyei is, a magunk fakasztotta mosolyok visszfényeként megjelennek a mi arcunkon is az öröm vonásai. És Jézus egyszer majd azt fogja mondani: Atyámmal és Szentlelkemmel együtt a tiéd vagyok, mert nagyon fontos voltam neked minden testvéremben, akivel csak összetalálkoztál. Örömmünk akkor fog a boldogság teljességére átváltani.

(-y-n)

ÖRÖMUNKNEK OKA: MÁRIA

Az első karácsony örömét Mária, egy tisztalelkű gyermeklány készítette számunkra, amikor „igent” mondott Isten üzenetére. Még talán fel sem fogta egészen a Tervet, amikor lelkéből feltört a mérhetetlen öröm és elénekelte az örömhimnuszt, a Magnificat-ot. A szolgáló átéli, hogy Isten fel-emeli az aláztosokat, jóllakítja az éhez-zőket és reménnyel tölti el az elhagyottakat. Mi sajnós nem halljuk már tisztán az örömeiket, mert belesírjuk saját panaszainkat. Bárhogy is örülünk Isten ajándékának, nem tudjuk elfelejteni nehézségeinket és a megbántásokat. Így az isteni öröm hangja gyakran visszhangtalan, némán elnyelődik lelkünk mélyében.

Életünk modellje

„Magasztalja lelkem az Urat és örvendez szívem üdvözítő Istenemben!” Mária ilyen oldottan és önefeledten tudott újjongani megváltó Istenében. Ezt árasztotta Erzsébet asszony felé, akinek születendő gyermeke is beleremegett ebbe az örömbé. És mindazok, akik valaha is felismerik Mária igazi titkát: önátadó, önmagát elfeledő örömet, azok újból és újból boldognak fogják hirdetni őt az idők végéig (vö. Lk 1,46—48).

Ákik felismerik Mária igazi titkát!? Többször idézték már André Malraux visszaemlékezéseinek azt a részét, ahol Picassonak elmeséli, miként ismerte fel Bernadette a különféle művészi Mária-ábrázolás között az egyszerű Cambrai-i Madonna-ikonban az ő „szépséges úrnőjének” áhítatos arcát. Mi bizony még most is gyakran félreismerjük Mária igazi arcát. A zsinat előtti évtizedekben egyes irányzatok *egyoldalú rajongással* és valami furcsa erőszakossággal megmáskosították az igazi Mária-arcot, Mária-tisz-

teletet. Mária kegyelmeit elragadtatott fantáziájukkal annyira kiszínezték, hogy ezzel elhomályosították isteni Fia jelentőségét. Pedig Mária sajátos szépségét Istentől nyerte és ugyanakkor „mint teremtménynek az élete össze van kapcsolva Ádám törzsében minden minden üdvözítendő emberrel” (Lumen gentium 55). Ebben „a jogtalan behelyettesítési” törekvésben az volt a megdöbbentő, hogy az istenanyát éppen a lényeges ponton érte támadás. Olyan módon akarták tisztelni, amely gyökeresen ellentétes Mária tudatosan vállalt hivatásával. Ugyanis *Mária élete kezdettől fogva Másra utalt.*

A kívülállók számára pedig az elmúlt időkben a Mária-kérdés nehézsége abban állt, hogy *nem értették, honnan fakad az a közvetlen áhítat, ami a komoly felnőtteket is derűs, naiv gyermekké teszi előtte.* — Világos útbajazítást adott ezekről a kérdésekről a 2. Vatikáni zsinatnak az Egyházról szóló hittani rendelkezése. Erre utalva mondta a Szentatya a Lumen gentium kihirdetésénél: „*Krisztus nyilvánvalóvá tette Máriaiban az evangéliumi boldogság megtestesülését.*”

A zsinat utáni széleskörű teológiai Mária-kutatás az istenanya személyes, lelkigazságát akarja élni tánni. Rejtett életéből kiemelni mindazt, ami az evangéliumok elszórt, de nagyon jelentős megjegyzéseiből igazolható. A Szentatya a Keresztény örömről szóló buzdításában számunkra jól utánozható egyéniséget állít élénk Máriaiban, a Megváltó Édesanyjában, aki a legnagyobb istenélmény hordozója és tanúja volt.

Másért élni

Máriának élete külsőleg olyan volt, mint a többi názáreti leányé, asszonyé, akik na-

gyon is jól ismerték egymást, — és mégsem jegyezték fel semmi feltűnőt róla. Egyben azonban lényegesen különbözött az átlagtól. A legkisebb eseményben is észrevette Isten jeladását és azt mélyen szívébe zárta. Belső elmékedései nem az érzékeny lélek gyötrődései voltak, mert mindent „feldolgozott” Istenben. A kapott jelek nemcsak örömszenetek voltak számára, hanem olyan jövendölés is, hogy „tör fogja átjárni lelkedet!” Öröm és szomorúság, áldott órák és aggódoó napok váltakoztak Mária életében — a szokásos emberi viszontagságok szerint. Mindezt azonban az isteni öröm a kegyelem teljességével felülmúlta: az a hallatlanul csodálatos üzenet, hogy Jézust, a világ Örömét, a Megváltót magába fogadhatja. Ehhez kellett az ő „fiat”-ja, beleegyezése, amit még életében olyan sokszor, újabb és újabb helyzetekben, egyre tudatosabban kellett megismételnie. Így lett Mária egész életével, mindenek előtt természetesen isteni Fiának evilágra-hozatalával keresztény örömmünk oka. Jézus mellett magába szívta az Isten-jelenlét örömét. A Jézusból sugárzó mennyei öröm és nyugalom átvilágít egész életén és még a „fájdalmak Anyja” lelkében is jelen marad az isteni öröm titka. Ezért mondhatjuk egyszerre és mégsem ellentmondóan: Mária a fájdalmas anya és ugyanakkor a szent örömmek anyja: Mater plena sanctae laetitiae.

Van tehát az Isten-megismerésnek egy olyan sajátos módja, ami csak Móriában fogható fel. Isten Móriában különös módon közölte magát és sok keresztény éppen erre a módra érzékeny, ahogy Isten akarata Mária életében nyilvánul meg számára: „Amikor elérkezett az idők teljessége, Isten elküldte Fiát, aki asszonytól született és ő alvettette magát a törvénynek, hogy kiváltson minket a törvény szolgaságából és az Isten fiaivá lehessünk” (Gal 4,4—5). Ha Isten viszonyában tekintünk Móriára, feltárul előttünk Isten egész üdvösségterve. Mária ösképe annak a kiválasztottságnak, amire mindannyiunkat meghívott megváltó Istenünk. A kiválasztásnak ezt a boldogságát nem úgy fogadta, ahogy mi egy-egy ajándékot szoktunk elfogadni: Örülök! Na végre én is az eszükbe jutottam. — Mária örömeben azonnal az Urat dicséri. Nem is tudja már, hogy ki ő és mit is akar. Minden egyéni kívánságáról, fiatalos vágyáról megfeledkezik, mert elragadja a mennyei szerelem és szószerint „magán kívül van az örömtől”. Ő az a nő, aki egy életre elfelejtette saját boldogságvágyát. — Ki volt ő az anygali üdvözlés előtt? — kérdezi a protestáns Jürgen Moltmann, amikor minden triumfalizmus nélkül, mélységes és őszinte tisztelettel próbálja megközelíteni Mária igazi

titkát (Freude an der Revolution, Gottes-Predigt über Lukas 1,46—55.; Die Sprache der Befreiung, München, 1972. 120—129).

Ki volt Mária? Egy egyszerű kislány Galileában, akit Isten kiválasztott, hogy megtestesülő Fia anyjává tegye. Isten nem mint kész egyéniségre talált rá. Nem azért tett szert neki, mert szép, szüzien tartózkodó és imádságos lelkű. Isten előbb szerette és ezért elhalmozta minden szépséggel, kegyelmi ajándékkal. Mária ezeket az adományokat önfeléd nyíltsággal fogadta. Nem féltette hírnevét, de nem is büszkedett kiválasztottságával, hanem egyszerű alázattal igent mondott Isten akarata-nak. Itt joggal kérdezhetjük, ha annyire elárasztotta a kegyelem, talán nem is volt olyan nagy dolog átadni magát az Úrnak? Ha azonban Istennek ezt az ajándékozogestusát az egész teremésre kiterjesszük, akkor megtudjuk, hogy ő minket is előbb szeretett és ezért ajándékozott meg a létezés nagyszerű lehetőségével. Minekünk azonban szinte sohasem az a jó, amit kapunk. Nem látjuk meg a kibontakoztatás lehetőségeit. Adottságainkat keveselljük, a kapott megbízatás „alacsony”, életkörülményeink „elnyomorítanak”, vége-hosszanincs elégedetlenségünknek. Ezért azután nem férünk bele a kapott életkeretbe. Aki azonban bensőleg átélmélkedti küldetését, megtalálja benne Isten ajándékát és boldog lesz: azonosul Alkotója szándékával. Sokszor egy életen át küszködünk, hogy képzeljünk „nagyságunkhoz” viszonyított „alacsony sorsunkat” megváltoztassuk és átkerüljünk az élet „napos oldalára”. Mások előtt is állandóan igazolni akarjuk, hogy „önerőnk” vagyunk valakik. Istennek azonban nem ez a „preparált énünk” kell, akiké lenni akarunk, hanem az, amik vagyunk. Isten saját nyomorúságunkból és az egyszerűségből akar felszabadítani és ennek az Istenbe-felszabadultságnak öröme minden emberi sikert felülmúl.

Mária a külső bizonytalanságok közepette sem volt „szorongó”, mert nem érezte, hogy áldozata miatt lemaradt saját önboldogításáról. Már kezdetben teljesen azonosult Fiával és a megváltás tervéhez csatlakozott. Így sorsa szorosan és elválaszthatatlanul összeforrt Jézuséval. Mária, mint egy igazán tudatos anya, nemcsak Fia teste „terhét” hordozta, hanem hozzáadta önmagát: beleegyezését, testi kondícióját és elősegítette Jézus egész személyisége formálódását. Az anyaság mai, mélyebb ismeretében elmondhatjuk, hogy Mária nemcsak az a „lelki tiszta edény”, aki minden szervek kapcsolat nélkül hordozza Jézust. Mária testben és lélekben együtt élt Fiával a Szentlélek erejében és ezért lett — ontológiailag is, nemcsak jogi címen —

az emberiség anyja. Amikor Karl Rahner az „ember húsába testesült Igeről” tanít, — akkor tisztelettel, de realisan Mária húsáról-vérééről beszél, mert a megtestesülésben ténylegesen ő jelentette az „embert” és az egész emberiséget. *Mária emberi valósága* ezért visszahat az emberiségre, innen van jogcíme arra, hogy a *magasabb életre-születésben Édesanyánk legyen*. Sajátos küldetésének elfogadása miatt Máriát a teológia nyugodtan nevezhetné a maga konkrét valósága mellett, az Istent befogadó emberiség „korporatív személyiségének”, mert az emberiség képviselője, megbízottja lett, aki döntésével és sajátos módján magába fogadta az egész emberiséget. Mai nyelven szólva *Mária képviselőnk Isten előtt*, — ez a sajátos hivatása. Tudatos döntése tette Isten anyjává. De ez a döntése nem volt váratlan és meghökkenítő. Szervesen beleépült életébe, mert mindig átadta magát Istennek és mindvégig, minden rendkívüli helyzetben kitartott döntése mellett. Ebből adódott további szerepe: *Jelen kellett lennie*. Sorsa azonos lett Jézus sorsával, akár távol volt tőle, akár kíséretében láthatta, hallhatta őt. Lehet, hogy nem is értett mindent, de teljes önátadása biztosította a bizalmat Istenben, Isten tervében. Elfogadta a megváltásnak azt a formáját, amit nem így gondoltak el a kortársak, még a hívő zsidók sem, akikkel együtt járt a templomba és hallgatta írásmagyarázataikat. Semmiféle más vélemény nem tudta megingatni belső nyugalmát. Az első igennel elkötelezte szabadságát, amit aztán részletekben, örömben és fájdalomban egy életen át adott át teljesen Istennek. Mivel így csendesen és egyszerűen, az anya természetességével egygyőrt Jézussal, neki járt ki elsőnek az az ajándék, amit szent Pál minden kereszténynek ígér: „Ha meghalunk, Krisztussal, élni fogunk vele, ha szenvedünk vele, uralkodni is fogunk vele” (2Tim 2,11—12). Mert Mária mindezt vállalta, ezzel elővételte a mi eljövendő életünket is. Ő lett reménységünk csillaga. A csillag fényét a naptól kapja, ezért ő a „Napba öltözött asszony”. *Isten benne mutatja meg, hogyan alakítja ki azokat, akik teljesen ráhagyatkoznak, akik önmagukról elfeledkezve összekötik sorsukat Jézus sorsával.*

„Nekünk anya kell”

Állami gondozott, minden jóval ellátott gyermekek egyszer így nyilatkoztak meg: „Nekünk anya kell”. Mert minden szépség, öröm, csak akkor kapja meg melegségét, aranyos tónusát, ha azt az anya nyújtja felénk, vagy az anyának tudjuk bemutatni. A lélektan kimutatja, hogy a kialakult felnőtt egyéniségben mindig marad valami

gyermeki. A felnőtt is keresi azt, aki meghallgatja, elismeri, megvigasztalja, együtt-érzését kimutatja és a védettséget, a gyermekkori anyai melegséget felidézi számára. Ezt megtalálhatja idős anyjánál, feleségénél, nővérénel, bármely résztvevő személy-nél, akinek közelében megnyugszik, erejét visszanyeri. Az anyakeresés módja az életkori sajátosságok és szellemi igények szerint módosul. Jung összibőlumai között kiemelkedik a „Magna Mater” jelentősége, amit minden korban és minden népnél megtalálunk. Mária azonban nem ennek az esszükségletnek a pótléka. Mindazok számára, akiknek Krisztus és a keresztény életforma az iránymód, *Mária történeti személyében és hivatásában alkalmas arra*, hogy ezt a minden emberben élő *anya-igényt* szublimáltan, *magasabb szinten betöltse*. Azok és akkor fordulnak hozzá bizalommal, akik meg akarnak szabadulni önző szenvedélyeiktől, hogy megtalálják benne a megnyugvás örömét. De hozzá fordult a történelem során számos kiváló nagy ember, tudós, politikus, hadvezér, egyházi személy és buzgó családapa, hogy csak Pasteur, O’Connell, Tilly, Pázmány, Batthyány—Strattmann nevét említsük.

Igen szomorú jelenség volt az elmúlt évtizedekben, amikor a félműveltek, a lélek mélységeit nem ismerők háttérbe akarták szorítani az igazi máriás lelkiületet. Mert az ifjú, akár családót akar alapítani, akár Isten közvetlen szolgálatát keresi, eszményképre, női eszményképre vágyik. — Az egészséges, magasabb életre vágyó ember az annyira kívánt nőiség eszményképét Mária-ban családamentesen megtalálhatja. — Csak csodálkozhatunk azon, hogyan terjedhettek el olyan vélemények, amelyek az egészséges szublimálásokat lemosolyogták, betegesnek tartották. Eppen Jung iskolájában tettek számos olyan megfigyelést, hogy az érzelmileg sivárok, a félszegek, sőt kifejezetten lelki betegek Mária tiszteletében meggyógyultak. A megfáradt, szenvedő asszonyok, az elhagytak a kereszt alatt álló fájdalmas Anyával együtt tudnak sírni és együtt meg is vigasztalódní. A gyermeket kérő asszonyok, gyermekükért aggódó, vagy azokat elveszített édesanyák Mária-ban megtalálják a boldogságos anyát, aki megérti őket, mert ő is emberi életüket élte de fájdalma végülis a feltámadásban öröme fordult.

A zárándoklat örömei

És végül tekintsük a *Mária-zárándoklatok örömeit, vidámságát, közös könnyörgéseit*. Ezt csak az érti meg, aki „együtt menetel”, nem pedig kíváncsisággal az útszélről nézelődik. Hazánkban évszázadok óta a hosz-

szű munkában, az aratásban megfáradt emberek közösségi ünneplése a Mária-zarándoklat. Hazatérnek Édesanyjukhoz, egy közeli kedves kegyhelyre, hogy megmutassák, mit szereztek, mivé lettek. És a fiakat az Édesanya örömmel várja Fia lakomájával, az eukarisztiával. A virrasztó, imádkozó zárandokok azután megpihennek, előkerül munkájuk gyümölcse, a sok földi jó, amiért hálát adnak, még a megvidámító bor is. Így a visszaút sokszor hangos is lehet, de ezen csak a zordlelkű farizeusok botránkoznak meg. — Azt is tudjuk, hogy egy édesanya mindenre képes, — csodára is, — gyermekei érdekében. Nem véletlen, hogy ebben az oldott gyermeki hangulatban, Mária közelében sokan nyernek csodát testben és lélekben. Mária megtanít arra, *hogyan feledkezzünk el magunkról és fogadjuk meg a csapások és betegségek közepette is vidám lélekkel Isten akaratát. Ez Mária legnagyobb csodája*, amit mindenkinek megismétel, aki előítélet nélkül, bizalommal fordul hozzá. A nagy zárandokhelyek Mária-templomaiban a hitélet legszárabb korszakaiban is pezsdítő volt az élet. Itt elmélkednek az Úr titkairól a közösen

imádkozott olvasóban. Az Ave Maria „isméltésének öröme” gyönyörűséget kelt, miként a gyermek is örömmel ismétli ugyanazokat a kedves szavakat. A szentolvasó recitálása pihentet, harmóniát teremt, az emberben felenged a feszültség a közösség énekében. A római Maria Maggiore templomban a hangos rózsa-fűzér olasz dallamossága, a szemlélődők közössége Fra Angelico mennyei kórusára emlékeztet. Az a jó zárandoklat, amely Mórián át Jézushoz vezet: a jó gyónások (és jó gyóntatók!), a szentségek ünnepélyesebb vétele teljessé teszi a zárandokok örömét. Pierre-André Liégé atya a franciáknak így ír a zárandoklat örömről: „*Felfedezheted ott Lourdesben a keresztény szenvedés igazi értelmét. Lourdes nem egy „gyógyító intézmény”. A betegek nem azért mennek oda, hogy elkenyeyztessék, ápoltságuk magukat, de még azért sem, hogy maguknak biztos gyógyulást igényeljenek. Azért zárandokolnak oda, hogy megkapják a kegyelmet, mellyel tanúságot tehetnek róla, hogy a szenvedésnek is van értelme, mert a keresztény öröm forrásává válhat.*”

Széll Margit

A karácsony a kölcsönös szeretetben egyesültek ünnepe

Ezt a kölcsönös szeretetet a kereszténység nélkülözhetetlen feltételének mondhatjuk. Örömről annál mélyebb, minél bizonyosabbak vagyunk abban, hogy Isten szeretete növekedik bennünk és közöttünk. Ez a szeretet annak a Szeretetnek a kisugárzása, amellyel Isten úgy szerette a világot Fiában, hogy ezen a napon *gyöngye Gyermekeként a világra született*. A gyermek, mint az új élet reménye mindig örömet jelent. Az Isteni Gyermek az örök Élet, a teljes keresztény Öröm záloga. Ezért mondja a hírnök: „Nagy örömet hirdetek nektek!” Csak azok érzik egymás között ezt az örömet, akik bíznak egymásban, akik előítéletmentesek, akik feltárják egymásnak boldogságukat. Az öröm a közösségben válik teljessé; olyan közösségben, ahol az egyik nem irigyli a másik boldogságát, nem szólja le a másik örömét, ahol az egyik a másikat elfogadja úgy, ahogy van. *A karácsony titka? Az a bizonyosság, hogy a Gyermekekben valóban Krisztussal, a Megváltóval találkozunk.* — Az Ige emberré születése az egyetlen igazi reményforrás számunkra. Erről kell tanúságot tennünk embermillióknak, akik ma is szívzorogató nyugtalanságban és nyomorúságban élnek. Aggódás nélkül — Hogyan tehetek tanúságot a szegény pásztorok? Hogyan teheti ma a „kisdéd nyáj”? Úgy ahogy egy tehetetlen kisgyermekből kisugárzó öröm hirdetheti a hatalmas és végtelen Isten jóságát. Örömről tisztaságát és boldogságát nem veheti el tőlünk a szenvedés áradata sem. Mert nem magunknak őrizzük az örömet, hanem önzetlenül akarjuk árasztani. Szívesen lemondunk a hatalomról, az előjogokról és minden percben készek vagyunk szegényekké válni mások boldogságáért, öröméért, az emberek üdvösségéért.

Hogy Krisztusban testvérei lehessünk minden embernek, egy testté kell nekünk is válni a világgal és az Istennel. Ekkor születik meg bennünk a karácsony ünnepe, ekkor sugározzuk mennyei fényben az egész földre a szeretetet. Örömben és hálában élni: ez az igazi örvendezés. Jézus születésének misztériumán örvendezünk úgy, hogy azok is, akik semmi jelt sem látnak az égen és észre sem veszik a jászolban rejtőző Kisdédet, — a mi újjongó örömről ismerjük fel: „Megjelent valóban közöttünk a Megváltó Istenünk kegyelme és várjuk reményünk boldog beteljesülését” (Tit 2,11 kk).
(René Voillaume nyomán)

A KICSINYEK BOLDOGSÁGA

A tanítványok nem engedték Jézushoz a gyermekeket. A közösség peremére szorították őket. Jézus magához hívja a gyermekeket, sőt, középre állítja, és példaképnek nevezi őket. Milyen értelemben példaképek a gyermekek? Nem tudjuk. Csak annyit mondott Jézus: Hagyjátok csak a gyermekeket, és ne akadályozzátok meg, hogy hozzám jöjjenek, mert ilyeneké a mennyek országa (Mt 19,13).

Nem is fontos, hogy egészen megértsük Jézus szavait, hogy mi értelmezzük ezeket a szavakat. Inkább engednünk kell, hogy ezek a szavak értelmezzenek minket, és a szavak alapján felismerjük a mi életünk, a mi magatartásunk igazi értelmét.

Sokféleképpen próbálták már megérteni ezeket a szavakat. Volt, aki azt mondta: a gyermek azért példakép, mert kicsiny, és ezért áhítattal néz fel minden nagyra, — a gyermek azért példakép, mert őszinte, — a gyermek azért példakép, mert még nem szennyezték be az ösztönös vágyak, — a gyermek azért példakép, mert tud bizalommal kérni, — és hasonló módon próbálták megfejteni Jézus szavainak az értelmét.

A magyarázathoz azt is figyelembe kell vennünk, hogy az Újszövetség a gyermekeket egyáltalán nem tekinti mindig példaképnek. Jézus mondta: „Kihez hasonlítsam ezt a nemzedéket? Hasonlít a piacon tanúasztó gyermekekhez...” Ez a hasonlat bizony nem hízelgő. Szent Pál írja: „Amikor még gyermek voltam, úgy ítéltém, mint a gyermek”. A gyermeki gondolkozásmódot, mint valami tökéletlent állítja szembe a magasabbrendűvel. Szent Pál arról is beszél, hogy majd, amikor „meglett embereké leszünk, Krisztus teljességének mértékében”, akkor már „nem leszünk többé (éretlen) gyermekek, akiket a megtévesztő emberi tanítás és a tévedésbe ejtő álnokság minden szele ide-oda hány és tovasodor” (Ef 4,14). A gyermek itt éretlent, alacsonyrendűt jelent.

Ha valaki egyáltalán megérti Jézus szavait, biztosan másképpen érti meg. A különböző magyarázatok jószándékában és részleges igazságában nem kételkedhetünk. Ennek az elmélkedésnek nem is célja, hogy újabb magyarázatot kíséreljen meg. Inkább

megpróbáljuk elmondani azt, hogy Jézus szavainak fényében hogyan látjuk életünket, emberi kapcsolatainkat.

Az emberi kapcsolatokat főképpen az nehezíti meg, hogy az emberek álarcot hordanak. Ez leginkább a felnőttre jellemző. Kialakultak a magatartásformák, tudjuk, hogyan kell „viselkedni”. Az álarc mögött szinte felismerhetetlen sokszor az illető igazi mivolta. De ez még a kisebbik baj. A nagyobbik baj, hogy az álarcot az emberek önmaguk felé is hordják. Ha úgy tesz, nem csak a többi embernek hazudnak, hanem becsapják önmagukat is.

Már a gyermeknek is van egész sor tapasztalata a világról, önmagáról. Megtanulja azt is, hogy vannak benne indulatok, vágyak, törekvések, melyek nem illenek a jó gyermekhez. Ezeket nem fogadja el önmagában: az önmagáról kialakított tudatos képbe ezeket nem veszi be. Minél több ilyen, el nem fogadható dolgot tapasztal, az önmagáról kialakított tudatos kép egyre jobban különbözik a tényektől, a valóságtól. Erre mondják, hogy az ember elidegenedett önmagától. Nem ismeri önmagát. Nem tudja, mit akar. Tévesen ítéli meg önmagát, következőképp a környező világot is. Bizonyos tapasztalatokat önmagában nem tud elfogadni, és ezért nagyon nehezen fogadja el a másik embert is. A többi emberrel egyre kevésbé tud kijönni.

Dehát mit tehet szegény? Senki nem jószándékból ilyen, hanem rákényszerítik. A mama azt mondja: Nem szeretlek, ha haragszol a testvérdékre! A gyermek pedig kedves lesz a testvéréhez, és önmagából nem fogadja el a haragot. A tanító azt mondja: Baj lesz, ha nem viselkedsz tisztelettel. A gyermek megtanul tisztelettel viselkedni, és az ellenkező érzelmeket önmagában elutasítja. A munkahelyen azt mondják: Akkor fogsz érvényesülni, ha ezt és ezt teszed. A fiatal pedig a saját jól felfogott érdekében azt teszi, amit mondanak neki, és megpróbálja még a gondolataiból is száműzni mindazt, ami ezekkel a követelményekkel összeegyeztethetetlen. Jutalmat — anyuktól a szeretetet, az iskolában a jó jegyet, a társadalomban az érvényesülést — többnyire akkor kapunk, ha elfo-

tunk, elutasítunk magunkban valamit, amit esetlegesen az anyuka, vagy az iskola, vagy általában az emberek helytelennek vélnék.

Egyetlen kivételezett lény van, aki egészen elfogadhatja önmagát. Az egészen kicsiny gyermek. Hangosan ordít egész éjjel? Nem baj! Osszepszkitja magát? Milyen aranyos! Minden tekintetben súlyosan terhére van környezetének? Édesanyja szemében akkor is a világ legdrágább kincse. Elfogadják őt úgy, ahogy van, és ennek megfelelően ő is elfogadhatja önmagát. Ha van egészen boldog lény, az az egészen kicsiny gyermek. Fenntartás nélkül szeretik. Ennyire később soha sem fogják szeretni. Később a szeretetet mindig feltételekhez fogják kötni. Az ember egész életében keresi az elveszett boldogságot. Életének első hónapjaiban megtapasztalta, tudja tehát mi az, de később még halvány visszfényét is nehezen találja meg.

Szükség van a bölcsességgel párosult értelemre. Az ember elidegenedik, mert arra kényszerül, hogy ne fogadjon el önmagában bizonyos károsnak ítélt tendenciákat. Az lenne tehát a megoldás, hogy engedje ezeket a káros erőket szabadjárá?

Mindaz jó, amit Isten teremtett. Joggal vélhetjük tehát, hogy az emberben nincs alapvetően rossz tendencia, ami elfogadhatatlan lenne.

Másrészt — és ez még lényegesebb — akár elfogadjuk, akár nem: ami bennünk van, az valóság. Jobb, ha elfogadjuk realitását és számolunk vele, mint ha kihagynánk számításainkból. Ez utóbbi kínos meglepetések forrása lehet.

A szülőnek, a nevelőnek kétségtelenül meg kell mondania, ha a tanítványban valami rosszat észlel. A tapasztalat azt mutatja, hogy — sajnos — ilyenkor nem tesznek különbséget a tett és a tettes között. Amikor jogosan elmarasztalják az előbbit, egyúttal — indokolatlanul, jogtalanul, károsan — kiterjesztik ezt az elmarasztaló ítéletet a tettes személyére is.

A mama a gyermekének, aki bántotta testvérkéjét, nem azt mondja, hogy „most rosszat tettél”, hanem többnyire azt mondja: „rossz gyerek vagy! nem szégyelled magadat?” A felnőttéknél ugyanígy van. Valaki előáll egy gondolattal, tervvel, ami talán túlzó vagy erőszakos. Ilyenkor nem azt mondják, hogy „ez az ötlet túlzó”, vagy „ez a javaslat erőszakos”, hanem inkább így fogalmaznak: „ez az ember ostoba”, vagy „ez egy veszedelmes fickó”.

Mit kellene tennünk? Embertársaink lépten nyomon ítéletekkel — valójában fenyegetésekkel — találkoznak, amelyek arra

készítik őket, hogy ne fogadják el önmagukat. Ezért rosszul érik magukat, boldogtalanok, nem értik önmagukat, nem tudják mit akarnak.

Első feladatunk az lenne, hogy lehetővé tesszük embertársainknak, hogy „olyanok legyenek, mint a gyermek”. Elfogadjuk őket feltétel nélkül, úgy, ahogy vannak. Ha rosszat tesznek, mondjuk meg, de ne tekintsük őket magukat rosszaknak. Legfőképpen engedjük meg, hogy őszinték legyenek. Ne toroljuk meg az őszinteséget. Ha embertársunk legalább tőlünk biztonságban érzi magát — mert mi nem ítéljük el, nem nézzük le semmiért — ha legalább mi elfogadjuk őt olyannak, amilyen, ez lehetővé teszi számára, hogy önmagát is elfogadjja. Ekkor majd megérti önmagát, tudja majd, mit akar, végső soron boldog lesz.

Ezzel párhuzamosan megtanuljuk majd azt is, hogy mi magunk is „olyanok legyünk, mint a gyermek”, aki félelem és szorongás nélkül nézi a világot, akit nem ijeszti semmi vágy vagy törekvés, amit önmagában tapasztal, aki őszintén tud szeretni és élni, mert semmiféle „védekezési mechanizmus” nem gátolja.

Az aggdóalmaskodó újra kérdezheti: mi lesz, ha minden vágyat és törekvést elfogadunk? Nem vezet ez az egyéni és közösségi élet romlásához? Bizony, a „vadhajtásokat le kell nyesegetni!”

Válaszunk ez: mi hiszünk az emberben, aki alapvetően jó, és harmónikusan fejlődhet, ha külső fenyegetés vagy kényszer ebben meg nem akadályozza. Pontosan tudjuk azt is, hogy az ember alapvetően társadalmi lény, akinek egyik legfontosabb szükséglete, hogy embertársaival békében együttműködjön. Mivel a különböző emberek igényei és szükségletei lényegében hasonlóak, ezek őszinte elfogadása és követése az erkölcsi és a társadalmi élet megszilárdulásához vezetnek, és semmiképp sem károsak.

Az elmélkedés nyomán úgy érezzük: Jézus azért mondotta a gyermekről, hogy „ilyeneké a mennyek országa”, mert ezek a kicsiny gyermekek boldogok. A Mennyek Országa azoké, akik boldogok. A kicsiny gyermekek rendelkeznek is a boldogság feltételeivel: feltétel nélkül szeretik őket, — félelem és szorongás nélkül elfogadják önmagukat, — őszintén és szabadon tudnak szeretni, — akadálytalanul fejlődhetnek.

Lehet-e szebb feladat, mint létrehozni magunk és mások boldogságának a feltételeit?

Földényi János

„ÉL AZ ÖRÖM, A MINDENNÉL ERŐSEBBI!”

Zelma Lagerlöf Krisztus-legendái között olvassuk a pástorról, aki egy éjjel rendkívüli jelenségeket tapasztalt. „Milyen éjszaka ez, hogy a kutyák nem harapnak, a bot nem üt, a juhok nem félnék és a tűz nem éget?!” — A szelidség és béke a megtestesülés kísérői. Az emberiség egészének igénye, az egyetemes várakozás a békére, az öröme, boldog megnyugvásra, fogalmazódik meg a karácsonyi legendákban és erre kapunk választ a karácsony titkában. De valóban egyetemes-e az örömi igény? Vannak derűs lelkek, akikből sugárzik az életöröm és vannak keserű emberek, sőt „orrlógató aszkéták” is, akikből mintha hiányoznának minden humor. Pedig az öröm valójában a legmélyebb emberi igények közé tartozik. Ebben a kérdésben eligazítást jelenthet számunkra az ezisztenciális határhelyzetek emberi magatartása. A cseccsemő életének még ösztönzerű kielégülése: öröm. Ezért az édesanya szeretete a legfontosabb létfeltétel számára. Ez abból a bontakozó érzelmi légkörből ered, amit az öröm kezdetének nevezhetünk. A nagyon öregek, a halálhoz közel állók, a súlyos betegek és a rokkantak élniakarásának is a feltétele a belső érzelmi-akarati „ébredés” fenntartása a mindennapos örömben.

Az öröm „helyei”

Az élet két szélső határhelyzete között az emberi élet az öröm-igény, öröm-keresés és öröm-élmény számos változatát mutatja. Egyesek megrekednek az életfunkciókkal járó gyönyörökben. A tágabb és gazdagabb környezet azonban színezi ezeket az alapvető életörömeiket. Egy-egy nép szokásai a velük született és átvett etikai és esztétikai hagyományok, az étkezést és az élet különböző állomásait, a közösségi örömeik forrásait teszik. Az egyén kora is meghatározza, hogy más és más eseményt tart fontosnak, aminek érzelmi visszahatása az öröm. A különböző jellegű és szintű közösségek új örömeik forrásai lehetnek. Az egyén lehet egyszerre barát, munka- és lakótárs, állampolgár és érdeklődési köre szerinti közösség tagja, és így különböző társas örömeimény részesévé válhat. Az öröm nem a „kevesek kiváltsága”, hanem jellemző emberségünkre és az egyetemes létező sajátos jele. Ezt az életerőt kívánta növelni bennünk VI. Pál pápa pünkösdi szózata. Az *emberi létben gyökerező örömből* indul ki, amelyet fel kell szítanunk önmagunkban. Törekedni kellene arra, hogy a lelkek megtanulják, vagy újból megtanulják, hogy na-

gyon egyszerűen tudják a sokféle emberi örömet élvezni, amelyet a teremtő ad nekünk földi életünk vándorútján. Arról az örömről van szó, amely azért tölt el bennünket, mert létezőnk: a tisztaság és megszentelő szeretettel kapcsolatos örömről, a békeesség örömről..., arról a néha kemény örömről, amelyet a gondosan végzett munka szül..., amely a kötelességteljesítésből fakad, arról a ragyogó örömről, amely a tisztaságból, szolgálatból és a közösségből sarjad ki, arról a fáradságos örömről, amely az elkötelezettségből nő ki.

Az egyetemes öröm az ember létehez tartozik, nem tűnik ez önámításnak? Nem sokkalta inkább a bánat és a fájdalom az egyetemes? Petőfi így találja: „A bánat egy nagy óceán. S az öröm? Az óceán kis gyöngye. Talán mire felhozom, össze is töröm?” Az öröm-igény egyetemességét bizonyítani kell, a fájdalomé nyilvánvaló. A bánat, fájdalom, szenvedés lehúzó súlyával szemben az öröm az életerő jele. Egy betegnek például a múlt örömei és a remény az eljövendő örömeiben adhatnak erőt. Amíg számíthat valaki az öröme, képes szembenézni a bánatóceánnal is. A szenvedések mellett ott vannak a magunkra vállalt nehézségek: a mindennapi munka, törekvések a lelki előrehaladásra, áldozataink társainkért, közösségért. De a jól végzett munkának, a jó lelkiismeretnek az öröme aktíváló és megnyugtató tényező. A nevelés és önnevelés állandó programja, hogy vállaljunk kell a nehézségeket az etikailag magasabb örömeikért. Hitünk következményeit vagy sorsunk nehézségeit az örök örvendezés reményében vagyunk képesek vállalni, elviselni.

Örömünk alakítása

A gyakorlatban nem a bánattal való feszültségben nézzük, hanem inkább önmagában és önmagáért keressük az örömet. Hogy megszerezzük, el kell hártani a gátoló körülményeket. De ezek nem mindig tőlünk függenek. Békét teremteni egy családon belül is nehéz, de a nemzetek közötti háborúság megoldása egyéni számára megvalósíthatatlan. A béke nem csupán a fegyverek nyugvása, hanem a társadalmi egyensúly és biztonság jele. A biztonság-érzet pedig az első fontos feltétele az örömeinknek. A nemesebb, finomabb örömeink sem nélkülözhetik a lélek belső biztonságát. A belső biztonság megteremtése az egyén feladata. Szükséges, hogy „magára találjon”, megszerezze és megőrizze egyenlőségét, és kialakítsa igényét az örömeink mi-

nőségére. Csakis az, akiben él az erkölcsi értékre való fogékonyság, olvassa örömmel a szentek életét. Csakis az, aki nyitott az értékek és a közösség iránt, tud találni a kultúra örömeivel. A személyes rezonancia-képesség lesz az örvendezés elmélyítésének alapfeltétele. A kellő feltételek mellett kivirágzik az öröm. Az örvendő lélek hangot akar adni örömeinek, megosztani másokkal: „A megosztott öröm kétszeres öröm”. Ez a közlés sokszor korlátokba ütközik. A környezet adottsága, a közösség határt szab az öröm hangerejének, sőt magának az örömeinek a jellegét is megváltoztatja. De ugyanakkor a közösség tudja átvenni a másik örömét: „Örvendezni az örvendezőkkel”, ami a lelki jószág jele. A közösség képes irányt adni az ízlés javítására, erősíteni a felvevőképességet a mélyebb örömekre. Így átsegíthetjük társainkat például a kétes társalgás élvezetéből, a művészi élményekre, vonzóvá tehetjük hitünk örömeit is. Ebben a magatartásban nem a fizikai hangerő a döntő, hanem a példa, a magatartás és a lelki gazdagság. A leghalibb öröm is kisugárzik. Pascal rejtett-titkos Isten-élményei századokkal halála után is visszhangot keltenek.

Keresztény öröm

Sokan emlegetik azt a tévedést, hogy a kereszténység ellensége az örömeinek. Aki jobban ismeri, tudja, hogy a keresztvállalása az öröm vállalását is jelenti. Hitünk legmélyebb titkát „boldog Szentháromságunk” nevezzük. A nagypénteket nem választhatjuk el a húsvétól. Ma már egyoldalú, ha a világot csak „siralomvolgy”-ként emlegetik. Még többet mond a szentek győzedelmes örvendő lelkülete. „Ha egy szent szomorú volna, az szomorú szent volna” tartja a régi mondás. Poverello örvendő lelkületének egyik megnyilatkozása az „élő Betlehem”, amit szent Ferenc a természetbe helyeztet és ott misztikus elragadtatásban élte át a karácsony titkát. Hajlandók vagyunk hinni a legendának, hogy szent Ferenc karjára vette a kised Jézust. Morus Tamás humorának hagyománya van. Amikor Cromwell még utoljára szándékának megváltoztatására próbálja rávenni (hogy ti ismerje el a király, VIII. Henrik főségét egyházi ügyekben is), azt felelte, hogy valóban megváltoztatta szándékát. Előbb még borotválkozni akart, most mégis úgy döntött, hogy szakálla is osztozzék feje sorában. Az ilyen humoros megnyilatkozás a rendkívüli lelki erő jele lehet. Korunk megnyerő egyénisége János pápa örvendő lelkülete ma is visszhangot kelt szívünkben. De nem csupán a rendkívüli egyének sajátosága a lelki derű, hanem az egész keresz-

ténység igényli és hirdeti az öröm mélyebb és tartósabb formáit. Szent Pál apostol sürget: „Örvendjétek az Urban, újra mondom, örvendjétek!” A 2. Vatikáni zsinat dokumentumának címszava is visszhangozza: „Gaudium et spes — az öröm és reménykedés...” — ma is hozzátartozik a kereszténységhez. A Szentatya pünkösdi üzenetében a boldogságos Szűzzel kezdi az örvendő szentek sorsát. Majd szól a vértanúk örömről, akik alig várják, hogy az Atyához és szeretett Jézushoz eljussanak. Korunk nagyjai közül lizídi Teréz példáját idézi, aki „kis madárként” a kételkedés felhőjében is tud örülni a láthatatlan isteni fényességnek; majd Maximilián Kolbe-t, akinek derűs lelke a borzalmas fájdalmak helyét (az éhségbunkert) társai számára valamiképp az örök élet előszobájává változtatta.

Örömünk akadályai

A mindennapi vallási életünkben mégis mintha lefojtva véka alá rejtjünk az öröm tűzét. Hogy ennek az okát megértsük, vesünk tekintetet az öröm általános akadályaira. *Két nagy akadályt* kell említenünk, mindkettő korunkban vetett gátat az ember örömeinek. *Az egyik a félelem.* Oka az örömhöz szükséges biztonság hiányérzete: a külső bizonytalanság és a belső elbizonytalanodás, ami érvényes a hit területére is. Tudom, hogy jó úton haladok, de mégis félek végigmenni rajta. A modern élet a lehetőségeknek és a választásoknak oly sok változatát kínálja, bármelyiket is választom, mindig marad bennem valami félelem, hogy még jobbat is választhattam volna. Így tehet aqgályossá a sok lehetőség. Félünk attól, hogy lemaradunk a versenyben, hogy becsanok, kihasználják, így vagy amúgy kárvalott leszek. Gyakori az önbizalom hiányából táplálkozó, vagy az irigység szította félelem is. A látszattól való félelem — „mit szólnak mások” — is egyik komoly akadály a öszinte öröm kibontakozásának. A mai ember az idő szorítása miatt sem tud örülni és félelmei megfojtják meg-lévő örömeit is. Felül kell azonban emelkedni a félelmeken. A lehetőség szerint gyökeresen orvosolni és a bizalmat, a szeretetet és ezzel együtt az öröm lelkületét kell győzelemre segíteni.

Az öröm *másik* akadály a *unalom*. Már a gyerekek között megfigyelhetünk valami ernyedtetlenséget, például nem tudnak játszani. Táskarádiót visznek a kirándulásra is és azzal akarják elűzni unalmukat. A felnőtt embernek a megszokott életformája az, hogy a munka egyhangúságát a szórakozás egyhangúsága váltja fel. Az urbanizáció a technika nagyarányú fejlettsége óhatatlanul magával hozza a

monotoníát. A megszokottság, akár a napi közlekedés is, könnyen keserűvé, embertelenné tehet. És hogy mennyire másra vágyik a szív, azt mutatja az utasok megkönnyebbült kacagása, ha valaki tud és mer humort vinni a villamosozás egyhangúságába. Az unalom egyik gyógyszere a csodálkozás felkeltése. Aki egy falevél erezetén, egy kavics mintázatán még tud csodálkodni, az a nagyváros forgatagában is megőrzi fogékonyságát az öröme.

A vallási öröm

Sokan olyan vigasztalást találnak a vallásban, hogy indokolatlannak érzik a vádat: kevés bennünk az öröm. A kérdést jól szemléltetik a kisebb keresztény vallási közösségek, itt az úgynevezett ébredési, vagy szentlelkies mozgalmakra gondolok. Alapvető sajátosságuk az örvendező, újjongó lelkület. Hogyan allelujáznak, gitározna, tapsolnak? Elmélyülésüket hangos örömujjongás váltja fel. Felmerül bennünk a kételkedő kérdés, talán csak felszínes ott az öröm, vagy csupán szélsőséges érzelműek jönnek ott össze? Ezek a kritikák gyakran lehetnek a bizalmatlanság jelei is. Senkivel sem kívánunk vitába szállni az irányzatéit, de az csak természetes, hogy az örömmel teli szív méginkább kitárul, ha a másik örvendezőt látja. A vallási öröm hiánya okának tekinthetjük a nálunk még eléggé elterjedt „individualista-voluntarista” lelkiséget. Vagy inkább a lelki életnek ezen szakaszán való megrekedést. A kérdés mélyebb oka az, hogy nálunk még az individualista lelki élet főleg a tekintélyre, az intézményre épül. Más keresztény egyházaknál a csekély szervezet és vezetés főleg a belső ki-

bontakozásban látja célját. Minél kisebbek a közösségek, annál jobban érvényesül ez az elv. Az utóbbi időben többször olvashatunk kiscsoport-kezdeményezésekről Egyházunkon belül is. Úgy tűnik, hogy szervezeti kötöttségeink megbontása nélkül is elérhetjük a Szentlélek örömeiben való megújulást. Természetes, ezeken az utakon elsősorban a fiatalok járnak. A Krisztusban örvendezők kicsiny csapatával szemben áll a kételkedők és kétkedők tömege. Találónak érezhetjük korunkban is Izajás próféta szavait: „Lankadt fejek és elsomorodott szívek vesznek körül”. — Sokszor minket is elfog a kétség, amikor látjuk, hogy tizenévesek abban lelik örömeiket, hogy a náluk gyengébbet elverik, vagy kémiai anyagok belégzésével kábulatot keresnek maguknak. Úgy véljük, jogos a félelem: nem vesz-e ki az érzés a tiszta természetes és lelki öröömök iránt. A szomorúság, az elhagyottság félelmes megnyilatkozásai szaporodnak világszerte: az öngyilkosságok és olyan ijesztő jelenségek, hogy a fiatal anyák elhanyagolják, elhagyják, sőt megölik csecsemőiket. Az elidegenedés és az embertelenség szomorúságával szemben nekünk kell hirdetnünk és példát adnunk az öröme, a keresztény örvendezésre. Szentatyánk a Szentlélekben való örvendezést, mint a jelen Szentév marandó gyümölcsét akarja számunkra nyújtani. Nekünk pedig keresztény hivatásunk lényegéből fakad, hogy megtaláljuk és sugározzuk a mai világba az életereit. Isten múlhatatlan örömét. Így teszünk tanúságot a költő, Paul Claudel igazáról: „Él az öröm, a mindennél erősebb, Él az Isten, akinél nincs Erősebb.”

Személyi Iósef

— Az öröm imádság, az öröm erő, az öröm szeretet, — az öröm a szeretet hálója, amellyel lelkeket foghattok. Isten a jókedvű adakozót szereti. Az ad legtöbbet, aki örömmel ad. A legjobb mód arra, hogy kimutassuk hálánkat Isten és az emberek iránt az, ha mindent örömmel fogadunk. Az örvendező szív természetes következménye a szeretettel égő szívnek. *Sohase engedjétek, hogy bármi olyan szomorúsággal töltsön el, hogy ellefedtesse veletek a feltámadott Krisztus örömét.* —

Kalkuttai Terézia anya

... Ferenc oly teljesen átadta lelkét, hogy még testét sem őrzi meg magának /A Bölcsesség nyit ajtót neki s a Jóság asztalához ülhetett. / Nincs szüksége se ruhára, se pénzre, nincs szüksége sem mire Annak, aki ma már bírja fogyhatatlanul mindazt, ami a holnap öröme... / Hogyan örülhetnének a létnek, ha az öröklét hiányzik belőle? / Hogyan örülhetnének a létnek, ha szeretetünk hiányzik belőle? / Lám, Ferenc kiválasztott, hogy ő legyen önnön testében Krisztusunk keresztje... Jézus az, Ferencel egybeforva s kettő egyetlen élő, egyetlen szenvedő és megváltó valóság!

Paul Claudel: Asszisi szent Ferenc

Számunk írói:

Pataky Kornél püspök, Győr – *Ottlyk Ernő* evangélikus püspök, Budapest – *Borsos Miklós* szobrászművész, Budapest – *Cselényi István* gk. lelkész, Budapest – *Földényi János* káplán, Budapest – *Gál Ferenc*, a Hittudományi Akadémia professzora, Budapest – *Kiss László* lelkész, Budapest – *Karl Rahner* professor, München – *Sulyok Elemér* főisk. tanár, Pannónia – *Személyi József* főisk. tanár, Budapest – *Széll Margit* tanár, Budapest

A számunkban közölt illusztráció *Borsos Miklós* szobrászművész rézmetszete.

FELKÉRJÜK AZOKAT, AKIK 10 ESZTENDEJE HŰSÉGES OLVASÓI FOLYÓIRATUNKNAK, JELENTKEZZENEK, – HOGY KÉRDÉSEINKKEL TAPASZTALATUKAT ÉS SEGÍTSÉGÜKET IGÉNYBEVEHESSÜK A JÖVŐ ÉVRE TERVEZETT TEOLOGIA-ANKÉTUNKHOZ

INHALT

AUFSÄTZE

KORNÉL PATAKY: Die Strahlung der göttlichen Liebe
ERNŐ OTTLYK: Unsere gemeinsame Weihnachtsfreude
FERENC GÁL: Menschwerdung Gottes und Freude des Menschen
KARL RAHNER: Zur Theologie der Weihnachtsfeier
LÁSZLÓ KISS: Die Quellen der Freude in der Lehre des hl. Paul
„Der zerbrechliche Steg“ (*Miklós Borsos*)

DURCHBLICKE

„Ich verkünde euch eine grosse Freude!“ (nr.)

EXEGESE UND KERYGMA

Homilienentwürfe vom 4-ten Sonntag im Jahreskreis bis zum 5-ten Sonntag der Fastenzeit (*Ferenc Gál*)

FORUM

Was erwarten wir von der Predigt? (Enquete der TEOLOGIA) (*B. H.*)

REVUE

Fünfundzwanzig Jahre alt ist die ungarische katholische Friedenspriesterbewegung

Frohbotschaft des Heiles (*Elemér Sulyok*)

„Suchtest du mich nicht, wenn du mich nicht gefunden hättest“ (*Sz. M.*)

Feierlichkeit der Liturgie (*István Gábor Cselényi*)

„Selig die Trauernden“ (-y-n)

Ursache unserer Freude: Maria (*Margit Széll*)

Bücher

TEOLOGISCH-SEELSORGLICHE NOTIZEN

Glückseligkeit der Kleinen (*János Földényi*)

Die allerstärkste Freude (*József Személyi*)

18,—Ft

SOMMAIRE

ÉTUDES

KORNÉL PATAKY: Le rayonnement de l'amour de Dieu

ERNŐ OTTLYK: Notre commune joie de Noël

FERENC GÁL: L'incarnation de Dieu et la joie de l'homme

KARL RAHNER: A propos la théologie du Noël

LÁSZLÓ KISS: Les sources de la joie dans l'enseignement de Saint Paul
„La passerelle fragile” (Miklós Borsos)

HORIZONS

„Je vous annonce une grande joie!” (nr.)

EXEGÈSE ET KÉRYGME

Notices de l'homilie de 4e dimanche de l'année au 5e dimanche du carême
(Ferenc Gál)

FORUM

Ce que nous attendons de la prédication (Enquête de TEOLÓGIA) (B. H.)

REVUE

Mouvement des prêtres catholiques hongrois pour la Paix a vingt-cinq ans
La Bonne Nouvelle du salut (Elemér Sulyok)

„Tu ne me chercherais pas, si tu ne m'avais pas trouvé” (Sz. M.)

La solennité de la liturgie (István Gábor Cselényi)

Heureux ceux, que pleurent (-y-n)

Marie, cause de notre joie (M. Széll)

Livres

NOTES THÉOLOGICO-PASTORALES

Le bonheur des petits (János Földényi)

„Il y a la joie, qui est la plus forte” (Paul Claudel) (József Személyi)

TEOLOGIA negyedévi folyóirat, megjelenik március, június, szeptember és december közepén. — Laptulajdonos: Actio Catholica Országos Elnöksége. — Szerkesztőség és kiadóhivatal: 1053 Budapest, Károlyi M. u. 4—8. III. lépcső 1. 8. (A kéziratokat kizárólag ide kell küldeni) — Felelős szerkesztő: dr. Szennay András — Főmunkatárs: dr. Gál Ferenc — Felelős kiadó: dr. Várkonyi Imre. — Egyházi jóváhagyással — Előfizetési díj 1 évre 72,— Ft Egyes szám ára: 18,— Ft. Belföldi előfizetés: Actio Catholica Országos Elnöksége TEOLOGIA folyóirat, Budapest 62. 511—324 számú csekk számláján. — Külföldön előfizethető a Kultúra Könyv és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat útján. Külföldi előfizetési díj 1 évre 6,— USA dollár, vagy ennek megfelelő összegű más pénznem. Átutalható a Magyar Nemzeti Bankhoz (Budapest 54), a Kultúra 024/2 számú számlájára az összeg rendelkezésének (Teológia előfizetés) a feltüntetésével. — Terjeszti a Magyar Posta. — Minden jog fenntartva. —

75-4076 Pécsi Szikra Nyomda — F. v.: Melles Rezső

Index szám
25 821